

**TÜKETİCİ HUKUKU MEVZUATI ÇERÇEVESİNDE TAKSİTLE SATIŞ
SÖZLEŞMELERİ**

Banu İMADOĞLU AKSU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özel Hukuk Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Ahmet KARAKOCALI

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ağustos 2019

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Banu İMADOĞLU'nun "Tüketici Hukuku Mevzuatı Çerçevesinde Taksitle Satış Sözleşmeleri" başlıklı tezi 19 Ağustos 2019 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca toplanan Özel Hukuk Anabilim Dalında, yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı) : Doç.Dr.Ahmet KARAKOCALI
Üye : Dr.Öğr.Üyesi Nilüfer BORAN GÜNEYSU
Üye : Dr.Öğr.Üyesi Altan Fahri GÜLERCİ

İmza

Prof.Dr.Bülent GÜNSOY
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

TÜKETİCİ HUKUKU MEVZUATI ÇERÇEVESİNDE TAKSİTLE SATIŞ SÖZLEŞMELERİ

Banu İmadoglu AKSU

Özel Hukuk Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağustos 2019

Danışman: Doç. Dr. Ahmet KARAKOCALI

Taksitle Satış Sözleşmeleri, satış bedelinin taksit taksit ödenmesini içeren ve günümüzde yaygın şekilde uygulanan bir çeşit satış sözleşmesidir. Taksitle satış sözleşmeleri sayesinde, alım gücü yeterli olmayan tüketici veya alıcı, almak istediği mal ya da hizmete daha kısa sürede kavuşmakta ve fakat ödemesini kısım kısım olarak yapmaktadır. Buna karşılık satıcı ya da sağlayıcı da mal ya da hizmeti sunarak ekonominin canlanmasını sağlamaktadır.

Bu çalışmada taksitle satış sözleşmeleri öncelikle tüketici hukuku mevzuatı çerçevesinde incelenmiş olmakla beraber Türk Borçlar Kanunu içerisindeki hükümlerin de yeri geldiğinde uygulama bulacak olması nedeniyle Türk Borçlar Kanunu içerisinde yer alan düzenlemelere de yer verilmiştir.

Çalışmanın ilk bölümünde taksitle satış sözleşmelerinin tanımı, hukuki niteliği ve unsurları üzerinde durulmuş, daha sonra taksitle satış sözleşmelerinin kurulması ile hükümlerine yer verilmiştir. Ardından taksitle satış sözleşmelerinin benzer sözleşmeler ile ilişkisi değerlendirilmiş ve son bölümde taksitle satış sözleşmelerinin sona ermesine ilişkin açıklamalar yapılmıştır.

Sonuç itibari ile yaygın uygulama bulan taksitle satış sözleşmeleri tüketiciler ve alıcılar lehine kanun koyucu tarafından düzenlenmiştir. Özellikle taksitle satış sözleşmelerinde tüketicinin cayma hakkı kanun koyucu tarafından getirilen önemli bir haktır.

Anahtar Sözcükler: Tüketici, Taksitle satış sözleşmesi, Cayma hakkı, Alıcı, Satıcı

ABSTRACT
INSTALLMENT SALES CONTRACT AS PER SCOPE OF CONSUMER LAW
LEGISLATION

Banu İmadoğlu AKSU

Private Law Department, August 2019

Anadolu University, Institute of Social Sciences

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Ahmet KARAKOCALI

Installment Sales Contract is a kind of sales contract that is widely applied today, which includes the payment of the sales price in installments. With the help of the installment sales agreements, the consumer or buyer who does not have sufficient purchasing power can get the goods or services in a shorter period of time but he/she pays in part. On the other hand, the seller or provider also provides goods or services to revive the economy.

In this study, sales contracts in installments are examined primarily within the framework of consumer law legislation, however, as the provisions of the Turkish Code of Obligations will be applied when necessary, the provisions in the Turkish Code of Obligations are also included.

In the first section of the study, the definition, legal characteristics and elements of the installment sales contracts are emphasized. Afterwards, the relationship between installment sales agreements and similar agreements was evaluated and in the last section explanations regarding the end of installment sales agreements were made.

As a result, the installment sales contracts, which are widely applied, are regulated by the legislator in favor of consumers and buyers. Especially in installment sales contracts, the right of the consumer to withdraw is an important right brought by the legislator.

Key Words: Consumer, Installment sales contract, Right to withdrawal, Buyer, Seller

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın hazırlanmasında tüm öğrenim hayatımda destekleyici olan, bu uzun ve zorlu yolda ilerlememde önemli rol oynayan, sonsuz destek ve güvenlerini veren aileme teşekkür ederim.

Aynı zamanda tez çalışması boyunca tavsiye ve desteklerini esirgemeyen, yardımsever tez danışmanım Doç. Dr. Ahmet Karakocalı' ya sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Banu İmadoglu AKSU

16/09/2019

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarda bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan "bilimsel intihal tespit programı"yla tarandığını ve hiçbir şekilde "intihal içermediğini" beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Banu İmadoglu AKSU

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BAŞLIK SAYFASI.....	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYL.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	x
1. GİRİŞ.....	1
2. TAKSİTLE SATIŞ SÖZLEŞMELERİNİN DÜZENLEME BULDUĞU HÜKÜMLER, TAKSİTLE SATIŞ SÖZLEŞMELERİNİN TANIMI, HUKUKİ NİTELİĞİ VE UNSURLARI.....	3
2.1. Taksitle Satış Sözleşmelerinin Düzenleme Bulduğu Hükümler	3
2.1.1. Tüketici mevzuatındaki taksitle satışlar ile ilgili düzenlemeler.....	3
2.1.2. Taksitle satışlar ile ilgili Borçlar Hukukundaki düzenlemeler.....	4
2.2. Taksitle Satış Sözleşmesi'nin Tanımı	4
2.3. Taksitle Satış Sözleşmelerinin Hukuki Niteliği	6
2.4. Taksitle Satış Sözleşmelerinin Unsurları.....	6
2.4.1. Sözleşmenin taraflarının anlaşması	7
2.4.2. Sözleşmenin konusunu belirli bir malın teslimi ya da bir hizmetin ifası oluşturması	7
2.4.3. Sözleşme bedelinin birden fazla vadeyle kısım kısım ödenmesi hususunda tarafların anlaşması	9
3. TAKSİTLE SATIŞ SÖZLEŞMESİNİN KURULMASI	10
3.1. Taksitle Satış Sözleşmesinin Kurulması.....	10
3.1.1. Taksitle satış sözleşmesinin tarafları	10

3.1.1.1 Genel olarak	10
3.1.1.1.1 Tüketici	10
3.1.1.1.2 Satıcı veya sağlayıcı.....	14
3.2. Taksitle Satış Sözleşmesinin Şekli.....	15
4. TAKSİTLE SATIŞ SÖZLEŞMESİNİN HÜKÜMLERİ.....	21
4.1. Genel olarak.....	21
4.2. TKHK Ve TBK Bakımından Taksitle Satış Sözleşmesinin Hükümleri....	21
4.2.1. Sözleşmenin süresi	21
4.2.2. Cayma hakkı.....	23
4.2.2.1 Genel açıklamalar	23
4.2.2.2 Cayma hakkının hukuki niteliği.....	23
4.2.2.3 Cayma hakkının kullanılmasında süreler	26
4.2.2.4 Cayma hakkının satıcı ya da sağlayıcıya bildirilmesi.....	27
4.2.2.5 Cayma hakkı konusunda tüketicinin bilgilendirilmesinde ispat yükü.....	28
4.2.2.6 Cayma hakkının kullanılamayacağı haller.....	29
4.2.2.7 Cayma hakkından feragat edilemeyeceği.....	30
4.2.2.8 Cayma hakkının kullanılması nedeniyle tüketiciden bedel istenemeyeceği.....	31
4.2.2.9 Cayma hakkının kullanılmasının sonuçları.....	31
4.2.2.10 Cayma hakkı ile ilgili verilen bazı yargı kararları.....	32
4.2.3. Tüketicinin Defileri.....	34
4.2.4. Erken ödeme veya sözleşme bedelinin tamamen ödenmesi.....	35
4.2.5. Temerrüt halinde satıcının ya da sağlayıcının hakları.....	38
4.2.6. Satıcının sözleşmeden dönme hakkı.....	42
4.2.6.1. Satıcı ya da sağlayıcının sözleşmeden dönme hakkını kullanabilmesi için gerekli şartlar.....	43
4.2.6.2. Satıcı ya da sağlayıcının sözleşmeden dönme hakkını kullanmasının sonuçları.....	44
4.2.7. Yetki ve tahkim şartı yasağı.....	45

4.2.7.1. Yetki.....	45
4.2.7.2. Tahkim.....	48
4.2.7.3. Görevli mahkemenin belirlenmesi.....	49
4.2.8. Tüketicinin hakim müdahalesini talep hakkı	50
4.2.9. Kıymetli evrak niteliğinde senetle yapılan ödemeler.....	51
5. TAKSİTLE SATIŞ SÖZLEŞMELERİNİN UYGULAMA ALANI VE BENZER DİĞER SÖZLEŞME TÜRLERİ İLE İLİŞKİSİ	55
5.1. Taksitle Satış Sözleşmelerinin Uygulama Alanı.....	55
5.1.1. Genel olarak.....	55
5.1.2. Zaman Bakımından Uygulama Alanı.....	55
5.1.3. Sözleşmenin Tarafları Bakımından Uygulama Alanı.....	56
5.2. Taksitle Satış Sözleşmelerinin Benzer Diğer Sözleşme Türleri İle İlişkisi.....	57
5.2.1. Taksitle satış sözleşmeleri ile ön ödemeli taksitle satış sözleşmeleri.....	58
5.2.2 Taksitle Satış Sözleşmeleri ile Finansal Kiralama Sözleşmeleri.....	60
5.2.3. Taksitle Satış Sözleşmeleri ile Ard Arda Teslimli Satış Sözleşmeleri.....	64
5.2.4. Taksitle Satış Sözleşmesi ile Taksitli İşlemler.....	66
5.2.5. Taksitle Satış Sözleşmeleri ile Tüketici Kredisi Sözleşmeleri.....	67
5.2.6. Taksitle Satış Sözleşmeleri ile Kampanyalı Satış Sözleşmeleri.....	69
5.2.7. Taksitle Satış Sözleşmeleri ile İşyeri Dışında Yapılan Sözleşmeler (Kapıdan Satış Sözleşmeleri)	71
5.2.8. Taksitle Satış Sözleşmeleri ile Ödünç Sözleşmeleri.....	75
6. TAKSİTLE SATIŞ SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ.....	76
7. SONUÇ.....	77
8. KAYNAKÇA.....	79
9. ÖZGEÇMİŞ.....	

KISALTMALAR

a.g.k.	: Adı Geçen Kaynak
BK	: Borçlar Kanunu (818 Sayılı)
Bkz	: Bakınız
E	: Esas
ETKHK	: Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun (4077 Sayılı mülga kanun- Eski Kanun)
FKFFŞK	:6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu
HD	: Hukuk Dairesi
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İBK	: İsviçre Borçlar Kanunu
İYDKSY	: İş Yeri Dışında Kurulan Sözleşmeler Yönetmeliği
K	: Karar
RG	: Resmi Gazete
S	: Sayı
s	: Sayfa
T	: Tarih
TBK	: Türk Borçlar Kanunu (6098 Sayılı)
TKHK	: Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun (6502 Sayılı yeni kanun)
TMK	: Türk Medeni Kanunu (4721 Sayılı)
TSSHY	:Taksitli Satış Sözleşmeleri Hakkında Yönetmelik
TTK	: Türk Ticaret Kanunu (6102 Sayılı)
Y	: Yargıtay
YHGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
YİBK	: Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu
Y13HD	: Yargıtay 13. Hukuk Dairesi

1. GİRİŞ

Taksitle satış sözleşmeleri, sanayileşme nedeniyle üretimde meydana gelen artış sonucu, her çeşit mal üzerinde uygulanmaya başlanmıştır. Taksitle satış sözleşmelerinin tercih edilir hale gelmesindeki artışı, mali gücü olmayan tüketicilerin bu ürünleri almak istemesi ve bu kişilerin ürünleri alabilir hale gelmesi için de uygun ödeme koşullarının satıcılar tarafından önerilmeye başlanması tetiklemiştir. Böylece, mali gücü yeterli olmasa da kişiler ödemeyi parçalar halinde yaparak talep ettikleri ürünleri alabilir hale gelmişler, satıcılar da bu sayede mallarını satın alabilecek yeni müşteriler bulmuşlardır.

Taksitle satış sözleşmeleri, uygulama alanının artması ile zaman içerisinde pek çok hukuki sorunun da doğmasına neden olmuştur. Bu nedenle ülkeler zaman içerisinde taksitle satış sözleşmelerine ilişkin özel hukuki düzenlemeleri yürürlüğe koymuşlardır.

Bir taksitle satış sözleşmesi yapılacağı zaman satıcının karşısında genellikle bilgi, tecrübe ve ekonomik bakımdan güçsüz bir tüketici bulunmaktadır. Bilgisizliği, tecrübesizliği ve bu yüzden kandırılmaya elverişli olması ya da ekonomik durumunun ihtiyacı olan malı peşin olarak almaya elvermemesi, tüketicinin satıcının öngördüğü uygun olmayan koşullarda taksitle satış sözleşmesi yapmasına neden olabilir.¹ Güçlü taraf olan satıcının üstün taraf haline gelerek dengelerin satıcı lehine gelişmesini engellemek ve tüketicilerin korunmalarını sağlamak amacıyla, kanun koyucular çeşitli düzenlemeler yapmaktadır.

Tüketicinin korunması ile ilgili düzenlemeler, tüketicilerin satıcılar nezdinde zayıf ve korumasız kaldığı etkenleri bertaraf edecek nitelikte özel düzenlemeler ihtiva etmektedir. Bu sayede tüketiciler, ticaret hukuku ve borçlar hukuku düzenlemelerinden farklı olacak şekilde özel bir takım korumalardan faydalanma imkânına sahip olmaktadır. Sanayileşmenin son derece hız kazandığı dünyada, tüketimin artması nedeniyle tüketicinin korunması gerekliliği de daha fazla önem arz etmeye başlamıştır.

Taksitle satış sözleşmeleri de, denge unsurunun önem kazandığı ve tüketicilerin korunması gerekliliği sonucunu doğuran sözleşmelerden olması nedeniyle tüketicinin korunması hakkındaki özel regülasyonlar içerisinde ayrıca düzenlenmiştir.

Taksitle satış sözleşmeleri, hem bir satış sözleşmesi türü oluşu hem de kredi fonksiyonu olan tipte bir sözleşme olması nedeniyle sıklıkla tercih edilmektedir;

¹ A. Çelik, (2002). *Türk Hukukunda Taksitle Satış Sözleşmesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002 s.23

dolayısıyla taksitle satış sözleşmeleri uyuşmazlıklara ve yargı kararlarına sıkça konu olmaktadır. Ancak 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun (TKHK)² 4077 sayılı mülga Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunu (ETKHK)³ ilga ederek yürürlüğe girdiği tarihin yakın bir tarih olması nedeniyle⁴, ayrıca henüz tüketici bilincinin yerleşmemiş olmasından ötürü, tüketici hukuku mevzuatı kapsamında Yargıtay kararlarına yansıyan yeni tarihli uyuşmazlık sayısı maalesef azdır. Yargıtay tarafından karara bağlanan taksitle satış sözleşmeleri sebebiyle görülen uyuşmazlıklarla ilgili kararlara yeri geldikçe bu çalışma içerisinde değinilecektir.

Bu çalışmada “Taksitle Satış Sözleşmeleri” TKHK açısından değerlendirilecektir. TKHK madde 83 uyarınca TKHK’da hüküm bulunmayan hallerde genel hükümler uygulanır düzenlemesi gereğince de yeri geldiğinde Türk Borçlar Kanunu’nun (TBK)⁵ ilgili hükümleri üzerinde de durulacaktır.

² RG. T. 28.11.2013/28835

³ RG. T. 08.03.1995/22221

⁴ RG. T. 28.11.2013/28835

⁵ RG. T. 08.05.1926/366

2. TAKSİTLE SATIŞ SÖZLEŞMELERİNİN DÜZENLEME BULDUĞU HÜKÜMLER, TAKSİTLE SATIŞ SÖZLEŞMELERİNİN TANIMI, HUKUKİ NİTELİĞİ VE UNSURLARI

2.1. Taksitle Satış Sözleşmelerinin Düzenleme Bulduğu Hükümler

Taksitle Satış Sözleşmeleri ile ilgili düzenlemeler tüketici mevzuatında ve genel hükümleri düzenleyen borçlar hukuku düzenlemelerinde yer bulmaktadır. Söz konusu düzenlemeler aşağıda ayrı başlıklar halinde incelenmiştir.

2.1.1. Tüketici mevzuatındaki taksitle satışlar ile ilgili düzenlemeler

Taksitle satış sözleşmeleri ilk olarak 8 Eylül 1995 tarihinde yürürlüğe giren ETKHK'nın "taksitli satışlar" kenar başlıklı 6. maddesi ile düzenleme bulmuştur. Bu düzenleme ilk düzenleme olması sebebiyle taksitli satışlar konusunda önemli pek çok yenilik getirmiştir. Söz konusu hükümde tüketiciye erken ödeme ve erken ödemeye dayalı faiz indirimi talep hakkı düzenlenmiş, satıcının sözleşmeden dönmesi zorlaştırılmış ve koşullara bağlanmış, tüketiciye yazılı olarak bildirilen mal veya hizmetin toplam satış fiyatının arttırılamayacağı hüküm altına alınmıştır.

6 Mart 2003 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe giren ve ETKHK'da değişiklik yapan 4822 sayılı Kanun⁶ ile ETKHK'da yer alan düzenlemeler önemli ölçüde değiştirilmiş ve yenilikler getirilmiştir. 4822 sayılı Kanun ile ETKHK'nın taksitli satışlar ile ilgili 6. Maddesi, başlığı ile birlikte değiştirilmiş ve 6. maddede "Sözleşmedeki Haksız Şartlar", 6/a maddesinde "Taksitle Satış", 6/b maddesinde "Devre Tatil", 6/c maddesinde "Paket Tur" sözleşmeleri ile ilgili düzenlemeler yer almıştır.⁷

TKHK en yeni tarihli kanun olarak düzenlenmiş ve ETKHK'yı yürürlükten kaldırarak taksitle satış sözleşmeleri hakkında en geniş düzenlemeleri içeren kanun olmuştur.

Tüketiciye cayma hakkı tanınması, sözleşmenin geçersizliğinin tüketici aleyhine ileri sürülememesi, finansal kiralama sözleşmesinde kira süresi sonunda malın mülkiyetinin tüketiciye geçmesi söz konusu ise taksitle satış sözleşmesine ilişkin

⁶ RG. T. 14.03.2003

⁷ K. Kadioğlu (2004) 4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da 4822 Sayılı Kanun'la Yapılan Değişiklikler Hakkında İnceleme, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı. 55. 2004 s.304

hükümlerin tatbik edilecek olması, tüketicinin temerrüdü halinde satıcı veya sağlayıcının haklarını kullanabilmesi için tüketiciye verilmesi gereken sürenin uzatılmış olması gibi hükümlere bakıldığında TKHK'nın ETKHK'ya nazaran daha kapsamlı ve tüketiciyi koruyucu hükümler getirdiği söylenebilecektir.⁸

Taksitle Satışlar Hakkında Yönetmelik (TSSHY)⁹ de, taksitle satış sözleşmelerine ilişkin özel hükümleri düzenleyen, en güncel özel düzenleme olmuştur. TSSHY'de taksitle satış sözleşmelerin şekli ile zorunlu içeriği, cayma hakkının kullanımı ve sonuçları, tüketicinin temerrüdü halinde erken ödeme ve kıymetli evrakların nama yazılı olarak düzenlenebileceği ile ilgili hususlar kaleme alınmıştır ve TKHK'da düzenlenmemiş olan hususları TKHK'nın verdiği yetki ile düzenleyerek tüketiciler için yol gösterici bir belge olmuştur.

2.1.2. Taksitle satışlar ile ilgili Borçlar Hukukundaki düzenlemeler

Taksitle satış sözleşmeleri ilk olarak mülga Borçlar Kanunu'nun (BK)¹⁰ 222 ile 224. Maddeleri arasında 3 madde olarak oldukça kısıtlı bir şekilde düzenleme bulmuştur. Taksitle satış sözleşmeleri borçlar hukuku çerçevesinde en geniş düzenlemeye, yürürlükte bulunan TBK ile kavuşmuştur. TBK'da taksitle satış sözleşmeleri 253. ile 263. maddeler arasında 11 madde olarak düzenlenmiştir. Dolayısıyla TBK'da taksitle satışlar konusunda BK'ya nazaran daha geniş bir düzenleme yapılmıştır.

TBK'da taksitle satış sözleşmelerinin tanımı yapılmış, şekli ve içeriği, alıcının geri alma hakkı, tarafların hak ve borçları, alıcının defileri, satış bedelinin tamamen ödenmesi, alıcının temerrüdü halinde satıcının hakları, sözleşmeden dönme imkanı, hakimin müdahalesi, yetkili mahkeme ve tahkim yasağı hususları düzenlenmiştir.

2.2. Taksitle Satış Sözleşmesi'nin Tanımı

Doktrinde taksitle satış sözleşmesi, pek çok kez tanımlanmaya çalışılmış ancak ortak bir tanım belirlenememiştir. Taksitle satış sözleşmeleri için “taksitli satış”, “taksitle satım”, “taksitli işlemler” gibi farklı terimler de kullanılmıştır.

⁸ Ünlütepe, M. (2013). *Türk Borçlar Kanunu Hükümleri Çerçevesinde Taksitle Satım Sözleşmesi*. 1.Baskı, Legal Yayıncılık, İstanbul, Şubat 2013 s.296

⁹ RG. T. 14.01.2015/29236

¹⁰ RG.T. 08.05.1926/366

“Taksitle satış sözleşmesi”, TKHK’nın “Taksitle satış sözleşmeleri” başlıklı 17. maddesinde, satıcı veya sağlayıcının malın teslimi veya hizmetin ifasını üstlendiği, tüketicinin de bedeli kısım kısım ödediği sözleşme olarak tanımlanmıştır.

TKHK’na paralel olacak şekilde TSSHY’nin 4. maddesinde de “taksitle satış sözleşmesi”, “satıcının veya sağlayıcının malın teslimi veya hizmetin ifasını üstlendiği, tüketicinin de bedeli kısım kısım ödediği sözleşmeyi ifade eder” şeklinde tanımlanmıştır. Dolayısıyla gerek TKHK’da, gerekse de TSSHY’te “taksitle satış sözleşmeleri” teriminin benimsendiği görülmektedir. Bu çalışmada da “ taksitle satış sözleşmesi” terimi kullanılmıştır.

TBK’nın 253. maddesinin 1. fıkrasında yer verilen tanıma göre ise, “Taksitle satış, satıcının, satılan taşınırı alıcıya satış bedelinin ödenmesinden önce teslim etmeyi, alıcının da satış bedelini kısım kısım ödemeyi üstlendikleri satıştır.”

ETKHK’nın “taksitle satış” başlıklı 6-A/1 maddesinde ise, biraz daha farklı bir tanım kullanılmış idi, bu çerçevede, taksitle satış sözleşmesi, “satış bedelinin en az iki taksitle ödendiği ve malın veya hizmetin, sözleşmenin düzenlendiği anda teslim veya ifa edildiği satış türü” olarak tanımlanmıştı. Bu tanımda en az iki taksit ibaresine yer verilmiş olmakla birlikte; gerek TBK, gerekse de TKHK hükmünde bu anlamda bir ibareye yer verilmemiştir¹¹. “En az iki taksit” ibaresinin daha yeni düzenlemelerde yer almamış olması bazı çalışmalarda eksiklik olarak değerlendirilmiştir. Ancak kanunun lafzındaki “kısım kısım” ifadesinin ödemenin en az iki kere gerçekleşeceği anlamını içermekte olduğu ve normun anlamı kapsamında “en az iki taksit” ifadesine gerek bırakmamakta olduğu da ifade edilmektedir.¹²

TKHK’da malın bedelinin kısım kısım ödenmeye başlanmasından önce tüketiciye teslimi gerekliliği de öngörülmemiştir. Halbuki, hem ETKHK hem de TBK, teslim şartını öngörmekte idi. Bu husus ile TKHK’nın, ETKHK’dan ve TBK’dan farklı bir düzenlemeye gittiği görülmektedir.

TKHK’nın “tanım” ile ilgili gerekçesinde “Taksitle satışın tanımı yapılırken malın tesliminin veya hizmetin ifasının ne zaman yapıldığı değil tüketicinin ödeme şekli

¹¹ Ünlütepe, M. (2014) 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’a Göre Taksitle Satış Sözleşmesi, Ankara Barosu Dergisi, Yıl: 2014, Sayı:2, s.299

¹² Olcay, S. (2016); Borçlar Hukuku Açısından Sözleşmelerin Uygulanma Alanının Belirlenmesi Sorunu, Özellikle Taksitle Satış Sözleşmesi Örneği, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2016, s..92

önem kazanmaktadır. Malın teslimi veya hizmetin ifası sözleşmenin kurulduğu tarihte yapılabileceği gibi daha sonraki bir zamanda da yapılabilir. Ödemenin hangi aralıklarla yapıldığı da önemli değildir. Eğer ödeme tüketici tarafından kısım kısım yapılıyorsa o takdirde taksitle satış söz konusu olur” şeklinde açıklama yapılmıştır. Buradan yola çıkarak, taksitle satış sözleşmesi ilişkisinde asıl olanın tarafların ödemeyi nasıl yapacağı hususunu belirlemeleri olduğu görülmektedir.

Doktrinde de taksitle satış sözleşmelerinin birden çok tanımı yapılmıştır.¹³

2.3. Taksitle Satış Sözleşmelerinin Hukuki Niteliği

Taksitle satış sözleşmeleri, tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerden olup, tarafların edimlerini karşılıklı olarak yerine getirmesini gerektiren sözleşmelerdendir. Bu kapsamda satıcı veya sağlayıcı malı ya da hizmeti üzerinde mutabık kalındığı şekilde teslim etmeyi, tüketici de bunun karşılığında kısım kısım ödeme yapmayı borçlanmaktadır.

Taksitle satış sözleşmesinin ortaya çıkmasında, alıcıların gelir durumunun yetersizliği nedeni ile ihtiyaç duymakta olduğu mal veya hizmeti peşin ödeme yaparak elde etmek imkânının olmaması karşısında, bedelini taksitler halinde daha sonra ödemekle birlikte, mal veya hizmetten hemen faydalanabilmesi mümkün olmaktadır.¹⁴

Aynı zamanda taksitle satış sözleşmelerinin borç doğuran rızai sözleşmeler olduğunu söylemek de mümkündür. Tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade açıklamaları sözleşmenin kurulması için yeterli görülmektedir. Sözleşme konusu malın teslimi ya da mülkiyetinin devri ya da hizmetin sağlanması, sözleşmenin ifasına ilişkin hususlar olduğundan sözleşmenin kurulması için zorunluluk teşkil etmemektedir ancak taraflar açısından tasarruf işleminin gerçekleşmesi için borç doğurmaktadır.

2.4. Taksitle Satış Sözleşmelerinin Unsurları

Bu çalışmada taksitle satış sözleşmelerinin tüketici mevzuatı çerçevesinde değerlendiriliyor olması nedeniyle, taksitle satış sözleşmesinin unsurları da TKHK’ da yapılan tanım çerçevesinde değerlendirilecektir.¹⁵ Taksitle satış sözleşmesinin unsurlarının

¹³ ÜNLÜTEPE (2013). a.g.k. s.29

¹⁴ ÜNLÜTEPE (2014) a.g.k., s. 310

¹⁵ TKHK kapsamında taksitli satış sözleşmelerinde malın veya hizmetin ödeme yapılmadan önce teslim

sözleşmenin tarafları olan satıcı ve sağlayıcının tüketici ile anlaşması, sözleşmenin konusunu belirli mal veya hakların oluşturması, sözleşme bedelinin birden fazla vadeyle kısım kısım ödenmesi hususunda tarafların anlaşması olduğu söylenebilir.

2.4.1. Sözleşmenin taraflarının anlaşması

TBK. m. 1'e göre sözleşmenin kurulabilmesi için tarafların iradelerinin karşılıklı ve birbirine uygun olması, başka bir ifade ile, tarafların sözleşme üzerinde anlaşmaları önem taşımaktadır. Bu durum TKHK açısından da geçerlidir. Fakat TKHK açısından taksitle satış sözleşmesinden bahsedebilmek için sözleşmenin bir tarafının satıcı ve sağlayıcı olması, diğer tarafının da tüketici olması gereklidir. Diğer bir deyişle, tüketici, satıcı veya sağlayıcının malı teslim veya hizmeti ifa etmesi karşılığında, mal veya hizmetin bedelini taksitler halinde ödeyeceği, satıcı veya sağlayıcının da taksitler halinde ödenen bedele karşılık mal teslim edeceği veya hizmet ifa edeceği hususunda karşılıklı ve birbirine uygun irade açıklamalarında bulunmaları ile anılan sözleşme gerçekleşir.¹⁶

2.4.2. Sözleşmenin konusunu belirli bir malın teslimi ya da bir hizmetin ifası oluşturması

Hem TKHK'nın 17. maddesinin 1. fıkrasında hem de ETKHK'nın 6-A/1. maddesinde, "malın teslimi veya hizmetin ifası" ibaresi kullanılmaktadır. TKHK'nın tanımlar başlıklı 3. maddesinde mal, "alışverişe konu olan, taşınır eşya, konut veya tatil amaçlı taşınmaz mallar ile elektronik ortamda kullanılmak üzere hazırlanan yazılım, ses, görüntü ve benzeri her türlü gayri maddi malları", hizmet ise: "bir ücret veya menfaat karşılığında yapılan ya da yapılması taahhüt edilen mal sağlama dışındaki her türlü tüketici işleminin konusunu" ifade eder şekilde tanımlanmıştır. Böylelikle TKHK çerçevesinde hem mallar hem de hizmetler taksitle satış sözleşmesine konu olabilmektedir.

TKHK'nın 3. maddesinde yapılan "mal" tanımı çerçevesinde, taşınır malların taksitle satış sözleşmelerinin konusunu oluşturduğunda herhangi bir şüphe yoktur.¹⁷

veya ifa edilmesi, TBK'da olduğu gibi, şart değildir. Bu husus, taksitle satış sözleşmelerinin unsurları bakımından incelenmesinde TKHK ve TBK açısından farklılıklar ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

¹⁶ DİNAR, C. (2014) *Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Çerçevesinde Taksitle Satış Sözleşmesi* Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Özel Sayı 20 Aralık 2014 tarihinde İstanbul'da düzenlenen Tüketici Hukuku Sempozyumu Cilt XII S. 2 s. 100

¹⁷ ÖKSÜZ, A. (2016). 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu ve 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında

Bilgisayar programları, kaset, cd ve başkaca ses veya görüntü içeren araçların satışı da TKHK kapsamındadır¹⁸.

TKHK'nın 3. maddesinde yer alan “mal” tanımı içerisinde “konut ve tatil amaçlı taşınmaz mallar” sayıldığından, kanun koyucunun satıcı karşısında güçsüz durumda kalan tüketiciyi korumak amacıyla bu tipteki malları da kapsam alanı içine almayı tercih ettiği değerlendirilmektedir.

TBK'dan farklı olarak¹⁹, tüketici mevzuatı çerçevesinde taşınmaz malların da taksitle satış sözleşmelerine konu olabilmesine, TKHK çerçevesinde imkan sağlanmıştır. Bu açıdan TBK hükümlerine nazaran TKHK'nın, daha geniş bir uygulama alanına sahip olduğu görülmektedir. Ancak TKHK madde 3'te yapılan “mal” tanımı içerisinde taşınmaz olarak sadece konut ve tatil amaçlı taşınmaz mallar belirtilmiş olduğundan, TKHK kapsamında kalan taksitle satış sözleşmeleri bakımından tapuya kayıtlı taşınmazlar uygulama alanı dışında kalır.²⁰ Tapusuz taşınmaz mallar Yargıtay kararları²¹ çerçevesinde taşınır mal olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla tapusuz taşınmazlar da TKHK çerçevesinde taksitle satış sözleşmesine konu olabilmektedir.²²

Hizmetler, TKHK çerçevesinde, mallar gibi taksitle satış sözleşmelerine konu olabilmektedir ve TKHK maddde 3'te “bir ücret veya menfaat karşılığında yapılan ya da yapılması taahhüt edilen mal sağlama dışındaki her türlü tüketici işleminin konusunu” ifade eder şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanım içerisinde “tüketici işlemi” ne atıf yapılmaktadır.

TKHK madde 3'te tüketici işleminin de tanımı yapılmıştır. Bu kapsamda “tüketici işlemi”, “mal veya hizmet piyasalarında kamu tüzel kişileri de dâhil olmak üzere ticari veya mesleki amaçlarla hareket eden veya onun adına ya da hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişiler ile tüketiciler arasında kurulan, eser, taşıma, simsarlık, sigorta, vekâlet, bankacılık ve benzeri sözleşmeler de dâhil olmak üzere her türlü sözleşme ve hukuki

Kanun'a Göre Taksitle Satış Sözleşmesi, Seckin Yayınevi, 2016, s. 45

¹⁸ ZEVKLİLER, A./AYDOĞDU, M.(2004) *Tüketicinin Korunması Hukuku*. 3. Bası. Ankara: Seçkin, 2004, s. 94

¹⁹ Taksitle satış sözleşmesinin tanımının yer aldığı TBK'nın 253/1'de “taşınır” ifadesi kullanıldığından dolayı TBK çerçevesinde taksitle satış sözleşmelerinin söz konusu olabilmesi için sözleşmenin konusunu taşınır mal ve hakların oluşturması gereklidir; taşınmaz mallar, TBK hükümlerinin uygulama alanı dışında kalır.

²⁰ ÖKSÜZ, A. (2016). a.g.k., s. 46

²¹ Y. 8. HD, T. 22.02.2005, E. 2004/7407, K. 2005/1297, Y. 8. HD, T. 12.02.2007, E. 2006/7967, K. 2007/692, Y. 8. HD, T. 15.03.2012, E. 2012/1384, K. 2012/1817,

²² Tapusuz taşınmaz mallar, Yargıtay kararları ışığında taşınır mal olarak değerlendirildiğinden, tapusuz taşınmaz mallar TBK bakımından da taksitle satış sözleşmesine konu olabilmektedir.

işlemi” olarak tanımlanmıştır. Buradan hareketle, önceleri taksitle satış sözleşmelerinin konusu olamayan eser sözleşmeleri de, TKHK ile taksitle satış sözleşmesine konu edilebilir hale gelmiştir.

2.4.3. Sözleşme bedelinin birden fazla vadeyle kısım kısım ödenmesi hususunda tarafların anlaşması

TKHK’nın 17. maddesinde yapılan tanımda, taksitle satış sözleşmelerinin tüketicinin bedeli kısım kısım ödemesi düzenlenmiştir. Söz konusu maddenin gerekçesinde de ödemenin ne zaman yapıldığının önemli olmadığı, sözleşmenin kurulduğu tarihte yapılabileceği gibi daha sonra da yapılabileceği, hatta ödemenin hangi aralıklarla yapıldığının da önemli olmadığı belirtilmiştir.²³ Benzer şekilde ETKHK m. 6-A/1 ve TBK’nın 253. maddesinin 1. fıkrasında, satış bedelinin kısım kısım ödenmesi belirtilmiş ve bu unsur TKHK ve TBK ile paralellik göstermiştir.

Gerek yapılan tanımdan gerekse de madde gerekçesinden anlaşıldığı üzere, kısım kısım yapılacak olan ödemelerin miktarlarının eşit olması gerektiğine dair herhangi bir zorunluluk bulunmamaktadır. Dolayısıyla kısım kısım yapılacak olan ödemeler farklı tutarlarda yapılarak da borç yerine getirilebilir.

TBK’nın 253. maddesinin 3. paragrafının 7. bendi uyarınca taksitle satışın sözkonusu olabilmesi için, en az iki taksitin mevcut olması gereklidir. Ancak TKHK, “en az iki taksit” zorunluluğunu öngörmemiştir ve “kısım kısım” ödeme yapılmasını yeterli olarak kabul etmiştir.

Sözleşme bedelinin kısım kısım ödenmesinin taksitlerin belirlenmesi anlamına geldiğini söylemek mümkündür; bu anlamda yapılan kısım kısım ödemeler, kısmi ifa anlamına gelmemektedir. Taksitle satış sözleşmelerinde borç vadeler halinde farklı tarihlerde muaccel olmakla beraber, bu borçların ifası kısmen ifa değil de başlı başına bağımsız bir borcun ifası anlamını taşımaktadır²⁴.

²³ TKHK madde 17 gerekçesinde ” Malın teslimi veya hizmetin ifası sözleşmenin kurulduğu tarihte yapılabileceği gibi daha sonraki bir zamanda da yapılabilir. Ödemenin hangi aralıklarla yapıldığı da önemli değildir. Eğer ödeme tüketici tarafından kısım kısım yapılıyorsa o takdirde taksitle satış söz konusu olur.” şeklinde ifade edilmiştir.

²⁴ OLCAY (2016) a.g.k., s.105

3. TAKSİTLE SATIŞ SÖZLEŞMESİNİN KURULMASI

3.1. Taksitle Satış Sözleşmesinin Kurulması

3.1.1. Taksitle satış sözleşmesinin tarafları

3.1.1.1 Genel olarak

Taksitle satış sözleşmesinden bahsedebilmek için sözleşmenin bir tarafının satıcı veya sağlayıcı olması, diğer tarafının da tüketici olması gereklidir. Aşağıda söz konusu taraflar öncelikle tüketici, daha sonra da satıcı ya da sağlayıcı olarak incelenmektedir.

3.1.1.1.1 Tüketici

Tüketici kavramı hukuk sistemimize ilk kez 08.09.1995 yılında yayımlanarak yürürlüğe giren ETKHK ile girmiştir. 1995 yılından TKHK yürürlüğe girinceye kadar geçen sürede tüketici kavramı, zamanın ihtiyaçlarına göre değişip evrilerek TKHK ile en nihai tanımına ulaşmıştır.

Tüketici, TKHK 3. maddesinde “ ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket eden gerçek veya tüzel kişiyi” ifade eder şeklinde tanımlanmıştır. Tüketici, bir hukuki ilişkide o hukuki ilişkinin zayıf tarafını oluşturan kişi olarak görülmüş ve bu nedenle özel olarak koruma altına alınmıştır²⁵.

Mülga kanun olan ETKHK’nın 3. maddesinin e bendinde ise tüketici, bir mal veya hizmeti ticari veya mesleki olmayan amaçlarla edinen, kullanan veya yararlanan gerçek ya da tüzel kişiyi ifade etmekteydi. TKHK ile yapılan değişiklik ile, tüketici daha kısa şekilde tanımlanmıştır ve ETKHK içerisinde yer bulan tanımdaki “edinmek”, “kullanmak” ve “yararlanmak” kavramlarına yer verilmeyerek esasen mümkün olabilecek diğer tüketici işlemleri de kapsama alınmıştır. Dolayısıyla TKHK ile daha geniş bir tüketici tanımı karşımıza çıkmaktadır.

²⁵ H. OZANOĞLU, (2001). *Tüketici Sözleşmeleri Kavramı (Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un Maddi Anlamda Uygulanma Alanı)*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Ankara, 2001 Cilt 50 Sayı.1 s.71

Kişinin tüketici olabilmesi için satın aldığı malı kendisinin kullanması şart değildir²⁶. Zira, tüketici üçüncü kişilerin ihtiyaçları amacıyla da sözleşme ilişkisi içine girebilir. Dolayısıyla, mal ya da hizmetten faydalanan üçüncü kişiler de tüketici olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu genişleme sayesinde sözleşmenin tarafı olan kişi yanında ailesi, misafirleri, mal veya hizmeti kullanan veya yararlanan tüm çevresi tüketicidir²⁷.

TKHK çerçevesinde taksitle satış sözleşmesinden bahsedebilmek için, tüketicinin ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket etmesi gereklidir. Başka bir ifade ile, kişisel veya özel amaçlarla mal ya da hizmet almayı arzu ediyor olmalıdır.

Tüketici vasfına haiz olan tüm gerçek veya tüzel kişiler, bu sözleşmenin tarafı olabilecektir. Bu doğrultuda tüketici terimine baktığımızda tüketici, “sözleşme konusu mal veya hizmeti kendi ihtiyaçlarını gidermek için kullanan veya tüketen; elde etmiş olduğu malı tekrar piyasaya sürmeyen ve tamamıyla kendi ihtiyaçları için kullanmak ve yararlanmak amacı takip eden nihai kişidir”²⁸. Bu çerçevede sözleşme konusu mal, tekrar satışa sunulmak, iktisadi bir mübadele ilişkisine dâhil edilmek, gelir elde edilmek üzere veya ticari amaç için kullanılarak, olduğu gibi veya işlenerek bir başkasına satılmak ya da gelir elde etmek üzere devredilmek amacıyla alınmamaktadır²⁹. Bu durumda ticari ve mesleki amacı olmayan tüzel kişilerin tespit edilmesinde fayda bulunacaktır.

Tüzel kişiler ile ilgili TMK madde 47’nin 1. fıkrasında şu hüküm yer almaktadır:

Madde 47/1: Başlıbaşına bir varlığı olmak üzere örgütlenmiş kişi toplulukları ve belli bir amaca özgülenmiş olan bağımsız mal toplulukları, kendileri ile ilgili özel hükümler uyarınca tüzel kişilik kazanırlar. (Türk Medeni Kanunu Madde 47/1)³⁰

Dolayısıyla TMK, belli bir amaca özgülenmiş bağımsız kişi ve mal topluluklarının tüzel kişilik sıfatına haiz olacağını ortaya koymaktadır. Söz konusu tüzel kişiler kendisini oluşturan kişi veya topluluklardan bağımsız bir varlığa sahiptir.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK)³¹ ise tüzel kişiler ile ilgili düzenlemesinde şu hükme yer vermiştir:

²⁶ M. AYDOĞDU (2014). *Aydoğdu, M. (2014). Türk Borçlar Hukukunda Genel İşlem Koşulları ve Tüketici Hukukunda Haksız Şartların Denetimi. 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, Ekim 2014 s. 181.*

²⁷ İ. Y ASLAN, (2016). *Tüketici Hukuku Dersleri*. Ekin Yayınevi, Bursa 2016 s.8.

²⁸ ZEVKLİLER/AYDOĞDU (2004) a.g.k., s. 83,84

²⁹ ÜNLÜTEPE (2014) a.g.k., s.316

³⁰ <https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/kanunlar/turk-medeni-kanunu-4721#> (erişim tarihi 1 Ağustos 2019)

³¹ RG. T. 14.02.2011/27846

Madde 16: Ticaret şirketleriyle, amacına varmak için ticari bir işletme işleten vakıflar, dernekler ve kendi kuruluş kanunları gereğince özel hukuk hükümlerine göre yönetilmek veya ticari şekilde işletilmek üzere Devlet, il özel idaresi, belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişileri tarafından kurulan kurum ve kuruluşlar da tacir sayılırlar. (Türk Ticaret Kanunu, madde 16/1)³²

Dolayısıyla TTK'da belirtilen amaçlar çerçevesinde faaliyet gösteren tüzel kişilere TTK hükümleri uygulanırken, bunlar dışındaki kişi ve mal toplulukları için TMK hükümleri uygulama bulmaktadır.

TKHK, tüzel kişileri şu şartla tüketici olarak saymıştır: Tüzel kişiler mesleki ve ticari olmayan amaçla hareket etmelidir. Dolayısıyla bir sözleşme akdederken tacirin ticari ya da mesleki bir amaç için mi, yoksa kendi ya da üçüncü bir kişinin özel ihtiyacı için mi hareket ettiğini belirlemek gerekir.

Doktrinde “ticari ve mesleki amaç” ile ilgili farklı görüşler mevcuttur. Örneğin bir görüşe göre tüketicinin ticari veya mesleki amaçlarla hareket etmemesi ile kastedilenin, malın tekrar tedavüle sokulmaması olduğu yönündedir³³. Başka bir görüşe göre, tüketici, ticari veya mesleki olmayan bir amaçla hukuki ilişki kuran taraf olup, ticari veya mesleki faaliyeti gereği hukuki ilişki kuran taraf tüketici olamaz³⁴.

Gerçek kişiler açısından ticari veya mesleki olmayan amaç ise, şahsi ve ailevi ihtiyaçların karşılanması olarak da görülmüştür³⁵. Ortaya çıkan her somut durumda tüketicinin nihai amacının değerlendirilmesi gerekir.

Öte yandan “tüketici”, “ticari ve mesleki amaç” kavramlarını incelerken “ticari iş” ve “ticari iş karinesi” terimlerini de incelemekte fayda bulunmaktadır. TTK'nın 3. maddesinde yapılan tanıma bakıldığında ticari işin “bir ticari işletmeyi ilgilendiren bütün işlem ve fiiller” olarak tanımlandığı görülmektedir.

TTK'ın 19. maddesinde, ticari iş karinesine ilişkin şu düzenleme yapılmıştır:

Madde 19: Bir tacirin borçlarının ticari olması asıldır. Ancak, gerçek kişi olan bir tacir, işlemi yaptığı anda bunun ticari işletmesiyle ilgili olmadığını diğer tarafa açıkça bildirdiği

³² <https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/kanunlar/turk-ticaret-kanunu-6102> (erişim tarihi 1 Ağustos 2019)

³³ E. KULAKLI (2009). *Ürün sorumluluğu ve ayıp kavramı*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 14.

³⁴ Y DERYAL, (2004). *Tüketici hukuku*. İstanbul: Seçkin Yayıncılık, s. 41.

³⁵ A. KARAKOCALI, / A. S. KURŞUN, (2015). *Tüketici Hukuku (6502 sayılı Kanun ve ilgili yönetmeliklere göre)*. İstanbul, Aristo Hukuk Yayınevi s. 27.

veya işin ticari sayılmasına durum elverişli olmadığı takdirde borç adi sayılır (Türk Ticaret Kanunu, madde 19)³⁶

Dolayısıyla asıl olan, tacirin borçlarının ticari olmasıdır. Eğer işlemi yaptığı sırada gerçek kişi tacir, bunun ticari işletmesiyle ilgili olmadığını karşı tarafa açıkça bildirdiyse veya işin ticari sayılmasına durum elverişli değilse, o zaman borç adi bir borç sayılır.

TTK madde 19 çerçevesinde gerçek kişiye adi borç imkanı sağlanmış iken, tüzel kişi açısından böyle bir imkan öngörülmemiştir. Başka bir ifade ile tüzel kişi tacirler açısından TTK’ da yer alan ticari iş karinesi mutlaklıdır. Bu durum, ETKHK’nın tüzelkişileri tüketici kabul eden düzenlemesi karşısında, tüzelkişi tacirleri ticari iş karinesi kapsamında yer vermesi nedeniyle, tüzelkişi tacirlerin tüketici olup olamayacağı noktasında tereddüt yaşatmaktadır; bu ayrım uygulanacak kanunun kapsamı açısından değişiklik yaratacağından oldukça önemlidir.³⁷

TKHK’ da yapılan tüketici tanımı³⁸ kapsamına girebilecek gerçek veya tüzel kişilerin, ticari ve mesleki olmayan amaçlarla mal veya hizmetin kullanımına veya mal veya hizmetten yararlanmaya yönelik olarak yaptıkları hukuki işlemler bakımından tüketici olarak nitelendirilmesi öngörülmüştür³⁹.

Gerçek kişiler çerçevesinde, amacın çerçevesini çizmek kolaydır; zira bu kişilerin nihai amacı tüketmektir. Fakat tüzel kişi tacirlerin tüm işlemleri mesleki ve ticari nitelikte olup, tüketme amacı taşımadığından, tüzel kişiler, tüketici olamayacaklardır.

Doktrinde aksi görüşte olanlar da vardır, örneğin TTK gereğince tüzel kişi tacirlerin adi iş sahasının bulunmaması ve bütün işlerinin ticari iş olarak kabul edilmesi ile TTK’nın her durumda uygulanması sağlanmak istenmektedir ama bu durum, tüzel kişi tacirlerin ticari ve mesleki olmayan amaçlarla işlemler yapamayacağı anlamına gelmediğinden bu kişiler tüketici sayılabilir⁴⁰. Diğer bir görüşe göre, TKHK’nın ticari iş karinesinden değil, ticari ve mesleki olmayan amaçtan yola çıktığı, bu durumda

³⁶ <https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/kanunlar/turk-ticaret-kanunu-6102> (erişim tarihi 1 Ağustos 2019)

³⁷ B. DEMİR, (2018) *Elektrik Piyasasında Tüketici Ve Tüketicilere Yansıtılan Maliyet Unsurları*, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2018, s.22.

³⁸ TKHK 3. Maddesinde “ Ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket eden gerçek veya tüzel kişiyi” ifade eder şeklinde tanımlanmıştır.

³⁹ A. KARAKOCALI, (2008). 4822 Sayılı Kanunla Değişik 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Çerçevesinde Tüzelkişi Tacirlerin Tüketicilik Vasfı. *Güncel Hukuk Dergisi*. (6), sy. 31.

⁴⁰ KARAKOCALI, 2008, a.g.k., 33.

kastedilenin nihai olarak yararlanma, kar amacı gütmeme olduğu, örneğin yönetim kurulu üyelerinin odaları için buzdolabı almalarının tüketici işlemi kabul edilebileceğidir⁴¹.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (YHGK), tacir sıfatı bulunan kişinin ticari işletmesinde kullanmak için otomobil satın almasında, tüketicinin varlığından söz edilemeyeceğini benimsemiştir⁴².

Yukarıdaki açıklamalar ışığında, tüketicinin iradesine yönelmenin, tüketici sıfatının belirlenmesinde esas olması gerektiği açıktır. En önemli husus, tüketicinin malı veya hizmeti edindiği andaki niyeti olmalıdır.

3.1.1.1.2 Satıcı veya sağlayıcı

Tüketici mevzuatı ile zayıf olan tüketicinin korunmasının amaçlanmasının nedeni, sürekli olarak mal ya da hizmeti sağlayan satıcı veya sağlayıcının güçlü konumda olmasından kaynaklanmaktadır. Satıcının veya sağlayıcının sözleşme konusu malı ya da hizmeti sürekli olarak yerine getiriyor olması, satıcı ve sağlayıcıyı güçlü konuma getirmektedir.

TKHK'nın 3. maddesinde yapılan tanımlarda, "satıcı", "kamu tüzel kişileri de dâhil olmak üzere ticari veya mesleki amaçlarla tüketiciye mal sunan ya da mal sunanın adına ya da hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişiyi", "sağlayıcı" da " kamu tüzel kişileri de dâhil olmak üzere ticari veya mesleki amaçlarla tüketiciye hizmet sunan ya da hizmet sunanın adına ya da hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişiyi" ifade eder şeklinde açıklanmıştır. Dolayısıyla mal sağlayan satıcı ile hizmet sunan sağlayıcının her ikisinin de tüketiciyi hedefliyor olması gereklidir.

Ticari veya mesleki amaç dışında hareket eden, geçici veya arızı nedenle mal veya hizmet sunan kişiler, TKHK çerçevesinde satıcı sıfatına haiz olamayacaktır. TKHK hükümleri kapsamı dışında kalan taksitle satış sözleşmeleri hakkında, TBK hükümleri uygulanır. Bunlar, alıcının ve satıcının tacir olduğu veya ticari ya da mesleki faaliyet kapsamında hareket etmekte olduğu satışlar, alıcının tüketici sıfatıyla hareket ettiği, satıcının ticari ya da mesleki faaliyeti dışında hareket ettiği satışlar, alıcının tacir olması

⁴¹ DEMİR B. (2018) a.g.k., sy.23

⁴² YHGK 2011/500 E. 2011/550 K. <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/hukuk-genel-kurulu-e-2011-19-500-k-2011-550-t-21-09-2011> (erişim tarihi: 9 Eylül 2019)

veya ticari ya da mesleki faaliyeti kapsamında hareket etmesi yanında, satıcının, ticari ya da mesleki faaliyeti kapsamında hareket etmediği taksitle satışlardır.⁴³

3.2. Taksitle Satış Sözleşmesinin Şekli

Bir iradenin açıklanmasında, beyan olarak dışı vurulmasında faydalanılan araç veya biçim “şekil” olarak ifade edilmektedir.⁴⁴ TBK’nın sözleşme serbestisini düzenleyen 12. maddesi uyarınca, bir sözleşmenin geçerliliği, kanunda açık olarak ifade edilmediği sürece herhangi bir şekle bağlı değildir. Buradan yola çıkarak, sözleşmelerde şekil serbestisi ilkesi geçerlidir.

TKHK’nın 17. maddesinin 3. fıkrasında⁴⁵ da yazılılık kuralının taksitle satış sözleşmesinin geçerlilik unsuru olacağı öngörülmüştür. Taksitli satış sözleşmelerinde şekle verilen önem, esasen tüketici mevzuatının genel amacı olan tüketicinin korunması arzusundan kaynaklanmaktadır.

Bu açıdan bakıldığında taksitli satış sözleşmesinin yazılı olması kuralı tüketicileri düşünmeye sevketmekte tarafların kesin niyetlerinin, ciddiyetinin ve iradelerinin ortaya konmasını kolaylaştırmaktadır. Bu sayede, tarafların borçları, yükümlülükleri, net bir şekilde belirlenme imkanına sahip olarak, ilerideki olası uyuşmazlıkların çözümünde maddelerin yorumlanmasında kolaylık sağlanmaktadır.

Yazılı şekilde yapılmayan taksitli satış sözleşmeleri, TKHK çerçevesinde geçerli kabul edilmemektedir⁴⁶. Kanunun öngördüğü şekil kuralı emredici niteliktedir. Taraflar bunun aksi olacak şekilde anlaşamazlar. Bir sözleşmenin kanuni şekil noksanlığı sebebiyle geçersiz olduğunu hakim kendiliğinden dikkate alır⁴⁷.

Taraflardan her biri de sözleşmenin kanuni şekle uyulmaksızın yapıldığını, geçersiz olduğunu ileri sürmek hakkında sahiptir.⁴⁸ Taksitle satış sözleşmesinin şekle aykırı olmasına bağlanan yaptırım, kesin hükümsüzlük niteliğinde değildir. Kesin

⁴³ ÜNLÜTEPE (2014), a.g.k. sy.318

⁴⁴ DEMİR R. (2017) *Türk Borçlar Kanunu Açısından Taksitle Satış Sözleşmesi* Adalet Yayınevi Ocak 2017 s. 75

⁴⁵ TKHK Madde 17/3 “Taksitle satış sözleşmesi yazılı olarak kurulmadıkça geçerli olmaz. Geçerli bir sözleşme yapmamış olan satıcı veya sağlayıcı, sonradan sözleşmenin geçersizliğini tüketicinin aleyhine olacak şekilde ileri süremez.”

⁴⁶ Benzer şekilde TBK m. 253/2 ve TKHK m. 6-A/2’de de, taksitle satış sözleşmesinin geçerliliği için yazılı şekil şartına yer verilmiştir.

⁴⁷ DEMİR R. (2017) a.g.k. s. 76

⁴⁸ S. REİSOĞLU (2012) *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Beta, İstanbul 2012 s. 78

hükümsüzlük, kural olarak, tarafların icazeti, sürenin geçmesi veya edimlerin ifasıyla hukuka aykırılığın sonradan ortadan kalkmasıyla da sağlık kazanamaz. Kesin hükümsüz bir işlem, yapıldığı andan itibaren geçersizdir; hukuki sonuç doğurmaz⁴⁹.

Taksitle satış sözleşmesinin yazılı olarak yapılmasını kanun koyucunun öngörmesindeki amaç, tüketicinin korunmasıdır. Bundan satıcı veya sağlayıcının faydalanmasının önüne geçilmelidir.⁵⁰

Şekle aykırılık nedeniyle sözleşmenin kesin hükümsüzlük yaptırımına bağlanması, nihai amaç olan tüketicinin korunması presibiyle uyuşmayacaktır. Bu nedenle taksitli satış sözleşmeleri şekle aykırılık halinde kendine özgü bir geçersizlik yaptırımını barındırır. Buna göre sözleşmenin geçersizliğini satıcı veya sağlayıcı ileri süremez.

Şekle aykırılık nedeniyle, tüketicinin, sözleşmenin geçersizliğini ileri sürmesi halinin hakkın kötüye kullanılması olarak kabul edilebileceği hallerde ise sözleşme geçerli kabul edilmelidir.

TKHK'nın 17. maddesinin 3. Fıkrasında, satıcı veya sağlayıcının durumu tüketici aleyhine ileri sürememesini sağlamak amacıyla, açık bir şekilde düzenleme yapılmış ve geçerli bir sözleşme yapmayan satıcı veya sağlayıcının sonradan sözleşmenin geçersizliğini tüketicinin aleyhine olacak şekilde ileri süremeyeceği belirtilmiştir.

Şekil zorunluluğu taksitli satış sözleşmesine ilişkin olup, sadece tüketicinin ödeme planının yazılı yapılmasından ibaret değildir.⁵¹

Söz konusu yazılı şekil, adi yazılı şekildir. TKHK'nın 4. maddesinin 1. fıkrasına göre,

Madde 4/1: Bu Kanunda yazılı olarak düzenlenmesi öngörülen sözleşmeler ile bilgilendirmeler en az on iki punto büyüklüğünde, anlaşılabilir bir dilde, açık, sade ve okunabilir bir şekilde düzenlenir ve bunların bir nüshası kâğıt üzerinde veya kalıcı veri saklayıcısı ile tüketiciye verilir. Sözleşmede bulunması gereken şartlardan bir veya birkaçının bulunmaması durumunda, eksiklik sözleşmenin geçerliliğini etkilemez. Bu eksiklik sözleşmeyi düzenleyen tarafından derhâl giderilir. (TKHK madde 4/1)

TKHK'nın "Diğer Hükümler" başlıklı 21. maddesi ise şu şekildedir:

⁴⁹ ÜNLÜTEPE (2014) a.g.k., s. 330

⁵⁰ ÜNLÜTEPE (2014) a.g.k., s. 331

⁵¹ DEMİR R. (2017) a.g.k., s. 76

Madde 21: Sözleşmenin zorunlu içeriği, tüketici ile satıcı ve sağlayıcının hak ve yükümlülükleri, cayma hakkı, erken ödeme ile diğer hususlara ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir. (TKHK madde 21)

Bu madde ile kanun koyucu, zorunlu sözleşme içeriğinin belirlenmesi konusunda, yönetmelikle yapılacak düzenlemeyi yeterli görmüştür. Halbuki ETKHK madde 6/A ile, taksitle satış sözleşmesinde bulunması gereken asgari koşullar belirtilmiş idi.

TSSHY madde 6 taksitle satış sözleşmelerinin zorunlu içeriğini düzenlemiştir. Bu maddeye göre taksitle satış sözleşmelerinin aşağıdaki bilgileri içermesi zorunludur:

Madde 6: Taksitle satış sözleşmelerinin aşağıdaki bilgileri içermesi zorunludur:

- a) Tüketicinin adı, soyadı ve iletişim bilgileri.
- b) Satıcı, sağlayıcı veya kiralayanın isim, unvan, açık adres, telefon ve varsa diğer iletişim bilgileri.
- c) Sözleşmenin düzenlendiği tarih.
- ç) Malın veya hizmetin teslim veya ifa tarihi.
- d) Sözleşmeye konu mal veya hizmet.
- e) Malın veya hizmetin tüm vergiler dahil Türk Lirası olarak peşin fiyatı.
- f) Malın veya hizmetin tüm vergiler dahil Türk Lirası olarak taksitle satış fiyatı.
- g) Tüketicinin cayma hakkının olduğu ve bu hakkın hangi sürede ve nasıl kullanılacağı.
- ğ) Ödeme planı.
- h) Tüketicinin erken ödemede bulunma hakkı ile satıcı veya sağlayıcı tarafından faiz veya komisyon alınmışsa, ödenen miktara göre faiz ve komisyon indirimi talep etme hakkı olduğuna ilişkin bilgi.
- ı) Faiz miktarı, faizin hesaplandığı yıllık oran ve sözleşmede belirlenen faiz oranının yüzde otuz fazlasını geçmemek üzere gecikme faiz oranı.
- i) Tüketicinin temerrüde düşmesinin hukuki sonuçları.
- j) Tüketicilerin uyuşmazlık konusundaki başvurularını tüketici mahkemesine veya tüketici hakem heyetine yapabileceklerine dair bilgi (Taksitle Satış Sözleşmeleri Hakkında Yönetmelik, M.6)

TKHK'nın özel hüküm olması dolayısıyla, TKHK'da yer almayan hükümler için TBK'ya gidilebileceğinden, TBK'daki şartların aranması gerektiği kabul edilmektedir⁵². TBK'nın 14. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, yazılı şekilde yapılması öngörülen

⁵² N.B. ÖZEN (2016). *Taksitle Satış Sözleşmesinin Türk Borçlar Kanunu Ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Kapsamında İncelenmesi*, İstanbul Barosu Dergisi, Kasım-Aralık 2016 Cilt:90, Sayı:2016/6 s.154

sözleşmelerin, borç altına girenlerin imzalarının bulunması zorunluluğunu içerdiğinden, taksitle satış sözleşmelerinde de tarafların imzalarının yer alması gerektiği söylenebilir.

TKHK'ya göre taraflar arasında yapılan taksitle satış sözleşmesinin bir örneğinin tüketiciye verilmesi zorunludur. Bunun yapılmaması durumu, geçersizlik yaratmayacaktır, ancak bu durum tüketiciye dava açma hakkı vererek satıcının borcunu yerine getirmesini sağlayabilmektedir. Ayrıca, bunun yapılmaması halinde, artık sözleşmedeki tüketici aleyhine yapılmış düzenleme var ise, haksız şart olarak kabul edilecek ve tüketiciyi bağlamayacaktır.⁵³

Tüketiciden istenebilecek her ne ad altında olursa olsun her türlü masraf ve ücrete dair bilgilerin, satıcı veya sağlayıcı ile tüketici arasında yapılan sözleşmelerde, sözleşmenin eki mahiyetinde yazılı şekilde tüketiciye verilmesi gereklidir. Uzaktan iletişim aracıyla kurulan sözleşmelerde ise, söz konusu bilgilerin kullanılan uzaktan iletişim aracına uygun şekilde verilmesi gerekir.

Pratikte satıcı ve sağlayıcıların tek tip sözleşmeler kullandıkları ve bu sözleşmeleri aynen tüm tüketiciler ile imzalamaya çalıştıkları görülmektedir. Bu nedenle söz konusu tek tip sözleşmelerin hukuki geçerliliği hakkında da bir değerlendirme yapmakta fayda görülmektedir.

Belirtilen tipte sözleşmeler, haksız şart olarak ilk defa ETKHK'nın 6. maddesi ile düzenleme bulmuştur. Daha sonra, TBK da "genel işlem koşulları" başlığı ile düzenlenmiştir ve tüketiciler ile ilgili olarak yapılmış olan düzenleme, TBK ile genişletilmiştir.

TBK kapsamındaki düzenlemeler, tüm sözleşmelere ve kişilere uygulanabilecek genel kurallar niteliğindedir⁵⁴. Dolayısıyla tacir veya tacir olmayan herkes için uygulanabilir. TBK' dan farklı olarak TKHK' da belirtilen haksız şart hükümlerinden yararlanabilmek için taraflardan birinin tüketici olması gerekmektedir, bu yüzden taraflardan biri tüketici ise öncelikle YKHK hükümleri, hüküm bulunmayan hallerde ise TBK hükümleri uygulanır⁵⁵.

Haksız şartlara ilişkin düzenlemelerin yapılma sebebi, müzakere edilmeden ve bu nedenle tüketicinin içeriğine etki edemediği sözleşmeler açısından, sözleşme

⁵³ ÖZEN (2016), a.g.k. s.155

⁵⁴ M.AYDOĞDU (2014). *Türk Borçlar Hukukunda Genel İşlem Koşulları ve Tüketici Hukukunda Haksız Şartların Denetimi*. 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, Ekim 2014 s.169.

⁵⁵ AYDOĞDU (2014), a.g.k., s. 214.

özgürlüğünün güçlü taraf lehine bozulması nedeniyle tüketicinin korunarak dengenin sağlanmasıdır⁵⁶. TKHK’ da “genel işlem şartı” kavramı yerine “haksız şart” kavramı kullanılmıştır.

TBK’nın 21. maddesinde genel işlem koşulları, bir sözleşme yapılırken düzenleyenin, ileride çok sayıdaki benzer sözleşmede kullanmak amacıyla, “önceden tek başına hazırlayarak karşı tarafa sunduğu sözleşme hükümleri” olarak tanımlanmıştır.

Genel işlem koşullarının zorunlu unsurları, önceden tek yanlı olarak belirlenmesi, genel ve soyut nitelikte olması, çok sayıda sözleşme için olması, önceden belirlenen sözleşme koşullarının bireysel görüşme yapılmadan kullanılmasıdır⁵⁷. Taraflardan birinin sözleşme içeriğine etkisi bulunmazken, şartları, diğer taraf tek başına belirlemektedir. Genel işlem şartları ile tamamlayıcı kanun hükümlerinin karşılıklı görüşme ile değil, tek taraflı değişiklik yapılarak değiştirilmesi ve karşı tarafın bu değişiklikleri bir blok halinde kabul etme zorunluluğu bulunmaktadır⁵⁸.

Tüketici Sözleşmelerindeki Haksız Şartlar Hakkında Yönetmelik (TSHŞY)⁵⁹ tüketici ile yapılacak olan sözleşmeler içerisinde bulunan haksız şartların tespitine ilişkin esasları düzenlemektedir.

TSHŞY’ye göre haksız şart, tüketici aleyhine dengesizlik yaratarak sözleşmeden doğan hak ve yükümlülüklerde dürüstlük kuralına aykırı düşen ve tüketiciyle müzakere edilmeksizin sözleşmeye dâhil edilen sözleşme şartlarıdır. Buna göre bu şartın müzakere edilmeden tek taraflı konulması, tüketicinin hak ve yükümlülüklerinde dengesizlik yaratması, dengesizliğin dürüstlük kurallarına aykırı olması halinde, tüketici açısından bu şartlar bağlayıcı değil, geçersizdir.⁶⁰

Müzakere edilmeyen sözleşme hükümleri genel işlem koşulu niteliği taşıyor ise, tüketici aleyhine dengesizlik yaratan sözleşme şartları, tüketici açısından hükümsüz olup, düzenleyen, sözleşmenin tamamının hükümsüz olduğunu ileri süremez⁶¹.

Taksitle satış sözleşmeleri açısından da söz konusu sözleşmeler tek tipte ve tüketici aleyhine dengesizlik yaratacak şekilde dürüstlük kurallarına aykırı olarak

⁵⁶ KARAKOCALI/KURŞUN (2015), a.g.k., s.36.

⁵⁷ AYDOĞDU (2011). a.g.k. s. 38-39.

⁵⁸ N. KOCAYUSUFPASAOĞLU/H. HATEMİ/R.SEROZAN/A.ARPACI (2008). *Borçlar hukukuna giriş, hukuki işlem, sözleşme*. (4). Filiz Kitabevi, İstanbul, s.227.

⁵⁹ RG. T. 17.06.2014 / 29033

⁶⁰ A.M. KILIÇOĞLU (2015). *Borçlar hukuku genel hükümler*. (19). Ankara: Turhan Kitabevi sy.119.

⁶¹ KARAKOCALI/KURŞUN, 2015, a.g.k., sy.36.

düzenlenmiş ise söz konusu taksitle satış sözleşmelerinin tüketici aleyhine olan hükümleri tüketici açısından bağlayıcı olmayacaktır.

4. TAKSİTLE SATIŞ SÖZLEŞMESİNİN HÜKÜMLERİ

4.1. Genel olarak

Taksitle satış sözleşmelerinin kurulması ile birlikte taraflar sözleşmede belirlenen hükümler doğrultusunda borç altına girmektedir. Tam iki tarafa borç yükleyen ve mülkiyeti devir borcu doğuran taksitle satış sözleşmelerine ilişkin kanun koyucu ekonomik olarak güçsüz tarafta olan tüketici ya da TBK kapsamında alıcı lehine düzenlemeler getirmiştir.

Söz konusu düzenlemelerden hareketle sözleşmeye konan veya konması zorunlu tutulan tüketicinin korunması kapsamında ön plana çıkan hükümler sözleşmenin süresi, cayma hakkı, tüketiciye satış bedelini erken ödeme ya da tamamını ödeme imkanı verilerek tüketicinin borcundan kurtulmasının mümkün olması, alıcının satış bedelinin ödemede temerrüde düşmesi durumunda alıcı lehine getirilen düzenlemeler bunlara örnek olarak verilebilir. Bu kısımda alıcı ya da tüketici lehine kanun koyucu tarafından düzenlenen hükümler üzerinde durulacaktır.

4.2. TKHK Ve TBK Bakımından Taksitle Satış Sözleşmesinin Hükümleri

4.2.1. Sözleşmenin süresi

TKHK’da taksitle satış sözleşmesinin süresi ile ilgili bir hüküm bulunmamaktadır. Aynı şekilde ETKHK’da da taksitle satış sözleşmelerinin süresi hakkında bir düzenleme bulunmamaktadır. Taksitle satış sözleşmelerinin süresi hakkında TBK’nın 256. maddesinin 1. fıkrası bir düzenlemeye gitmiş ve alıcının, peşinat tutarından geriye kalan satış bedelini sözleşmenin kurulmasını izleyen üç yıl içinde ödemekle yükümlü olduğunu hükme bağlamıştır.⁶² TBK ile TKHK arasında genel kanun özel kanun ilişkisi bulunmaktadır.

TKHK madde 83 fıkra 1’de “ Bu Kanunda hüküm bulunmayan hâllerde genel hükümler uygulanır” düzenlenmesine yer verilmiştir. Dolayısıyla , sözleşmenin süresine

⁶² TBK Madde 256.1 “Alıcı, peşin satış bedelinin en az onda birini en geç teslim anında peşin olarak, satış bedelinin geri kalan kısmını da sözleşmenin kurulmasını izleyen üç yıl içinde ödemekle yükümlüdür.”

ilişkin, söz konusu TBK m. 256/1 hükmü, TKHK kapsamındaki taksitle satış sözleşmeleri bakımından da uygulama alanı bulur⁶³.

TBK'nın ilgili hükmü uyarınca, tüketici peşinat tutarından geriye kalan satış bedelini, sözleşmenin kurulmasını izleyen üç yıl içinde ödemelidir. Başka bir ifade ile sözleşmenin kurulmasından itibaren 3 yıllık bir maksimum süre söz konusudur. Bu süre emredici mahiyettedir. Bu düzenleme taksitle satış sözleşmesinin özüne ve amacına uygun bir sınırlamadır böylelikle bitmek bilmeyen taksit sayısının çokluğunu engellemenin yanı sıra taksit sayısı arttıkça alıcının satın alma güdüsünü tetikleyen ve alıcının gelecekteki tüm kazanç ve gelirlerinin satıcıya bağlanmasının oluşturduğu psikolojinin de önüne geçilmektedir.⁶⁴ Böylelikle tüketicinin ödeme gücünün sınırı anlamlı bir şekilde çizilmiş olmaktadır⁶⁵.

Doktrinde taksitle satış sözleşmesinin sınırlandırılmasını faydalı bulanlar olduğu gibi karşı görüşler de bulunmaktadır. Bir görüşe göre, eğer sözleşme konusunu temin etmek, alıcı bakımından hayati önem taşıyorsa, zamansal açıdan kısa tutulmuş bir çözüm pek çok güçlüğü beraberinde getirebilir; tecrübeler göstermiştir ki küçük taksitler alıcılar tarafından kolaylıkla ödenebilmektedir.⁶⁶

Taksitle satış sözleşmelerine ilişkin maksimum süre, sözleşmenin kurulması ile başlar. Maksimum süreye aykırılık durumunda, örneğin taraflarca üç yıllık sürenin üzerinde bir süre öngörülmüş olması durumunda, sözleşmenin hükümsüz olacağı kabul edilmektedir. Böyle bir durumda satıcı, üst sürenin dolmasından sonra muaccel olan taksitler üzerindeki talep hakkını kaybeder.⁶⁷ İsviçre hukukunda, 226/d maddesinin III fıkrasında taksitlerin sözleşmenin yasal azami süresinin sona ermesinden sonra ödenilmesi gerektiğine ilişkin her anlaşmanın geçersiz olacağı belirtilmiş ve bunun tek istisnası olarak alıcının ekonomik durumunun sözleşmenin kuruluşundan beri onun aleyhine önemli ölçüde değişmiş olması durumu gösterilmiştir.⁶⁸

⁶³ ÜNLÜTEPE (2014), a.g.k., s.337

⁶⁴ DEMİR R. (2017), a.g.k. s. 84

⁶⁵ OZANOGLU (1999), a.g.k. s. 220

⁶⁶ OZANOGLU (1999), a.g.k. sy. 221 dipnotta belirtilen kaynaklar

⁶⁷ DEMİR R (2017), a.g.k., sy. 84

⁶⁸ OZANOGLU (1999), a.g.k. sy. 221 dipnotta belirtilen kaynaklar

4.2.2. Cayma hakkı

4.2.2.1 Genel açıklamalar

TKHK'nın 18. maddesi tüketicinin cayma hakkını düzenlemektedir.⁶⁹ İlgili düzenlemeye göre “tüketici, yedi gün içinde herhangi bir gerekçe göstermeksizin ve cezai şart ödemeksizin taksitle satış sözleşmesinden cayma hakkına sahiptir.” Tüketicie tanınan cayma hakkı, tüketicinin yeterince düşünme imkânı olmaksızın, sözleşmenin kurulmasına yönelik irade beyanında bulunması karşısında sözleşmeyle bağlı olmasının önüne geçilmesi ve böylece sözleşmenin daha başında korunarak sözleşmesel ilişkiyi koparması olanağını sunmaktadır⁷⁰

Benzer şekilde TBK'nın 255. maddesinde alıcıya geri alma hakkı tanınmıştır. Kullanılan terminoloji TKHK'da “cayma hakkı” olarak ifade bulurken TBK'da “geri alma hakkı” olarak düzenlenmiştir. TBK'nın 255. maddesinde geri alma hakkı,

Madde 255: Taksitle satış sözleşmesi, alıcı bakımından, taraflarca imzalanmış sözleşmenin bir nüshasının eline geçmesinden yedi gün sonra hüküm ve sonuçlarını doğurur. Alıcı, bu süre içinde irade açıklamasını geri aldığı satıcıya yazılı olarak bildirebilir...” (TBK madde 255)

şeklinde ifade bulmuştur.

Taksitle satış sözleşmesinden caymak isteyen tüketicinin satıcı ya da sağlayıcıya herhangi bir gerekçe sunma, açıklama yapma mecburiyeti bulunmamaktadır. Tüketici belirtilen süreler içinde herhangi bir neden göstermeksizin cayma hakkını kullanabilir.

Cayma hakkı, tüketici hukuku mevzuatımıza ilk olarak ETKHK ile girmiş ve 4822 sayılı Kanun ile birlikte kapıdan satış sözleşmeleri, mesafeli satış sözleşmeleri, devre tatil sözleşmeleri ve kampanyalı satış sözleşmeleri için öngörülmüştür. TKHK ile cayma hakkı daha geniş bir şekilde uygulama bulmuştur ve taksitle satışlar için de öngörülmüştür. Bu durum gösteriyor ki cayma hakkı, kendine özgü yapısı ve ihtiyaçlara cevap vermesi sebebiyle kabul görmekte ve özel hukuk alanında etkisini artırmaktadır.⁷¹

Cayma hakkı kavramı, fesih ve dönme kavramları ile karıştırılmaktadır. Fesih, sürekli bir ilişki kurmakta olan sözleşmeleri kanunun öngördüğü bir sebeple, tek taraflı

⁶⁹ Cayma hakkı ETKHK'da düzenlenmemiştir.

⁷⁰ ÜNLÜTEPE, (2014), a.g.k. sy. 334

⁷¹ A.F. KİBAR (2018). *Cayma Hakkının Hukuki Niteliği ve Sözleşme Türlerine Göre Değerlendirilmesi*. . Legal Hukuk Dergisi 2018 S.186 s. 2816

bozucu yenilik doğuran bir beyanla, geleceğe yönelik olarak sona erdiren bir hukuki işlemdir. Dönme ise, ani edimli, karşılıklı sözleşme ilişkisinin tek taraflı ve geçmişe etkili olarak sona erdirilmesi niteliğindedir.⁷² Dönme hakkının kullanılması, ihbar, ihtar veya ifa süresi verilmesi gibi bazı ön koşulların varlığına bağlı tutulabilmektedir. Halbuki geri alma hakkı kayıt ve şarta bağlı bulunmaksızın kullanılabilir.⁷³ Dönme sözleşmenin her iki tarafına da tanınmakta iken, cayma hakkı, sözleşmede korunması gereken tek tarafa verilmektedir.⁷⁴

4.2.2.2 Cayma hakkının hukuki niteliği

Tüketici mevzuatında cayma hakkı olarak belirtilen ve fakat genel düzenlemelerde geri alma hakkı olarak nitelendirilen söz konusu hak, fesih ve dönme kavramlarını tamamlayıcı, çok yönlü ve işlevli tek taraflı bir irade beyanı ile kullanılan yedek yenilik doğuran hak niteliğine sahip bulunmaktadır.⁷⁵ Doktrindeki genel görüşler çerçevesinde, genel olarak cayma hakkının yenilik doğuran haklardan olduğu kabul edilmektedir. Zira cayma hakkı, doktrinde bir hakkın yenilik doğuran hak olabilmesi için gerekli esaslı unsurları özünde barındırmaktadır. Bir hakkın yenilik doğuran bir hak olabilmesi için sahip olması gereken esaslı unsurlar, tek taraflı irade beyanı ile kullanılarak yeni bir hukuki ilişki kurucu veya mevcut ilişkiyi değiştirici yahut hali hazırdaki hukuksal durumu bozucu niteliğe sahip olması, hakkın kayıt ve şarta tabi tutulmaması, kullanıldıktan sonra haktan dönülememesi, yenilik doğuran hakkın bir edimi ihtiva eden alacak hakkı olmadıkları için hakkın kullanılması için süre öngörülmüşse bu süre kural olarak hak düşürücü süre olmasıdır.⁷⁶

Bozucu yenilik doğuran bir hak olan geri alma, değişik anlamlara gelen bir hak olduğundan doktrinde bu hakkın tanındığı bütün durumları kapsayacak bir geri alma hakkı tanımına pek rastlanmamaktadır.⁷⁷ Geri alma hakkı genellikle irade beyanları bakımından öngörülmüştür. Geri alma hakkı ile hak sahibi daha önce bulunduğu bir irade

⁷² DEMİR (2017), a.g.k. s. 89

⁷³ V. BUZ (1998) *Borçlunun Temerrüdünde Sözleşmeden Dönme*, Yetkin Basımevi, Ankara 1998, sy.91

⁷⁴ R. SEROZAN (2007) *Sözleşmeden Dönme*, Gözden Geçirilmiş 2. Bası Vedat Kitapçılık, 2007, İstanbul s.125

⁷⁵ SEROZAN (2007) a.g.k. s.123

⁷⁶ KİBAR (2018) a.g.k. s. 2820

⁷⁷ BUZ, (1998), a.g.k. s. 89

beyanının hukuki sonuç doğurmasına engel olur ve bazen geri alma hakkı ile verilen bir yetki geri çekilir.⁷⁸

Doktrinde kimi görüşe göre yasada öngörülen cayma hakkı süresi nihayete varana kadar sözleşmenin hüküm doğurup doğurmayacağı belli değildir. Bu sebeple bu süre zarfında sözleşme, hükümlerini henüz doğurmaz, sözleşmenin hükümleri henüz askıdadır. Diğer bir yoruma göre ise cayma hakkı, tek taraflı bir irade beyanı olarak kendisinden önce yapılan irade beyanının etkilerini engellemekte ya da tamamıyla yok etmektedir. Bu hali ile cayma beyanı bozucu yenilik doğuran bir haktır.⁷⁹ Yargıtay'ın verdiği kararlarında doktrindeki bu görüşü benimsediği anlaşılmaktadır. Hukuk Genel Kurulu, TKHK kabulünden önce vermiş olduğu bir kararında ETKHK madde 8'de düzenlenen satışların BK anlamında tecrübe ve muayene şartıyla satışlardan olduğunu ve sözleşmenin taraflarca imzalanması ile cayılıp cayılmayacağını bildirilmesi arasında sözleşmenin henüz hükümlerini doğurmayacağını, bu nedenle de sözleşme hükümlerinin bu aşamada askıda olduğu ve tüketicinin bu süre zarfında caymaması halinde sözleşmenin kurulduğu andan itibaren hükümlerini doğuracağını, cayması halinde ise başlangıcından itibaren hüküm doğurmayacağını ifade etmiştir.⁸⁰

Taksitle satış sözleşmesinin düzenleme bulduğu TBK hükümlerinde, alıcı bakımından sözleşmenin hüküm doğurmasının ancak taraflarca imzalanmış sözleşmenin bir nüshasının eline geçmesinden itibaren yedi gün sonra başlayacağını belirtmesi nedeniyle, alıcının geri alma iradesini bu süre zarfında kullanmaması geciktirici ve olumsuz bir şart olarak öngörülmüştür.⁸¹ Ancak TKHK'da benzer şekilde açık bir ifade kullanılmamış ve fakat TSSHY ile bu hususta TBK ile paralel açıklayıcı düzenleme yapılmıştır.

TKHK madde 18/3 hükmü uyarınca satıcı, cayma süresi içinde malı tüketiciye teslim etmiş ise tüketici malı ancak olağan bir gözden geçirmenin gerektirdiği ölçüde kullanabilir, aksi takdirde tüketici cayma hakkını kullanamaz. Bu madde sayesinde tüketiciye, edimler ifa edilmeden ve sözleşme sonuçlarını doğurmaya başlamadan önce ek bir düşünme süresi tanınmıştır. Tüketicinin cayma hakkını kullanıp kullanmayacağı

⁷⁸ SEROZAN (2007) a.g.k. s.130, BUZ (1998) a.g.k s. 90

⁷⁹ KİBAR (2018) a.g.k. s. 2822, ZEVKLİLER (2004), a.g.k. s. 511

⁸⁰ KİBAR (2018) a.g.k. s. 2823 , HGK 2017/637 E. 2017/757 K.

<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/hukuk-genel-kurulu-e-2017-637-k-2017-757-t-19-4-2017>

(erişim tarihi : 9 Eylül 2019)

⁸¹ KİBAR (2018) a.g.k. s. 2824

sözleşmenin hüküm ve sonuçlarını doğurmasını etkileyecektir. Bu bakımdan taksitle satışlar hakkında öngörülen cayma hakkının kullanım sürecinin ayrı ayrı nitelenmesi gerekmektedir. Bu süreçte tüketicinin açık ya da zımni onayı, akdin askı sürecini erkenden ortadan kaldırıp akdin hüküm ve sonuçlarını doğurmaya başlamasına sebep olan ve cayma hakkını kullanmaktan vazgeçme iradesini taşıyan bir feragat niteliğindedir. Cayma hakkının kullanılmaması ise baştan beri askıda olan ve henüz hüküm ve sonuç doğurmaya başlamayan akdin hüküm ve sonuç doğurmasını sağlayan bir geciktirici şart niteliğindedir. Cayma hakkının kullanılması ise, baştan beri askıda olup karşı tarafı bağlayan akdin ortadan kalmasına sebep olduğu için bozucu yenilik doğuran bir niteliğine sahip olduğu savunulabilir.⁸²

4.2.2.3 Cayma hakkının kullanılmasında süreler

Hem TKHK hem de TBK’da tüketicinin cayma hakkını kullanabilmesi için yedi günlük bir süre öngörülmesine rağmen bu sürelerin başlangıç tarihi konusunda farklılık bulunmaktadır. Zira TKHK’da cayma hakkının başlama anına ilişkin herhangi bir düzenleme yapılmamışken TBK ile bu husus düzenlenmiş ve sözleşmenin alıcı tarafından taraflarca imzalanmış olan sözleşmenin bir nüshasının eline geçmesinden itibaren başladığı ve geri alma hakkının da bu süre içerisinde kullanılabileceği hüküm altına alınmıştır.

TKHK’nın 21. maddesinin 2. fıkrasındaki cayma hakkının kullanılması ile ilgili usul ve esasların yönetmelikte belirleneceği düzenlemesi çerçevesinde, TSHSY’nin 7. maddesinin ikinci bendinde detaylı olarak düzenlenerek cayma hakkı süresinin, hizmet ifasına ilişkin sözleşmelerde sözleşmenin kurulduğu gün; mal teslimine ilişkin sözleşmelerde ise tüketicinin veya tüketici tarafından belirlenen üçüncü kişinin malı teslim aldığı gün başlayacağı belirtilmiş, ayrıca tüketicinin, sözleşmenin kurulmasından malın teslimine kadar olan süre içinde de cayma hakkını kullanabileceği düzenleme bulunmuştur.

Özellikle konusu mal alımı olan taksitle satış sözleşmelerinde cayma hakkının kullanılma süresinin teslim anından itibaren başlaması önemlidir; zira bu sayede tüketici korunmakta ve tüketiciye malı inceleyip sözleşmeden cayıp caymayacağı hakkında değerlendirme yapabilmesi için yeterli bir süre verilmiş olmaktadır.

⁸² KİBAR (2018) a.g.k. s. 2832

Mal alımına konu olan taksitle satış sözleşmelerinde, cayma hakkına ilişkin sürenin sözleşmenin kurulma anında başlamış olması, malı henüz teslim almamış olan tüketiciyi zor duruma sokabilir ve tüketicinin hakkını kanunun amaçladığı şekilde kullanamamasına sebep olabilir. Zira malın tesliminin cayma hakkının kullanılma süresi sonrasına denk gelmesi durumunda, tüketici cayma hakkını kaybetmiş olurdu. TSSHY’de yapılan bu düzenleme yerindedir fakat TKHK içerisinde kanuni bir düzenleme olarak yapılması daha doğru olurdu.

Cayma hakkının kullanılabileceği sürenin geçirilmesi ile sözleşme, alıcı açısından yürürlük kazanır⁸³. Sürenin sona erme anına kadar taksitle satış sözleşmesi askıdadır. Dolayısıyla taksitle satış sözleşmesinde geri alma hakkının alıcı tarafından kullanılabileceği yedi günlük süre içerisinde, ne satıcı ne de alıcı birbirlerinden edimlerinin ifasını talep edemezler.⁸⁴ Tüketicinin belirtilen yedi günlük sürede cayma hakkını kullanmaması durumunda, tüketici, artık sözleşmeyle bağlı hale gelir.

Cayma hakkı için öngörülen 7 günlük sürenin kısaltılması mümkün değilken, tüketici lehine uzatılabilmesi, tarafların bu konuda anlaşmış olmaları halinde mümkündür.

4.2.2.4. Cayma hakkının satıcı ya da sağlayıcıya bildirilmesi

TKHK’nın 18. maddesi, devamında “*Cayma hakkının kullanıldığına dair bildirimin bu süre içinde satıcı veya sağlayıcıya yöneltilmiş olması yeterlidir.*” hükmünü düzenlemiştir. Cayma hakkı, varması gerekli tek taraflı irade beyanı ile kullanılan yenilik doğuran bir haktır.⁸⁵ TBK’nın 255. Maddesinde ise “*Alıcı, bu süre içinde irade açıklamasını geri aldığı satıcıya yazılı olarak bildirebilir... Geri alma bildiriminin sürenin son gününde postaya verilmiş olması, sonuç doğurması için yeterlidir.*” şeklinde düzenlemeye gidilmiştir.

TBK kapsamında, yazılı şekilde bildirim yapılması bir geçerlilik şartı olarak karşımıza çıkmaktadır. TKHK’da ise cayma hakkının kullanılması herhangi bir şekil şartına bağlanmamıştır. Fakat TSSHY’ de cayma hakkının düzenlendiği 7. Maddenin 4.

⁸³ M. İNCEOĞLU, (1998) *Taksitle Satımlarda Tüketicinin Korunması*. 1.Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, Haziran 1998 s.27

⁸⁴ N. YAVUZ (2012). *Türk borçlar kanununun getirdiği değişiklikler ve yenilikler (genel hükümler-özel hükümler)*. 3, Ankara, Adalet Yayınevi s. 377, İNCEOĞLU (1998), a.g.k., s. 27

⁸⁵ İNCEOĞLU (1998), a.g.k., s.26

Fıkrasında bu hususta bir düzenlemeye gidilmiş ve cayma hakkının kullanıldığına dair bildirimin cayma hakkı süresi içinde, satıcı veya sağlayıcıya yazılı olarak veya kalıcı veri saklayıcısı ile yöneltilmiş olmasının yeterli olacağı belirtilmiştir. TKHK’da yer verilmeyen bu hususa TSSHY’de yer verilerek bir anlamda boşluk doldurulmuştur.

Kalıcı veri saklayıcısı, gerek TKHK, gerekse de TSSHY’de “tüketicinin gönderdiği veya kendisine gönderilen bilgiyi, bu bilginin amacına uygun olarak makul bir süre incelemesine elverecek şekilde kaydedilmesini ve değiştirilmeden kopyalanmasını sağlayan ve bu bilgiye aynen ulaşılmasına imkan veren kısa mesaj, elektronik posta, internet, disk, CD, DVD, hafıza kartı ve benzeri her türlü araç veya ortamı, ifade eder” şeklinde tanımlanmıştır.

Dolayısıyla tüketici, kısa mesaj, elektronik posta, internet, disk, CD, DVD, hafıza kartı ve benzeri her türlü araç veya ortam üzerinden cayma bildirimini gerçekleştirebilmektedir. Bu imkan tüketicinin cayma hakkını kullanmasını kolaylaştırmaktadır.

Günümüzde kalıcı veri saklayıcısı yoluyla yapılan bildirimler sıklıkla kısa mesaj veya elektronik posta yoluyla yapılmaktadır, zira bu yöntemler, ücretsiz yahut cüzzî ücretli imkanlar olarak karşımıza çıkmakta ve tüketici için herhangi bir külfet doğurmamaktadır. Öte yandan tüketicinin cayma hakkının kullanılabilmesine imkan vermek amacıyla, satıcının veya sağlayıcının bu bildirimin yöneltilebileceği iletişim bilgilerinin tüketiciye verilmesi gereklidir.

Cayma bildiriminin sonuç doğurabilmesi için yedi günlük süre içerisinde satıcı ya da sağlayıcıya yöneltilmesi gerekmektedir, örneğin posta yoluyla yapılmış bir cayma bildiriminin, yedi günlük süre içinde satıcının veya sağlayıcının eline geçmesi şart değildir⁸⁶.

4.2.2.5 Cayma hakkı konusunda tüketicinin bilgilendirilmesinde ispat yükü

TKHK çerçevesinde satıcı veya sağlayıcının, cayma hakkı konusunda tüketiciyi bilgilendirdiklerini ispat etmeleri zorunludur. Bu amaçla TSSHY’de cayma hakkı ile ilgili hususlar, taksitle satış sözleşmesinin içinde bulunması zorunlu olan hükümler içerisinde sayılmıştır. Bu sayede tüketici ile satıcı veya sağlayıcı arasında geçerli bir taksitle satış

⁸⁶ ÜNLÜTEPE (2014), a.g.k., s.335

sözleşmesi imzalanmış ise satıcı veya sağlayıcının cayma hakkı ile ilgili bildirimi tüketiciye yapmış olduğu kabul edilmelidir.

4.2.2.6 Cayma hakkının kullanılamayacağı haller

TKHK uyarınca satıcı malı tüketiciye cayma süresi içinde teslim etmişse tüketici, malı ancak olağan bir gözden geçirmenin gerektirdiği ölçüde kullanabilir. Olağan bir gözden geçirmeyi aşan oranda malın kullanılması halinde, tüketici cayma hakkını kullanamaz.

TBK’da da benzer düzenleme yapılmış olduğu görülmektedir. TBK madde 255’in 2. fıkrası “Satıcı geri alma süresi içinde malı alıcıya devretmişse alıcı, malı ancak olağan bir gözden geçirmenin gerektirdiği ölçüde kullanabilir; aksi takdirde sözleşme hüküm ve sonuçlarını doğurmuş olur” şeklinde düzenlenmiştir.

Olağan gözden geçirme ölçütünün aşıldığı durumlarda, taksitle satış sözleşmesi tüketici için hüküm ve sonuçlarını doğuracaktır. Örneğin, taksitle satış sözleşmesinin konusu tüketilebilen bir eşya ise ve alıcı söz konusu eşyanın yarısını tüketmişse, artık geri alma hakkının kullanılmasından vazgeçmiş sayılacak ve sözleşme hüküm ve sonuçlarını doğurmaya başlayacaktır.⁸⁷

Olağan gözden geçirme ölçüsünün nasıl belirleneceği hususunda TSSHY konuya ışık tutmuş ve olağan gözden geçirmenin malın ilk incelemesini kapsayacağını ve malın mutad olarak kullanılması durumunda tüketicinin cayma hakkını kullanamayacağını belirtmiştir.

Hizmetin söz konusu olduğu durumlarda ise, tüketicinin onayı ile cayma hakkı süresi sona ermeden önce hizmetin ifasına başlanması halinde de tüketici cayma hakkını kullanamaz.

Ayrıca cayma hakkının tüketicinin satıcıyı bulduğu finansal kiralama işlemlerinde kullanılamayacağı da yine TKHK’da düzenleme bulmuştur.

⁸⁷ K. ASLANOVA, (2012). 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun Taksitle Satım Sözleşmelerine İlişkin Getirdiği Değişiklik Ve Yenilikleri. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2012 Cilt:5 Sayı:2 s.93

4.2.2.7. Cayma hakkından feragat edilemeyeceği

Cayma hakkından feragat edilemeyeceğine ilişkin TKHK’da bir düzenleme yapılmamıştır. Bu durumda genel kanun olan TBK’deki hükümlerin uygulama bulacağı düşünülmektedir. Bu nedenle bu kısımda TBK hükümleri dikkate alınarak değerlendirme yapılmıştır.

Cayma hakkından feragat edilemeyeceği, TBK’nın 255. maddesinde açıkça belirtilmiştir. Maddenin gerekçesinde de geri alma hakkından önceden feragat edilemeyeceğinin kabul edildiği ve önceden yapılmış olan feragatin TBK ‘nın 27. maddesinin 1. fıkrası gereğince kesin hükümsüz olduğu açıklanmıştır. TBK ‘nın 27. maddesi “Kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız olan sözleşmeler kesin olarak hükümsüzdür” hükmünü havidir.

TKHK kapsamındaki taksitle satışlarda tüketicinin geri alma hakkından feragatine ilişkin bir düzenleme bulunmadığından TKHK madde 83 hükmünden hareketle bu kanun kapsamındaki taksitle satışlar bakımından da, geri alma hakkından, önceden yapılan feragatin geçersiz olduğu ve önceden yapılan feragatlerin kesin hükümsüzlük yaptırımına tabi olacağı kabul edilmelidir.⁸⁸

Hükümde alıcının geri alma hakkından önceden feragat edemeyeceği öngörülmüş olmakla, söz konusu geri alma hakkının doğumunun ardından geri alma hakkının kullanılmasından feragat edilebileceği ve bu nedenle sözleşmenin feragatten itibaren hüküm ve sonuçlarını doğurmasının mümkün olduğu ileri sürülebilirse de TBK hükmünde, açıkça, sözleşmenin alıcı bakımından yedi gün sonra hüküm ve sonuçlarını doğurması ifadesine yer verilerek sürenin tamamlanmasının beklenilmesi öngörüldüğünden buna olumsuz yanıt vermek gerekmektedir.⁸⁹

Öte taraftan bu durumda yazılı sözleşmeler içerisine bir ifade konularak feragatin verilmiş olma durumu ortaya çıkabilecektir. Ya da bir şekilde cayma ya da geri alma hakkından feragat edildiğinin alıcılara imzalatırılması halinde de benzer durum ile karşılaşılabilir.

Günümüzde genellikle satıcı ya da sağlayıcılar tarafından tek tip sözleşmelerin kullanıldığı göz önüne alındığında, sözleşme bir nüshanın alıcıya verilmesi ile başladığından, cayma ya da geri alma hakkı süresi o an itibarıyla başlamış olacaktır.

⁸⁸ ÖKSÜZ (2016), a.g.k., s. 142

⁸⁹ ÜNLÜTEPE (2013), a.g.k. s. 148 dipnot

Dolayısıyla feragat imkanı sözleşmenin kurulduğu anda da mümkün olabileceğinden sözleşme içerisine konulacak bu beyan ile cayma ya da geri alma hakkının kullanılma süresinin anlamını yitirme olasılığından bahsedilebilir olacaktır. Ayrıca uygulamada alıcının satıcının etkisinden kurtulup kurtulmadığının belirlenmesi de büyük güçlük arz edecektir.⁹⁰

4.2.2.8. Cayma hakkının kullanılması nedeniyle tüketiciden bedel istenemeyeceği

TKHK'nın 18. maddesi ile yapılan cayma hakkına ilişkin düzenlemede tüketicinin herhangi bir cezai şart ödemeksizin taksitle satış sözleşmesinden cayma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Buna paralel aynı ifade TSSHY madde 7'de de vücut bulmuştur.

TBK'nın 255. maddesinin son paragrafında da “alıcının geri alma hakkını kullanması hâlinde, kendisinden cayma parası istenemez.” hükmüne yer verilmiştir.

Yapılan bu düzenlemeler ışığında tüketici mevzuatı çerçevesindeki taksitle satış sözleşmeleri açısından satıcı ve sağlayıcının tüketiciden, TBK hükümleri çerçevesinde yer alan taksitle satış sözleşmeleri açısından ise, satıcının alıcıdan, gerek cezai şart gerekse cayma bedeli her ne şekilde isimlendirilirse isimlendirilsin, herhangi bir bedel isteyemeyeceği açıktır. Bunun aksi yönünde yapılan sözleşme hükümleri geçersiz olacaktır.

4.2.2.9. Cayma hakkının kullanılmasının sonuçları

Alıcı tarafından süresi içerisinde geri alma hakkının kullanılması ile taksitle satım sözleşmesinin askıda olması ve belirsiz hali sonlanarak alıcının irade beyanının sonuç doğurması engellenmektedir⁹¹. Böylelikle, taraflar sözleşme ile bağlı olmaktan kurtulmakta ve taraflar ifa edilmiş bulunan edimleri geri vermekle yükümlü hale gelmektedir.⁹²

TSSHY'nin 8. maddesi cayma hakkının kullanılmasının sonuçlarını düzenlemiştir. Buna göre:

⁹⁰ ÜNLÜTEPE (2013), a.g.k. s. 149

⁹¹ OZANOĞLU (1999), a.g.k., s.177

⁹² İNCEOĞLU (1998), a.g.k., s. 27

Madde 8: Tüketicinin cayma hakkını kullanması durumunda, satıcı veya sağlayıcı cayma bildiriminin kendisine ulaştığı tarihten itibaren yedi gün içinde almış olduğu bedeli ve tüketiciyi borç altına sokan her türlü belgeyi, tüketiciye hiçbir masraf yüklemeksizin iade etmekle yükümlüdür. Cayma hakkını kullanan tüketici, sözleşme konusu malı, cayma hakkını kullandığı tarihten itibaren yedi gün içinde satıcıya iade etmekle yükümlüdür. Aksi halde tüketici cayma hakkını kullanmamış sayılır.(TSSHY madde 8)

Yukarıdaki maddede ifade edildiği üzere taraflar, eğer bir edim ifa etmişler ise bunları diğer tarafa geri vereceklerdir. Satıcı tüketiciden herhangi bir ödeme almış ise bu tutarı iade edecek yahut tüketiciyi borç altına sokan herhangi bir belge almış ise, bu belgeyi iade edecek, tüketici de eğer malı teslim aldı ise bunu satıcıya iade edecektir.

Satıcı veya sağlayıcı, söz konusu iade yükümlülüğünü cayma bildiriminin kendisine ulaştığı tarihten itibaren yedi gün içinde, tüketici de iade yükümlülüğünü cayma hakkını kullandığı tarihten itibaren yedi gün içerisinde yerine getirecektir. Tüketici iade yükümlülüğünü belirtilen sürede yerine getirmez ise cayma hakkını kullanmamış sayılacaktır. TSSHY'nin aynı maddesinde söz konusu durum halinde tüketicinin, malın iade masraflarını yüklenmek zorunda olacağı düzenlenmiştir.

Cayma ya da geri alma hakkının kullanılması ile doğan geri verme yükümü sebepsiz zenginleşme niteliği taşımaktadır.⁹³

4.2.2.10 Cayma hakkı ile ilgili verilen bazı yargı kararları

Yargıtay 13. Hukuk Dairesi bir kararında⁹⁴ “tüketicinin cayma hakkının tespiti” açısından, taksitli satış sözleşmesinin var olup olmadığına dair araştırma yapılmadan ilk derece mahkemesince verilen hatalı hükmün bozulmasına karar vermiştir. Yargıtay bu

⁹³ SEROZAN (2007), a.g.k., sy.125, DEMİR R. (2017) a.g.k. sy. 272 , ÖKSÜZ (2016) , a.g.k., s. 142

⁹⁴ Y13HD E. 2016/9250 K. 2018/7337 T. 26.6.2018 “Davacı, davalıdan 3.999,00.-TL ödeyerek bir televizyon aldığını, televizyonun mağazada seçimi sırasında salonlarına küçük gelebileceği çekincesinin ifade edilmesi karşısında davalı firma satış temsilcisince değişimin kolaylıkla yapılacağını kendilerine bildirildiğini, ancak servis elemanlarınca teslim edilen ürünün korktukları gibi salonlarına küçük gelmesi karşısında değişim taleplerini davalı yana iletmeleri üzerine ürünün paketinin açılmış olması karşısında değişim yapılamayacağı yanıtını aldıklarını ileri sürerek ürünün değişim veya iadesine karar verilmesini istemiştir.... Dava tarihi itibarıyla yürürlükte bulunan 6502 Sayılı yasa 18. maddesiyle, “Tüketici, yedi gün içinde herhangi bir gerekçe göstermeksizin ve cezai şart ödemeksizin taksitle satış sözleşmesinden cayma hakkına sahiptir.” diyerek alınan ürün ayıpsız da olsa tüketiciye cayma hakkını tanımış ancak bu hakkın kullanımını “taksitle satış sözleşmeleri” ile sınırlandırmıştır. Bu durumda mahkemece davacı tüketici ile davalı satıcı arasındaki satım sözleşmesinin taksitle satış şeklinde gerçekleşmiş bulunup bulunmadığını belirleyerek sonucuna uygun bir şekilde ve yukarıda yazılı yasa hükmü çerçevesinde bir karar verilmesi gerekirken yazılı olduğu biçimde hüküm kurulması isabetli görülmemiştir.” (<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/13-hukuk-dairesi-e-2016-9250-k-2018-7337-t-26-6-2018>) (erişim tarihi: 9 Eylül 2019)

kararında, TKHK'nın 18. maddesine atıfta bulunmuş ve tüketicinin yedi gün içinde herhangi bir gerekçe göstermeksizin ve cezai şart ödemeksizin taksitle satış sözleşmesinden cayma hakkı olduğunu belirtmiştir. Somut olayda ilk derece mahkemesinde davanın kabulü gerekçesi olarak malın ayıplı olması olduğu saptanmış ancak Yargıtay'ın değerlendirmesinde davacının malın ayıplı olduğuna dair bir iddiası da bulunmadığından ilk derece mahkemesi kararı yerinde görülmemiştir.

TKHK'nın sözleşmenin zayıf tarafı olan tüketiciyi korumak amacıyla düzenlendiği ve tüketicinin hiçbir gerekçe göstermeksizin sözleşme konusu malı satıcıya geri iade etme hakkı tanıyan cayma hakkı, sözleşmeyi tek taraflı irade beyanı ile geriye dönük olarak sona erdirmeye imkanını tüketiciye sağlamaktadır. Dolayısıyla mahkemenin taraflar arasındaki sözleşmenin cayma hakkı veren taksitli bir satış sözleşmesi olup olmadığını değerlendirmeden karar vermesini yerinde bulmayarak tüketici lehine bozmuştur.

Yine bir başka kararında Yargıtay 13 Hukuk Dairesi, "cayma hakkı"nın taksitle satış sözleşmesi içerisinde yer almaması halinde tüketicinin cayma hakkına ilişkin yedi günlük süre ile bağlı olmayacağı yönünde karar vermiştir⁹⁵. Yargıtay'ın söz konusu kararı her ne kadar kapıdan satışlara ilişkin sözleşmelerde tüketicinin cayma hakkına ilişkin bir karar olsa da, her iki hususa ilişkin kanuni düzenlemede de cayma hakkının ilgili hükümlere aykırı olarak uygulamalarda bulunması halinde, tüketicinin ilgili süreyle bağlı olmayacağı düzenlenmiştir.

⁹⁵ Y13HD 2015/6196 K. 2015/17152 T. 27.5.2015 "Davacı, davalı ile internet üzerinden eğitim için taksitli satış sözleşmesi imzaladığını, kapıdan satış yolu ile yapılan sözleşme nedeni ile toplam 1.000,00 TL ödeme yaptığını, sözleşmenin yasa ve yönetmeliklere aykırı olduğunu ileri sürerek sözleşmenin feshi ile davalı tarafından alınan bonoların iptali ile borçlu olmadığını tespitine ve 1.000,00TL'nin iadesine karar verilmesini istemiştir... 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 8. ve 9. maddelerine dayalı olarak çıkarılan "Kapıdan Satışlara İlişkin Uygulama usul ve Esasları Hakkında" yönetmeliğin 6. maddesine göre satıcı veya sağlayıcı, sözleşmeyi tüketicinin imzalamasını ve sözleşme tarihi ile sözleşmenin bir nüshasını elden aldım ve yedi gün içinde satıştan vazgeçme hakkım olduğu konusunda bilgilendirildim ibaresini tüketicinin el yazısı ile yazmasını sağlamak zorundadır. Keza yönetmeliğin 11. maddesine göre;bu hükümlere aykırı uygulamalarda bulunması halinde, tüketici cayma hakkını kullanmak için yedi günlük süreyle bağlı değildir. Somut olayda, davacı ile yapılan sözleşmede davacının el yazısı ile sözleşmenin bir nüshasını elden aldığına, satıştan vazgeçme hakkı olduğu konusunda bilgilendirildiğine dair bir ibare sözleşmede yer almadığına göre davacı cayma hakkını kullanmak için yedi günlük süre ile bağlı değildir. O halde mahkemece, davanın kabulüne karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde davanın reddine karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirir." (<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/13-hukuk-dairesi-e-2015-6196-k-2015-17152-t-27-05-2015>) (erişim tarihi 31 Temmuz 2019)

4.2.3. Tüketicinin Defileri

Günümüze kadarki tüketicinin korunması hakkındaki kanuni düzenlemelerin hiçbirinde tarafların defileri düzenlenmemiştir. TKHK'nın 83. maddesinin 1. fıkrasında yapılan düzenlemede TKHK'de hüküm bulunmayan hallerde genel hükümlerin uygulanacağı ifade edildiğinden TBK'da yer alan defiler ile ilgili düzenlemeler, TKHK çerçevesindeki taksitle satış sözleşmelerinde de uygulama bulur.

TBK'nın 257. maddesinde “alıcının defileri” adı altında düzenlemeye gidilmiştir. Bu maddeye göre “ alıcı, satıcının taksitle satıştan doğan alacağı ile kendisinin satıcıdan olan alacağını takas etme hakkından önceden feragat edemez. Alacağın devredilmesi durumunda alıcının, satış bedeli alacağına ilişkin defileri sınırlanamaz ve ortadan kaldırılamaz.” Bu hükümlerin yukarıda yapılan açıklamalar çerçevesinde, TKHK çerçevesindeki taksitle satış sözleşmeleri için de uygulanacağını söylemek mümkündür.

TBK'nın 257. maddesinin ilk paragrafında, alıcının takas⁹⁶ etme hakkından önceden feragat edemeyeceği düzenlenmiştir⁹⁷. Takas hakkından önceden feragat etmek, alıcının karşı tarafa takas hakkını kullanmayacağını önceden bildirmesi demektir. TBK'nın takası düzenlediği genel hükümler altında yer alan madde 145'e göre borçlu, takastan önceden feragat edebilmektedir. Fakat TBK 257. madde ile bu genel kurala taksitle satışlar açısından bir istisna getirildiği görülmektedir.

TBK'nın 257. maddesinin 2. fıkrasında ise, satıcının alacağını devretmesi⁹⁸ halinde, alıcının varolan satış bedeli alacağına ilişkin defileri hakkında bunların sınırlandırılmayacağı ve ortadan kaldırılamayacağı düzenlenerek alıcı lehine hüküm getirilmiştir.

Tüketici mevzuatı çerçevesindeki taksitle satış sözleşmeleri açısından bakıldığında da bu husus tüketici lehine olarak uygulama bulur. Tarafların bu hükmün aksini kararlaştırmaları mümkün değildir. Aksi halde söz konusu hükümler kesin hükümsüz olarak değerlendirilir.

TBK'nın 257. maddesinin ikinci fıkrası ile alacağa ilişkin defilerin sınırlandırılmayacağı ve ortadan kaldırılamayacağı şeklinde düzenlenen alacağa ilişkin

⁹⁶ “Takas iki kişi arasındaki karşılıklı aynı tür ve muaccel olan borçların taraflardan birinin tek yanlı beyanı ile sona erdirilmesi anlamına gelir.” ÖKSÜZ (2016) a.g.k. s. 144 dipnot 589

⁹⁷ ÖKSÜZ (2016), a.g.k., s. 144

⁹⁸ Alacağın devri TBK Madde 183'te şu şekilde düzenlenmiştir: “Kanun, sözleşme veya işin niteliği engel olmadıkça alacaklı, borçlunun rızasını aramaksızın alacağını üçüncü bir kişiye devredebilir.”

defilere örnek olarak, alıcının alacağıın zamanaşımına uğramış olduğu, borcun ifa takas ve benzeri nedenlerle sona ermiş olduğu, taraflar arasındaki alacak borç ilişkisinin geçersiz olduğu, alacağın henüz doğmadığı halleri verilebilir.

4.2.4. Erken ödeme veya sözleşme bedelinin tamamen ödenmesi

Taksitle satış sözleşmeleri tam iki tarafa borç yükleyen nitelikte sözleşmelerdendir. Satıcı satılan malı teslim etme, alıcı da buna karşılık satış bedelini kısım kısım ödeme borcu altına girmektedir.⁹⁹ Taksitle satış sözleşmelerinde tüketici ya da alıcı satış bedeli borcunu taksitler halinde yerine getirmektedir.

TKHK'nın Erken Ödeme başlıklı 20. Maddesinde tüketici lehine erken ödeme yapma imkanı getirilmiştir. İlgili madde şu şekilde kaleme alınmıştır:

Madde 20: Tüketici, borçlandığı toplam miktarı önceden ödeyebileceği gibi vadesi gelmemiş bir ya da birden çok taksit ödemesinde de bulunabilir. Her iki durumda da satıcı veya sağlayıcı, faiz veya komisyon aldığı durumlarda ödenen miktara göre gerekli tüm faiz ve komisyon indirimini yapmakla yükümlüdür. (6052 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Madde 20)¹⁰⁰

Dolayısıyla TKHK kapsamında yer alan taksitle satış sözleşmelerinde tüketiciye satış bedelinin tamamını ya da bir kısmını ödeyerek borcundan kurtulma imkanı getirilmektedir. Tüketici taksitlerden bir kısmını ödedikten sonra, hatta hiçbir taksidi ödmeden, isterse borçlandığı toplam miktarı da tek seferde ödeyebilecektir.¹⁰¹

Kredilendirme imkanı getirdiği söylenebilecek olan taksitle satış sözleşmelerinde , tüketici ödemeyi tek seferde yapıp kendisini ekonomik açıdan olumsuz duruma sokmak yerine, ödemeyi vadelere yayarak maldan ya da hizmetten hemen yararlanabilmektedir. Bu sayede de tüketici istediği amaca bir an önce kavuşmaktadır. Satıcı da malın ya da hizmetin bedeline hemen kavuşamamakta ancak taksit tutarlarını dikkate alarak belirlediği satış bedeline ekleme yapmaktadır ve tüketiciden esasen daha fazla tutarda satış bedeli talep ederek menfaat elde etmektedir.

Tüketicinin borcun tamamını ya da bir kısmını erken ödemesi halinde ise tüketici aleyhine bir durum ortaya çıkar; zira, tüketici en başından vade tarihleri dikkate alınarak

⁹⁹ ÖKSÜZ (2016), a.g.k., s. 103

¹⁰⁰ <https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/kanunlar/tuketicinin-korunmasi-hakkinda-kanun-6502#> (Erişim tarihi 26 Temmuz 2019)

¹⁰¹ ZEVLİLER/AYDOĞDU (2004) a.g.k., s.176-177

üzerine ekleme yapılmış olan satış bedelinin aynısını ödemek durumunda kalır. Kanun koyucu söz konusu haksız menfaati gidermek amacıyla, satıcı veya sağlayıcıya almış olduğu faiz ve komisyonu tüketicinin yapmış olduğu ödeme miktara göre indirmekle yükümlü kılınmıştır. Böylece tüketici lehine adil bir durum yaratılmıştır.

Tüketicinin mevzuatındaki düzenleme böyle iken, TBK'daki düzenlemeyi de incelemekte fayda bulunmaktadır. TBK'da "Satış bedelinin tamamen ödenmesi" başlığı altında madde 258'de düzenleme yapılmıştır.

Madde 258: Taksit borcu kambyo senedine bağlanmış olmadıkça, alıcı satış bedelinin kalan kısmını her zaman bir defada ödeyerek borcundan kurtulabilir. Bu durumda, peşin satış bedeline ilave edilen bedelin ödenmemiş taksitlere isabet eden kısmı, yarısından az olmamak üzere ödeme süresinin kısaltılmasına uygun olarak indirilir. (6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu)¹⁰²

TBK madde 258'de belirtildiği üzere, bu madde ile kanun koyucu, alıcı lehine düzenleme yapmıştır ve eğer taksit borcu kambyo senedine bağlanmamışsa alıcıya satış bedelinin kalan kısmını ödeme imkanı getirilmiştir.

TBK'nın "Genel Hükümler" başlığı altındaki 96. madde genel kural olarak borçluya edimini süresinden önce ifa etme imkanı getirmiştir.

Madde 96: Sözleşmenin hükümlerinden veya özelliğinden ya da durumun gereğinden tarafların aksini kastettikleri anlaşılmadıkça borçlu, edimini sürenin sona ermesinden önce ifa edebilir. Ancak, kanun veya sözleşme ya da âdet gereği olmadıkça borçlu, erken ifada bulunması sebebiyle indirim yapamaz. (6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu)¹⁰³

TBK 96. madde ile TBK 258. madde incelendiğinde görülmektedir ki TBK kapsamındaki taksitle satış sözleşmelerinde, genel kurala tüketici lehine istisna getirilmiştir. TBK madde 96 kapsamında bakıldığında alıcının erken ödeme yapması halinde indirim yapamayacağı düzenlenmişken, TBK 258 uyarınca alıcının peşin satış bedeline ilave edilen bedelin ödenmemiş taksitlere isabet eden kısmını indirme imkanı sağlamıştır. Görüleceği üzere TBK madde 96 emredici nitelikte bir hüküm değilken, TBK madde 258 ile alıcı lehine emredici hüküm benimsenmiştir.

TBK madde 258'i genel kural olan TBK madde 96'dan ayıran özellik, alıcının satış bedelinin kalan kısmını, vadesinden önce ödeme yapmak istemesi halinde satıcının

¹⁰² <https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/kanunlar/turk-borclar-kanunu-6098#> (Erişim Tarihi: 26 Temmuz 2019)

¹⁰³ <https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/kanunlar/turk-borclar-kanunu-6098#> (Erişim Tarihi: 26 Temmuz 2019)

bu ödemeyi kabul etmek ve kalan bedelin bir kısmından vazgeçmekle yükümlü kılınmış olmasıdır¹⁰⁴.

Diğer bir husus da TBK madde 258 ile madde metni içerisinde belirtilen tutarlar çerçevesinde indirim imkanı getirilmiş olmasıdır. Eğer alıcı kalan kısmın tamamını değil de taksitlerden birini yahut birkaçını ödemek isterse, o zaman TBK madde 258 değil, TBK madde 96'nın uygulama bulacağını söylemek gerekir. Bu durumda da alıcının herhangi bir indirim isteyememe durumu söz konusu olur. Nitekim yapılabilecek indirim tutarı da TBK madde 258'de belirtilmiş ve peşin satış bedeline ilave edilen bedelin ödenmemiş taksitlere isabet eden kısmının yarısından az olmamak üzere ödeme süresinin kısaltılmasına uygun olarak indirileceğini öngörmüştür.

TBK madde 258'de ayrıca alıcıya sağlanan erken ödeme imkanı, borcun kambyo senedine bağlanmamış olmasını gerektirmektedir. Bu durumun söz konusu olmadığı TBK kapsamındaki taksitle satış sözleşmelerinde genel hüküm olan madde 96'nın uygulama bulması gerekir.

Öte yandan TKHK çerçevesindeki erken ödeme halinde borcun kambyo senedine dayanıp dayanmamasına göre herhangi bir ayırım yapılmadan tüketicinin bu haktan faydalanabilmesine imkan tanınmıştır. Başka bir ifade ile tüketici borç kambyo senedine dayanmıyor olsa da maddede belirtilen şekilde indirimden faydalanabiliyor olacaktır.

TKHK'da yapılacak olan indirim tutarına ilişkin de TBK'dan farklı bir şekilde düzenleme yapılmıştır. Bu kapsamda tüketici, bu haktan satıcının faiz veya komisyon aldığı durumlarda faydalanabilir olacaktır ve faydalanabileceği tutar ödenen miktara göre gereken tüm faiz ve komisyon tutarı olacaktır.

Ayrıca tüketiciye, TBK madde 258'deki taksitle satış sözleşmesine ilişkin hükme paralel olarak borçlandığı miktarı tamamen önceden ödeme imkanı getirildiği gibi, TBK madde 258'deki taksitle satış sözleşmesine ilişkin hükümden farklı olarak vadesi henüz gelmemiş olan bir ya da birden çok taksiti de ödeme imkanı getirilmiştir. TKHK madde 20, emredici hüküm niteliğindedir ve tüketicinin erken ödeme imkânını ortadan kaldıran, azaltan tüm hükümler geçersizdir.

TKHK madde 20 bir veya birden çok taksit ödemesinin yapılabileceğini düzenlemiştir. Buradan hareketle bir taksit tutarından daha az bir ödemenin indirimden yararlanma imkanı sağlamayacağını söylemek gerekir. Öte yandan satıcının ya da

¹⁰⁴ OZANOĞLU, (1999), a.g.k., s.222

sağlayıcının da bir taksitten az tutarda ödeme yapılmasının talep edilmesi halinde bunu kabul etmeme hakları olacaktır.

4.2.5. Temerrüt halinde satıcının ya da sağlayıcının hakları

Alıcının peşinatta temerrüde düşmesi haline ilişkin TKHK'da herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Zira TKHK çerçevesindeki taksitle satış sözleşmeleri için tüketicinin peşinat ödeme zorunluluğu yoktur, bu şekilde yapılan ödemeler TKHK çerçevesinde taksit olarak kabul edilir.

TBK'da ise alıcının peşinat ödeme yükümü, taksitle satış sözleşmesinin bir unsurudur.

Madde 256: Alıcı, peşin satış bedelinin en az onda birini en geç teslim anında peşin olarak, satış bedelinin geri kalan kısmını da sözleşmenin kurulmasını izleyen üç yıl içinde ödemekle yükümlüdür.

Cumhurbaşkanı, satılanın türüne göre peşinat miktarı ile yasal ödeme sürelerini yarıya kadar indirebileceği gibi, iki katına kadar çıkartabilir.

Kanunda belirlenen asgari peşinatı tamamen almaksızın, satılanı alıcıya devreden satıcı, peşinatın ödenmeyen kısmı üzerinde istem hakkını kaybeder.

Peşinattan vazgeçilmesi karşılığında, satış bedelinde yapılacak artırma hükümsüzdür. (TBK, Madde 256)¹⁰⁵

Görüleceği üzere TBK kapsamındaki taksitle satış sözleşmelerinde belli bir miktarın peşinat olarak ödenmesi gerekir. Peşinat, TBK 256'nın 1. paragrafı uyarınca satış bedelinin en az onda biri olabilir.

700 sayılı Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname¹⁰⁶ kapsamında daha önce Bakanlar Kurulu'na ait olan peşinat miktarını ve yasal ödeme sürelerini yarıya kadar indirilebilme ve iki katına kadar çıkarabilme imkanı Cumhurbaşkanı'na verilmiştir. Bu kapsamda Cumhurbaşkanı'nın peşinat tutarında belirtilen değişiklikleri yapma imkanı bulunmaktadır.

Öte yandan satıcının TBK 256'da belirtilen peşinatı tamamen almayarak malı alıcıya devretmesi halinde, alıcıdan peşinatın ödenmeyen kısmını isteme hakkı

¹⁰⁵ <https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/kanunlar/turk-borclar-kanunu-6098#> (Erişim Tarihi: 26 Temmuz 2019)

¹⁰⁶ RG T. 07.07.2018 / 30471 2. Mükerrer

kalmamaktadır. Buna ek olarak, TBK 256/4 ile satıcı ve alıcı arasında yapılacak olan taksitle satış sözleşmesinde, peşinattan vazgeçilmesi ve bunun karşılığında satış bedelinin artırılması halinde söz konusu hüküm geçersiz olacaktır zira TBK. 256/4 hükmü emredici niteliktedir.

TBK'nın 259. maddesi, alıcının temerrüdü halinde satıcının seçimlik hakları başlıklı olup, satıcıya, alıcının peşinatı ödemede temerrüde düşmesi durumunda sadece peşinatı isteme veya sözleşmeden dönme imkanını düzenlemektedir. Sözleşmeden dönme ayrı bir başlık altında inceleneceğinden bu hususa ilişkin açıklama bu başlık altında yapılmamaktadır.

TBK 259. maddenin devamında satıcının muaccel olmuş taksitlerin veya geri kalan satış bedelinin tamamını alıcıdan bir defada ödenmesini isteyebileceği düzenlenmiştir. TBK'nın 259. Maddesinin devamında satıcının ödemeyi ne şekilde isteyebileceği şu şekilde düzenlenmiştir:

Madde 259/2-3: Alıcı taksitleri ödemede temerrüde düşerse satıcı, muaccel olmuş taksitlerin veya geri kalan satış bedelinin tamamının bir defada ödenmesini isteyebilir ya da sözleşmeden dönebilir. Satıcının geri kalan satış bedelinin tamamını isteyebilmesi veya sözleşmeden dönebilmesi, ancak bu hakkı açık biçimde saklı tutmuş olmasına ve alıcının kararlaştırılan satış bedelinin en az onda birini oluşturan ve birbirini izleyen en az iki taksidi veya en az dörtte birini oluşturan bir taksidi ya da en son taksidi ödemede temerrüde düşmüş olmasına bağlıdır. Ancak, satıcının dönme dolayısıyla isteyebileceği miktar, ödenmiş olan taksitler tutarına eşit veya daha fazla ise satıcı sözleşmeden dönemez.

Satıcı, satış bedelinin geri kalan kısmının tamamen ödenmesini isteme veya sözleşmeden dönme haklarını kullanmadan önce, alıcıya en az onbeş günlük bir süre tanımak zorundadır. (TBK, Madde 259/2-3) ¹⁰⁷

Görüleceği üzere söz konusu hakkını kullanabilmesi için, TBK 259. maddenin ikinci paragrafında bazı şartlar öngörmüştür. Buna göre, satıcının söz konusu hakkını alıcı ile yaptığı taksitle satış sözleşmesinde açıkça saklı tutmuş olması, alıcının taraflar arasında kararlaştırılan satış bedelinin en az onda birini oluşturan ve birbirini izleyen en az iki taksidi veya en az dörtte birini oluşturan bir taksidi ya da en son taksidi ödemede temerrüde düşmüş olması gereklidir.

¹⁰⁷ <https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/kanunlar/turk-borclar-kanunu-6098#> (Erişim Tarihi: 26 Temmuz 2019)

Tüketicinin birbirini izleyen en az iki taksitin ödenmesinde temerrüde düşmüş olması bakımından ard arda olmayan taksitlerin ödenmesinde temerrüde düşülmesi, muacceliyet kaydının işler hale gelmesini sağlamaz¹⁰⁸. Bu durumda diğer şartların gerçekleşip gerçekleşmediğine yani taksidin toplam borcun en az dörtte birini oluşturup oluşturmadığına bakılmalıdır.

TBK'nın alıcının temerrüdü başlıklı ve satıcının seçimlik hakkını düzenleyen yukarıda belirtilen 259. maddesi, TKHK'da peşinat ödemesinin mecbur kılınmamış olması nedeniyle tüketicinin korunması mevzuatı çerçevesindeki taksitle satışlar açısından uygulanmaz. Fakat TKHK'da, muacceliyet kaydı nedeniyle kalan borcun tamamının ifasının talep edilmesine ilişkin şartların TKHK madde 19 ile ayrıca düzenleme altına alındığı görmektediriz. Dolayısıyla söz konusu durumda uygulanabilecek tek madde TKHK madde 19 olacaktır. TKHK madde 19'a göre

Madde 19: Taksitle satış sözleşmelerinde tüketicinin taksitleri ödemede temerrüde düşmesi durumunda, satıcı veya sağlayıcı, kalan borcun tümünün ifasını talep etme hakkını saklı tutmuşsa, bu hak ancak satıcı veya sağlayıcının bütün edimlerini ifa etmiş olması, tüketicinin de kalan borcun en az onda birini oluşturan ve birbirini izleyen en az iki taksidi veya kalan borcun en az dörtte birini oluşturan bir taksidi ödemede temerrüde düşmesi hâlinde kullanılabilir. Satıcı veya sağlayıcının bu hakkı kullanabilmesi için tüketiciye en az otuz gün süre vererek muacceliyet uyarısında bulunması zorunludur.

Muaccel kılınan taksitlerin hesaplanmasında faiz, komisyon ve benzeri masraflar dikkate alınmaz.(TKHK madde 19)¹⁰⁹

TKHK çerçevesindeki taksitle satış sözleşmelerinde yapılacak olan ön ödemelerin taksit olarak kabul edileceği daha önceden belirtilmiş idi. Bu açıdan madde 19 incelendiğinde, tüketicinin taksitleri ödemede temerrüde düşmesi halinde, kalan taksitlerin doğrudan muaccel olmayacağı görülmektedir. Bu durumda herhangi bir muacceliyetin söz konusu olabilmesi için satıcı ya da sağlayıcı ile tüketici arasında yapılan taksitle satış sözleşmesine muacceliyet kaydı konulması gerekir. Bu husus madde 19 içerisinde “kalan borcun tümünün ifasını talep etme hakkını saklı tutmuşsa” şeklinde ifade bulmuştur. Dolayısıyla taraflar, aralarında muacceliyet kaydına ilişkin anlaşma yapabilirler.

¹⁰⁸ OZANOĞLU (1999), a.g.k., s. 274

¹⁰⁹ <https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/kanunlar/tuketiginin-korunmasi-hakkinda-kanun-6502#> (Erişim tarihi 26 Temmuz 2019)

Böyle bir talebin ileri sürülebilmesi taksitle satış sözleşmelerinde bedelin yüksek miktarda belirlenebilecek olması nedeniyle, zayıf taraf olan tüketicilerin korunmasının sağlanmasından hareketle, satıcının/sağlayıcının daha fazla menfaat temin etmesinin önlenmesi ve menfaatlerin dengelenmesi açısından , birtakım şartlara bağlı tutulmuştur¹¹⁰

TKHK madde 19 çerçevesinde şu şartların gerçekleşmesi halinde satıcının alacağın tamamını talep edebilme hakkı söz konusu olmaktadır:

- i. satıcının veya sağlayıcı ile tüketici arasında yapılacak sözleşmede tüketici tarafından taksitlerden birinin ödenmemesi halinde diğer taksitlerin muaccel olacağı üzerinde karşılıklı anlaşmış olması (muacceliyet kaydının geçerli olabilmesi için bu hususun açıkça belirtilmiş olması gereklidir),
- ii. satıcının veya sağlayıcının sözleşme ile karalaştırılmış bulunan bütün edimlerini ifa etmiş olması,
- iii. tüketicinin temerrüde düştüğü taksitlerin tutarının borcun en az onda birini oluşturması ve birbirini izleyen en az iki taksiti veya borcun en az dörtte birini oluşturan bir taksiti ödemede temerrüde düşmesi,
- iv. satıcının veya sağlayıcının tüketiciye en az otuz gün süre vererek muacceliyet uyarısında bulunması.

Satıcının, TKHK madde 19 çerçevesindeki hakkını talep edebilmesi için yukarıda belirtilmiş olan şartların hepsinin gerçekleşmesi gereklidir. Öte yandan, muaccel kılınan taksitlerin hesaplanmasında, faiz, komisyon ve benzeri masrafların ise dikkate alınmaması gereklidir.

Muacceliyet ihbarı ile tanınması gereken süre, TBK’de on beş gün iken TKHK’de en az otuz gün olarak tayin edilmiştir.

TKHK’da yapılan düzenleme ile, TBK’da yapılan düzenleme karşılaştırıldığında TKHK çerçevesinde, satıcı veya sağlayıcıya söz konusu hakkı kullanabilmesi için tüketiciyle aralarında belirledikleri gerekli bütün edimleri yerine getirmiş olması gerektiği görülmektedir. Fakat aynı zorunluluk TBK’da düzenlenmemiştir. Yukarıda belirtilen şartlar emredici niteliktedir, dolayısıyla tarafların aksini kararlaştırmaları mümkün değildir.

¹¹⁰ İNCEOĞLU (1998), a.g.k., sy. 40-41, ZEVKLİLER/AYDOĞDU (2004) a.g.k., sy.172-173, OZANOĞLU (1999), a.g.k., sy. 272, ÜNLÜTEPE (2014), a.g.k, sy.343

4.2.6. Satıcının sözleşmeden dönme hakkı

TKHK’da tüketicinin malın bedelini ödemede temerrüde düşmesi halinde satıcının ya da sağlayıcının sözleşmeden dönebileceğine dair herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Aynı şekilde ETKHK’da da bu hususta herhangi bir düzenleme yer almamaktaydı. Fakat sözleşmeden dönme imkanı TBK kapsamında satıcıya sağlanmış olan bir haktır.

Yukarıda “Temerrüt Halinde Satıcının ya da Sağlayıcının Hakları” başlığı altında yapılan açıklamalarda da görüleceği üzere TBK madde 259/2 alıcının taksitleri ödemede temerrüde düşmesi halinde satıcıya muaccel olan taksitlerin veya geri kalan satış bedelinin tamamını bir defada talep edebilme imkanı dışında, satıcıya bir de sözleşmeden dönme imkanı getirmektedir.¹¹¹

Sözleşmeden dönme hakkı, tek taraflı varması gerekli bir irade beyanıyla kullanılan ve şekle tabi olmayan yenilik doğuran bir haktır.¹¹² Tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde, dönme imkanı, henüz yerine getirilmemiş olan borçları ifa yükümlülüğünden kurtaran bir niteliğe sahiptir. Ayrıca, dönme hakkı, eğer önceden ifa edilmiş edimler var ise, bunların iadesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

TKHK madde 83 hükmünde belirtildiği üzere TKHK’da hüküm bulunmayan hallerde genel hükümler uygulanır. TKHK çerçevesinde satıcının sözleşmeden dönme hakkına ilişkin herhangi bir düzenleme olmaması nedeniyle tüketicinin taksitlerden birini

¹¹¹ Y13HD, E. 2014/19767 K. 2015/10891 T. 7.4.2015 “Davacı, davalıdan taksitli satışla mobilya satın aldığını, taksitlerini ödemesine rağmen mobilyanın teslim edilmediğini ve ödemiş olduğu paranın iade edilmediğini, alacağın tahsili amacıyla icra takibi başlatıldığını ve davalının itirazı üzerine takibin durduğunu ileri sürerek itirazın iptali ile icra inkar tazminatının davalıdan tahsiline karar verilmesini istemiştir... Davacı bu davasında, davalıdan mobilya satın aldığını, satışın taksitle bağlandığını, 02.12.2010 tarihi itibarıyla düzenli olarak ödemede bulunmasına rağmen malın teslim edilmediğini ileri sürerek talepte bulunmuş, davalı ise taksitlerin tamamının ödenmesinden sonra malın teslim edileceğini savunarak davanın reddini istemiştir. Mahkemece alacağa dair davacının davalıya herhangi bir ihtarının bulunmadığı, davalının temerrüde düşürülmediği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir. Oysa ki dosya kapsamından da açıkça anlaşılacağı gibi davacı düzenli olarak ödemede bulunmasına rağmen davalının malı teslim etmemesi sebebiyle sözleşmeden dönerek ödediği bedeli istediği anlaşılmaktadır. Davalı, her ne kadar, ödemelerin tamamlanmasından sonra malın teslimatının gerçekleştirileceğini savunmuş ise de bu savunma hayatın olağan akışına aykırı olduğu gibi sözleşmede aksi kararlaştırılmadığı sürece sözleşmenin tesisi esnasına malın teslimi zorunludur. Davalı, malı teslim ettiğini ispat edemediğine göre davacı sözleşmeden dönmekte haklıdır. Ne var ki davacı, icra takibinde işlemiş faiz talebinde bulunmuş ise de dava tarihinden önce BK.117’ye göre temerrüt oluşmadığından işlemiş faiz talebinde bulunamaz. O halde mahkemece, işin esasına girilerek ve gerek görüldüğünde alacak miktarı hususunda bilirkişiden ek rapor alınmak suretiyle sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm tesisi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirir...” <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/13-hukuk-dairesi-e-2014-19767-k-2015-10891-t-07-04-2015> (erişim tarihi 31 Temmuz 2019)

¹¹² KILIÇOĞLU (2015) , a.g.k., s.22, SEROZAN (2007) a.g.k., s. 48, F. Eren, (2015). *Borçlar Hukuku (Genel Hükümler)*. Yetkin Yayınları, 19. Baskı, Ankara 2015, s.1120

ödememesi durumunda satıcının sözleşmeden dönme hakkını kullanabileceği söylenebilir.

4.2.6.1. Satıcı ya da sağlayıcının sözleşmeden dönme hakkını kullanabilmesi için gerekli şartlar

TBK madde 259/2’de belirlenen sözleşmeden dönmeye ilişkin şartlar, TKHK kapsamındaki taksitle satış sözleşmeleri açısından uygulanacaktır. Taksitle satış sözleşmelerinde, alıcının taksitleri ödemede temerrüde düşmesi halinde satıcının seçimlik haklarından biri olan sözleşmeden dönme hakkının kullanılabilmesi bakımından, TBK madde 259/2 hükmü ile satıcının bu hakkını kullanmasını zorlaştıracak koşullar belirtilmiştir¹¹³. Bu koşullar tüketici açısından değerlendirildiğinde, şu koşulların varlığı gereklidir:

Satıcı ya da sağlayıcı ile tüketici arasında yapılan taksitle satış sözleşmesinin içinde ya da tarafların ayrıca anlaşması suretiyle ve fakat açık ve net bir şekilde belirtilmiş olması kaydıyla satıcının sözleşmeden dönme hakkını saklı tutmuş olması gereklidir. Başka bir ifade ile sözleşmeden dönme hakkı, bizzat sözleşmede saklı tutulabileceği gibi tarafların anlaşması suretiyle sonradan da saklı tutulabilir.¹¹⁴ Söz konusu hakkın örtülü bir şekilde belirtilmiş bulunması halinde satıcının sözleşmeden dönme hakkını kullanamayacağını söylemek mümkündür.

Satıcının sözleşmede sözleşmeden dönme hakkını açıkça saklı tutması gerekliliği dışında alıcının kararlaştırılan satış bedelinin en az onda birini oluşturan ayrıca birbirini izleyen en az iki taksidi veya en az dörtte birini oluşturan bir taksidi ya da en son taksidi ödemede temerrüde düşmüş olması gereklidir.

Yukarıda belirtilen koşullar dışında satıcının ya da sağlayıcının dönme dolayısıyla alıcıdan isteyebileceği miktarın tüketici tarafından ödenmiş olan taksitlerin tutarına eşit veya daha fazla olmaması gerekir. Aksi halde satıcı ya da sağlayıcı sözleşmeden dönme hakkını kullanamaz.

Ayrıca satıcı ya da sağlayıcının tüketiciye sözleşmeden dönme hakkını kullanmadan en az onbeş gün önce bildirim yaparak tüketiciye süre tanınması gereklidir.

¹¹³ E. ERZURUMLUOĞLU,(2011) *Sözleşmeler Hukuku, Özel Borç İlişkileri* Ankara 2011

¹¹⁴ OZANOĞLU (1999), a.g.k s. 241

Satıcı ya da sağlayıcının sözleşmeden dönme hakkını kullanabilmesi için yukarıda izah edilen koşulların hepsinin gerçekleşmiş olması gerekmektedir.

4.2.6.2. Satıcı ya da sağlayıcının sözleşmeden dönme hakkını kullanmasının sonuçları

Satıcının dönme hakkını kullanması sonrasında, taksitle satış sözleşmesi geçmişe etkili olarak sona erer.¹¹⁵ Bunun sonucu olarak tarafların birbirlerinden almış olduklarını diğer tarafa iade etmesi gerekecektir.

TBK'nın 260. maddesinin 1. fıkrasında, alıcının taksitleri ödemede temerrüde düşmesi nedeniyle satılanın alıcıya devrinden sonra satıcının sözleşmeden dönmesi durumunda, tarafların almış olduklarını birbirlerine geri vermekle yükümlü olduğu düzenlenmiştir. Dolayısıyla satıcı teslim etmiş olduğu malın iadesini talep edebilecektir.

Ayrıca satıcının uğramış olduğu menfi zararın tazmini de gerekecektir. Ancak satıcıların taksitle satım sözleşmesine koydukları dönmenin sonuçlarını düzenleyen kayıtlar karşısında tüketicilerin özel bir korunma gereksinimi bulunmaktadır.¹¹⁶ Alıcının korunması amacıyla menfi zararın kapsamı TBK madde 260'ın 1. fıkrası ile sınırlandırılmıştır.

Öte yandan satılanın alıcı tarafından olağandışı kullanılması sebebiyle değerinin azalması hâlinde satıcının tazminat isteyebileceği ve hakkaniyete uygun bir kullanım bedelini tüketiciden talep edebileceği, ayrıca satıcının, sözleşme zamanında ifa edilmiş olsaydı elde edecek olduğundan fazlasını isteyemeyeceği de düzenlenerek bir sınırlama getirilmiştir.

Bu kapsamda satıcı her halukarda tüketiciden makul bir kullanım bedeli isteyebilecektir. Başka bir ifade ile makul bir kullanım talebi tüketicinin malı kullanmış olması koşuluna bağlı değildir, mal tüketici tarafından kullanılmamış olsa da satıcı hakkaniyete uygun kullanım bedelini talep edebilir. Fakat malın tüketici tarafından olağandışı kullanılması halinde ayrıca satıcı tüketiciden makul bir tazminat talep edebilir. TBK madde 260 emredici nitelikte bir hüküm olduğundan satıcı söz konusu talepler dışında kalan menfi zararını tüketiciden talep edemeyecektir.

¹¹⁵ OZANOĞLU, (1999), a.g.k., s. 242

¹¹⁶ İNCEOĞLU (1998); a.g.k. s. 60

Ayrıca satıcının sözleşme zamanında ifa edilmiş olsaydı elde edecek olduğundan fazlasını isteyemeyeceği de TBK madde 260'da düzenleme bulmuştur. Böylece satıcının talep edebileceği maksimum tutar da satış bedeli ile sınırlandırılmış olmaktadır.

TBK madde 260'ın ikinci fıkrasında sözleşmeden dönme halinin alıcının peşinatı ödemede temerrüde düşmesi halinde ve satılanın devrinden önce olması durumunda satıcının talep edebileceği haklar belirtilmiştir. Fakat maddede belirtildiği üzere bu haklar alıcının peşinatı ödemede temerrüde düşmesi halinde talep edilebilecek olan haklardır. Oysa ki TKHK kapsamında taksitle satış sözleşmelerinde peşinat ödemesi düzenlenmemiştir. Dolayısıyla TBK madde 260'ın ikinci fıkrasının TKHK çerçevesindeki taksitle satış sözleşmelerine uygulanmayacağını söylemek mümkündür.

Yukarıda yapılan açıklamalarda satıcının haklarına değinilmiştir. Ancak bu haklar karşısında tüketicinin de talep edebileceği bazı haklar söz konusu olacaktır. Tüketici ödemiş olduğu taksitleri geri isteyebileceği gibi bunlara ilişkin faiz de talep edebilir. Öte yandan tüketici eğer mala ilişkin herhangi bir masraf yapmış ise bu masrafları da satıcıdan talep edebilir. Tüketicinin, satıcıya yapmış olduğu ödemelerin satıcıda kalacağına ilişkin sözleşme kayıtları ise geçersiz olacaktır.¹¹⁷

4.2.7. Yetki ve tahkim şartı yasağı

4.2.7.1. Yetki

TBK'nın 262. maddesi “yetkili mahkeme ve tahkim” başlığıyla düzenlenmiştir. Bu maddeye göre alıcının yerleşim yeri Türkiye’de ise alıcı ile satıcı arasındaki sözleşmeden doğan uyuşmazlıkları düzenleyen taksitle satış sözleşmesinde ya da daha sonradan yapacakları anlaşmada yerleşim yerindeki mahkemenin yetkisinden vazgeçemez, ayrıca bu konuda tahkim sözleşmesi de yapamaz.¹¹⁸

TBK ile böyle bir hükmün getirilmesinin amacı güçsüz durumda olan alıcıyı korumaktır. Zira genellikle güçlü durumdaki satıcılar alıcılar ile yaptıkları sözleşmeler içinde uyuşmazlığın çözüm yeri olarak satıcının ikametgahının bulunduğu yer mahkemesinin yetkili olacağını sözleşme ile belirlemeye çalışmaktadırlar. Ancak bu durum alıcının satıcının bulunduğu yerde hakkını aramaya zorlanması anlamına gelmekte

¹¹⁷ ÜNLÜTEPE (2014), a.g.k. s. 351

¹¹⁸ TBK madde 262: “Yerleşim yeri Türkiye’de olan alıcı, tarafı olduğu taksitle satış sözleşmesinden doğacak uyuşmazlıklar konusunda, yerleşim yerindeki mahkemenin yetkisinden önceden feragat edemeyeceği gibi, tahkim sözleşmesi de yapamaz.”

ve alıcıyı zor duruma sokmaktadır. Bu durumu engellemek için TBK ile bazı sınırlar öngörülmüştür. Bu kapsamda alıcının ikametgahının bulunduğu yer mahkemesi dışında başka bir mahkemede uyuşmazlıkların görüleceği, taraflar arasında kararlaştırılamaz. TBK'nın 262. maddesi emredici niteliktedir.

TKHK açısından da baktığımızda taksitle satış sözleşmelerinde, uyuşmazlığın görülme yeri ile ilgili herhangi bir özel düzenleme bulunmamaktadır. Özel düzenleme bulunmayan hallerde genel düzenlemenin uygulama bulacağı kuralı çerçevesinde TBK'daki düzenlemenin tüketici ile satıcı veya sağlayıcı arasındaki uyuşmazlıklarda uygulama bulacağını söylemek mümkündür.

Öte yandan TKHK'nın 73. maddesinin 5. fıkrasında tüketici davalarının tüketicinin yerleşim yerindeki tüketici mahkemesinde açılabileceği düzenlenmiştir.¹¹⁹ Dolayısıyla tüketici mevzuatı çerçevesindeki taksitle satış sözleşmeleri ile ilgili uyuşmazlıkların tüketicinin bulunduğu yer mahkemesinde görülebileceği de kanun koyucu tarafından öngörülmüştür.

Esasen TBK'nın 262. hükmü ile TKHK'nın 73. maddesinin 5. fıkrasındaki düzenleme birlikte değerlendirildiğinde ikisinin de yetki ile ilgili aynı sonucu çıkardığı görülmektedir. Böylece tüketici ile satıcı veya sağlayıcı arasındaki uyuşmazlıkların tüketicinin yerleşim yeri mahkemelerinde görülebileceği belirtilebilir.

Taksitle satış sözleşmelerinde yetkili mahkemeye ilişkin TBK'nın 262. maddesi hükmü, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (HMK) “yetki sözleşmesi” başlıklı 17. maddesi ile birlikte değerlendirilmelidir.¹²⁰

HMK'nın 17. maddesi şu şekildedir:

Madde 17: Tacirler veya kamu tüzel kişileri, aralarında doğmuş veya doğabilecek bir uyuşmazlık hakkında, bir veya birden fazla mahkemeyi sözleşmeyle yetkili kılabilirler. Taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça dava sadece sözleşmeyle belirlenen bu mahkemelerde açılır. (HMK madde 17)¹²¹

HMK 17. madde ile taraflara uyuşmazlığın görüleceği yer ile ilgili yetki sözleşmesi yapma imkanı getirilmektedir. Sözleşmelerle güçlü tarafın dilediği yerde davasını açabilme halinde güçsüz tarafın mağdur olmasını engellemek amacıyla söz

¹¹⁹TKHK madde 73/5 “Tüketici davaları, tüketicinin yerleşim yerinin bulunduğu yerdeki tüketici mahkemesinde de açılabilir.”

¹²⁰ ÖKSÜZ (2016), a.g.k., s.148

¹²¹ <https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/kanunlar/hukuk-muhakemeleri-kanunu-6100#> (erişim tarihi: 31 Temmuz 2019)

konusu hükmün sadece tacirler veya kamu tüzel kişileri arasındaki sözleşmeler için uygulama bulacağı şeklinde düzenleme yapılmıştır. Dolayısıyla tarafları tacir ya da kamu tüzel kişisi olmayan taksitle satış sözleşmelerinde satıcı, alıcıya sunmuş olduğu sözleşmeyi imzalatarak yetki sözleşmesi yapamaz ve buna rağmen yapılan yetki sözleşmesi geçersiz olur.¹²² Bu nedenle tacir ya da kamu tüzel kişisi olmayan tüketicinin durumu değerlendirildiğinde, yapılan yetki sözleşmesinin geçerli olmayacağı söylenebilir. Fakat TBK açısından bu hüküm değerlendirildiğinde eğer alıcı taraf tacir ise o zaman HMK 17 uyarınca tarafların aralarında yetki sözleşmesi yapabilmesi mümkün olacaktır.¹²³

Ayrıca HMK'nın 6.¹²⁴ ve 10.¹²⁵ Maddelerini de incelemekte fayda bulunmaktadır. HMK'nın 6. maddesinin 1. fıkrası genel kuralı açıklamaktadır, buna göre genel kural davanın davalının yerleşim yerinde açılmasıdır. HMK'nın 10. maddesi ile sözleşmelerin ifa yeri mahkemesinde de davaların açılabilmesi düzenlenmiştir. Sözleşmelerin ifa yerine ilişkin düzenleme ise TBK 89. maddede yapılmıştır.

Madde 89: Borcun ifa yeri, tarafların açık veya örtülü iradelerine göre belirlenir. Aksine bir anlaşma yoksa, aşağıdaki hükümler uygulanır;

1. Para borçları, alacaklının ödeme zamanındaki yerleşim yerinde,
2. Parça borçları, sözleşmenin kurulduğu sırada borç konusunun bulunduğu yerde,
3. Bunların dışındaki bütün borçlar, doğumları sırasında borçlunun yerleşim yerinde, ifa edilir.

Alacaklının yerleşim yerinde ifası gereken bir borcun doğumundan sonra alacaklının yerleşim yerini değiştirmesi sebebiyle ifa önemli ölçüde güçleşmişse borç, alacaklının önceki yerleşim yerinde ifa edilebilir. (TBK 89)

¹²² H. PEKCANITEZ /O. ATALAY /M. ÖZEKES (2011). *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine Göre Medeni Usul Hukuku*, 12. Bası, Ankara 2011, s. 128.

¹²³ ÖKSÜZ (2016), a.g.k., s.150

¹²⁴ HMK Madde 6/1 “Genel yetkili mahkeme, davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesidir.” (<https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/kanunlar/hukuk-muhakemeleri-kanunu-6100#>) (erişim tarihi: 31 Temmuz 2019)

¹²⁵ HMK Madde 10 “Sözleşmeden doğan davalar, sözleşmenin ifa edileceği yer mahkemesinde de açılabilir.” (<https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/kanunlar/hukuk-muhakemeleri-kanunu-6100#>) (erişim tarihi: 31 Temmuz 2019)

Bu hükme göre; borçların niteliklerine göre ayırarak yapılarak borcun ifa yeri belirlenmiştir. Yargıtay¹²⁶, sözleşmeye dayalı olarak açılan davalarda akdin ifa yeri mahkemesinin yetkili olacağı şeklinde karar vermiştir.

Milletlerarası Mal satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Sözleşmesine (Viyana Sözleşmesi), Türkiye'nin de taraf olması sonucunda Türk hakimnin önüne gelen uluslararası taşınır mal satımına ilişkin sözleşmeden doğan uyuşmazlık bakımından, sadece taraf devlet mahkemeleri için bağlayıcı olan sözleşmenin 1/1-a maddesi, artık Türk mahkemeleri açısından da bağlayıcı olacaktır ve taksitle uluslararası nitelik taşıyan taşınır mal satın alan alıcı hakkında Viyana Sözleşmesi hükümlerinin uygulanması kaçınılmaz olacaktır.¹²⁷

4.2.7.2. Tahkim

TBK'nın 262. maddesinde ayrıca taraflar arasında tahkim sözleşmesi yapılması da yasaklanmıştır. Çünkü tahkim yolu diğer yargı yollarına göre daha masraflıdır; bu da alıcıyı zor duruma sokabilir. Güçsüz durumdaki alıcıyı koruma amacı çerçevesinde söz konusu hüküm yerindedir. Ayrıca hakemlerin tarafsızlığı ve ehil olması konusunda alıcıların bir değer hükmü vermesinin mümkün olmamasının ve hakemlerin tayini konusunda satıcıya nazaran daha bilgisiz olması da yer almaktadır.¹²⁸ Tarafların tahkim sözleşmesi yapamayacağı yönündeki düzenleme emredici niteliktedir.

Günümüzde tüketici uyuşmazlıklarında arabuluculuk yönteminin dava şartı olarak kabul edilme ihtimali tartışılmaktadır. Nitekim 13 Aralık 2018 günü açıklanan Cumhurbaşkanlığı ikinci 100 günlük icraat programında uyuşmazlıkların daha etkin ve kısa sürede sonuçlandırılması amacıyla hakem heyeti sınırının üzerinde olan tüketici davalarında zorunlu arabuluculuk müessesesinin getirilmesi yer almaktadır. 2 Mayıs 2019 tarihli 23. Tüketici Konseyi Kararları kapsamında Konsey bu hususa ilişkin şu önerilerde bulunmuştur: 1) Arabuluculuk sisteminin TKHK ve Uygulama Yönetmeliklerinin tüketicilere getirdiği haklar gözetilerek yürütülmesi, dolayısıyla anılan Kanun'un emredici hükümlerinin bulunduğu konuların taraflar arasında arabuluculuk konusu edilmemesi gerektiği, 2) Mevcut düzenlemelerde (6502 sayılı Kanun 68/5.

¹²⁶ Y19HD 32012/7181, K: 2012/10606, T: 27.06.2012 ,<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/19-hukuk-dairesi-e-2012-7181-k-2012-10606-t-27-06-2012> (erişim tarihi 31 Temmuz 2019)

¹²⁷ DEMİR (2017), a.g.k, s. 99

¹²⁸ OZANOGLU (1999), a.g.k, s. 226

madde) ihtiyari bir şekilde tüketicilerin ilgili mevzuata göre alternatif uyuşmazlık çözüm mercilerine başvurmasına bir engel bulunmadığı dolayısıyla, tarafların bu çözüm yolundan yararlanmasının her zaman mümkün olduğu söz konusu olmakla birlikte dava şartı olarak arabuluculuğun sisteme getirilmesinin tüketici mağduriyetlerine neden olabileceği, 3) Arabuluculuk sisteminin mevcut haliyle tüketiciye ek bir külfet getirmesi ve tüketici uyuşmazlıklarının kendine özgü nitelikleri itibarıyla tüketici sorunlarının çözümünde etkin bir yöntem olamayacağı, 4) Tüketici sorunlarında alternatif çözüm olarak Tüketici Hakem Heyetlerinin ve tüketici örgütlerinin güçlendirilmesinin, mevcut durumlarının iyileştirilmesi ve işlevselliklerinin artırılmasının tüketicinin korunmasında daha yararlı olacağı tavsiye edilmiştir.¹²⁹

TBK'nın 262. maddesindeki tahkim yasağının emredici nitelikte olması nedeniyle taksitle satışların arabuluculuğa konu edilmemesi yerinde olacaktır.

4.2.7.3. Görevli mahkemenin belirlenmesi

TKHK'nın 73. Maddesinin 5. fıkrasında tüketici davalarının tüketicinin yerleşim yerindeki tüketici mahkemesinde açılabilmesi düzenlenmiştir.¹³⁰ TKHK madde 68'in 1. fıkrasına göre tüketici mahkemelerinde her yıl belirlenen parasal sınırları geçmeyen uyuşmazlıklar için öncelikle hakem heyetine başvuru yapılması dava şartıdır ve doğrudan tüketici mahkemesine dava açılması halinde mahkeme işin esasına girmeden davayı reddeder.¹³¹

Tüketici mahkemesi bulunmayan yerlerde ise tüketici mahkemesi sıfatı ile asliye hukuk mahkemeleri karar vermektedir. Görev, dava şartıdır ve uyuşmazlığın her aşamasında ileri sürülebilir.

Yargıtay bir İçtihadı Birleştirme kararında¹³² “... belirli bir dava hakkında görevli mahkemeyi tespit ederken ilk önce o davanın genel mahkemelerin mi yoksa özel mahkemelerin mi görevine girdiği araştırılır. Özel mahkemelerin görevi genel görevi genel mahkemelerin görevinden önce gelir. Açık kanun hükmü ile özel mahkemelerde

¹²⁹ <https://tuketici.ticaret.gov.tr/yayinlar/tuketici-konseji>

¹³⁰ TKHK Madde 73/5 “Tüketici davaları, tüketicinin yerleşim yerinin bulunduğu yerdeki tüketici mahkemesinde de açılabilir.”

¹³¹ DEMİR (2017), a.g.k., y.101

¹³² YİBGK E.2000/2 K.2002/1 , T. 22.03.2002 <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/ictihatleri-birlestirme-hgk-e-2000-2-k-2002-1-t-22-03-2002> (erişim tarihi: 9 Eylül 2019)

görülebileceği belirtilmemiş olan bütün davalar genel mahkemelerin görevine girer” şeklinde karar almıştır.

Ayrıca alıcının satılanı ticari işletmesinde kullanacak ise, o zaman da uyuşmazlığa tüketici mahkemesinin bakmaması gerekir. Yargıtay¹³³, bu konuda da “ tüzel kişilerin tüm işlemlerinin istisnasız olarak ticari sayılması” ve “mahkemece ticari nitelik taşıyan uyuşmazlığın tüketici mahkemesi sıfatıyla incelenmesi ve karar bağlanmasının yasaya aykırı olduğu” yönünde karar vermiştir.

4.2.8. Tüketicinin hakim müdahalesini talep hakkı

TKHK çerçevesindeki taksitle satış sözleşmeleri açısından hakim müdahalesine ile ilgili TKHK’da herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durumda TKHK madde 83/1 uyarınca genel hükümler uygulama bulacaktır. Başka bir ifade ile TKHK kapsamındaki taksitle satış sözleşmelerinde de tüketicinin hâkimin müdahalesini talep etmek imkânı mevcuttur.

Genel hükümlerde hakim müdahalesine ilişkin düzenleme TBK’nın 261. maddesi ile yapılmıştır. TBK’nın 261. maddesinde

“Hakim, temerrüde düşen alıcının borçlarını ödeyeceği konusunda güvence vermesi ve satıcının da bu yeni düzenleme dolayısıyla herhangi bir zararının söz konusu olmaması koşuluyla, alıcıya ödeme kolaylıkları sağlayabilir ve satıcının satılanı geri almasını yasaklayabilir.” (TBK madde 261)

hükmüne yer verilmiştir. Hâkimin ödeme kolaylığı sağlaması ve malın geri alınmasını yasaklaması için bazı şartların gerçekleşmesi gerekir. Bunlar, tüketicinin temerrüde düşmüş olması, tüketicinin borçlarını ödeyeceğine dair güvence vermiş olması ve satıcının ya da sağlayıcının herhangi bir zararının söz konusu olmamasıdır.

Söz konusu madde hakime hakime tüketicinin borcunu erteleme yetkisi vermektedir ve alıcıyı temerrüde düşmüş olması nedeniyle temerrüt faizi ödemekten ve satıcının satılanı geri istemesinden korumak amacıyla düzenlenmiştir.

Alıcının korunmasını güçlendirme amacı güden hüküm ayrıca hakime yasal olarak sınırlanan sözleşme süresine müdahale etme imkanı da sağlamaktadır¹³⁴.

¹³³ Y11HD E.1997/8979 K.1997/9841 T.29.12.1997 <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/11-hukuk-dairesi-e-1997-8979-k-1997-9841-t-29-12-1997> (erişim tarihi: 9 Eylül 2019)

¹³⁴ C. YAVUZ (2013), *Borçlar Hukuku Dersleri(Özel Hükümler)*, Beta Yayıncılık 12.baskı İstanbul 2013 s.151

Hakimin müdahalesi farklı şekillerde ortaya çıkabilir. Örneğin hakim, alıcıya, borcunu ödemesi için süre verebilir, taksit miktarlarını değiştirebilir, taksit sayısını artırabilir, muaccel olmamış taksitler için taksit ödeme tarihlerini değiştirebilir.

Taksitle satış sözleşmelerinin uygulama alanını düzenleyen 263. maddesinin 4. fıkrasında belirtilen, sınırlı olarak uygulanacak hükümler arasında 261. madde de sayıldığından, alıcının tacir sıfatıyla hareket ettiği veya malın bir ticari işletmenin ihtiyacı için ya da mesleki amaçlarla satın alındığı durumlarda da sözleşmeye hakimin müdahalesi söz konusu olabilecektir.¹³⁵

4.2.9. Kıymetli evrak niteliğinde senetle yapılan ödemeler

TKHK madde 4 “temel ilkeler” başlıklı olup 5. fıkrası tüketicinin düzenleyebileceği kıymetli evrakları sınırlandırmaktadır. Söz konusu hüküm emredici niteliktedir. Bu kapsamda tüketici işlemlerinde tüketici sadece nama yazılı senet düzenleyebilir ve her bir taksit ödemesi için ayrı ayrı senet düzenlemesi gerekir.¹³⁶

ETKHK’nun 6/A maddesinde de taksitli satış halinde sözleşmeden ayrı olarak kıymetli evrak niteliğinde senet düzenlenecek ise, bu senedin her bir taksit için ayrı ayrı ve sadece nama yazılı olarak düzenleneceği, aksi takdirde kambyo senedinin geçersiz olacağı hükme bağlanmıştır. TKHK’da ise sadece taksitli satış sözleşmeleri için değil tüm tüketici işlemleri için düzenlenecek senedin nama yazılı olması hükmü düzenleme bulmuştur.

Gerek ETKHK madde 6A’da gerekse de TKHK madde 4/5’te söz konusu hükme aykırı düzenlenen senetlerin tüketici açısından geçersiz olacağı da belirtilerek tüketici lehine bir düzenleme yapılmıştır.

Yargıtay kararlarında da bu hükümler paralelinde kararlar verildiği görülmektedir¹³⁷. Zira nama yazılı senetlerde senet satıcı ya da sağlayıcı namına olacak şekilde düzenlenmekte ve borçlu olarak da tüketicinin adı gözükmektedir.

¹³⁵ ÖKSÜZ (2016), a.g.k, s. 148

¹³⁶ TKHK madde 4/5 “Tüketicinin yapmış olduğu işlemler nedeniyle kıymetli evrak niteliğinde sadece nama yazılı ve her bir taksit ödemesi için ayrı ayrı olacak şekilde senet düzenlenebilir. Bu fıkra hükümlerine aykırı olarak düzenlenen senetler tüketici yönünden geçersizdir.”, <https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/kanunlar/tuketiginin-korunmasi-hakkinda-kanun-6502#> (Erişim tarihi: 31 Temmuz 2019)

¹³⁷ Y13HD, E. 2016/20529, K. 2018/2886, T. 07.03.2018 sayılı kararı şu şekildedir: “...Davacı, davalı şirketle 01.10.2010 tarihli 10.000,00 TL bedelli devremülk satış sözleşmesi imzaladığını, satı bedelinin 2.500,00 TL’sini ödediğini, bakiye kalan 7.500,00 TL için 500,00 TL bedelli 15 adet senet imzalayarak

verildiğini, verilen senetlerden 11 tanesinin diğer davalı ...'a ciro edildiğini ve hakkında takip başlatıldığını, sözleşmede kararlaştırılan sürede tapuda teslim gerçekleştirilmediği gibi davalı şirket yetkililerine de ulaşılmadığını ileri sürerek devremülk sözleşmesinin ve bu sözleşme gereğince verilen senetlerin iptaline, ödenen 2.500,00 TL'nin davalı şirketten tahsiline, ... 4. İcra Müdürlüğü'nün 2011/2812 E.sayılı dosyası ile başlatılan takibin iptali ile borçlu olunmadığının tespitine karar verilmesini istemiştir... 6.3.2003 tarihinde yürürlüğe giren 4822 sayılı yasa ile değişik 4077 sayılı Tüketicinin korunması Hakkında Kanunun 6/A maddesi, "taksitli satışlarda sözleşmeden ayrı olarak kıymetli evrak niteliğinde senet düzenlenecekse, bu senet, her bir taksit ödenmesi için ayrı ayrı olacak şekilde ve sadece nama yazılı olarak düzenlenir. Aksi takdirde kambiyo senedi geçersizdir." düzenlemesini getirmiştir... Yukarıda açıklandığı üzere dava konusu senetler taksitli konut satışına ilişkin olarak 4822 sayılı yasa ile değişik 4077 sayılı yasanın 6/A maddesinin yürürlüğe girdiği 14.6.2003 tarihinden sonra düzenlenmişlerdir. Yasanın bu amir hükmüne göre dava konusu senetlerin her bir taksit için ayrı ayrı nama yazılı olarak düzenlenmesi gerekirken emre müharrer olarak düzenlendiğinden geçersizdir. Bilindiği gibi emre yazılı senetler TTK 559, 560, 743 maddelerinde yazılı esaslar dahilinde devredilebilir. Buna karşılık nama yazılı senetlerin devrinde ziyedliğin devri yanında alacağın temlik sonuçları doğuracak şekilde devredilmesi gerekir. Nama yazılı senette hak sahibi olmayan bir kimseden iyiniyetle devir alındığı gerekçesiyle iktisap mümkün değildir. Senet hamili TTK 599. maddesi gereği kendisinin iyi niyetli hamil olduğu savunmasında bulunamaz. Somut olayda ciro edilen senetlerin nama yazılı olarak düzenlemesi yasal zorunluluk olmasına rağmen, emre müharrer olarak düzenlenmesi nedeniyle geçersizdir. Geçersiz olan bu senetlere ciro yoluyla hamil olan iyiniyetli olup borçlunun zararına hareket etme kastı bulunmadığı savunmasında da bulunamaz. Davaya konu senetlerin lehdar yönünden karşılıksız kaldığı sabit olduğuna göre iptallerine yönelik talebin de kabulüne karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçe ile reddine karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir." <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/13-hukuk-dairesi-e-2016-20529-k-2018-2886-t-7-3-2018> (Erişim tarihi 31 Temmuz 2019)

Aynı yönde: Y13HD, Esas No.: 2008/11443, Karar No.: 2009/3017, Karar tarihi: 06.03.2009 kararı da şu şekildedir: "...Davacı, davalılardan F1 Ltd. Şti'nin kat karşılığı inşaat sözleşmesi gereği yaptığı binalardan bir konutu 29.6.2000 tarihli sözleşme ile satın aldığını, davalı satıcının sözleşmede öngörülen tarihte teslim yükümlülüğünü yerine getirmediği gibi bu aşamadan sonra da getirmeyeceğinin anlaşıldığını, davalıda halen ödenmemiş her biri 5000 ABD doları bedelli 9 adet bono bulunduğunu bonoların karşılıksız kaldığını belirterek bu bonolardan dolayı F1 Ltd. Şti'e borçlu olmadığının tespitine karar verilmesini istemiş, K2 ve K3 aleyhine açılan ve bu dava dosyası ile birleşen davalarda ise, dava konusu senetlerin bu davalılara ciro edildiğini, oysa 4077 sayılı yasanın 6/A maddesi hükümlerine göre bu devrin alacağın temlik hükümlerine tabi olup bu davalılar yönünden de senetlerin karşılıksız olması nedeniyle iptaline karar verilmesini istemiştir... dava konusu senetler taksitli konut satışına ilişkin olarak 4822 sayılı yasa ile değişik 4077 sayılı yasanın 6/A maddesinin yürürlüğe girdiği 6.3.2003 tarihinden sonra 10.10.2003 tarihinde düzenlenmiştir. Yasanın bu amir hükmüne göre dava konusu senetler nama yazılı olarak düzenlenmesi gerekirken emre müharrer olarak düzenlendiğinden geçersizdir. Bilindiği gibi Emre yazılı senetler TTK 559, 560, 743 maddelerinde yazılı esaslar dahilinde devredilebilir. Buna karşılık nama yazılı senetlerin devrinde ziyedliğin devri yanında alacağın temlik sonuçları doğuracak şekilde devredilmesi gerekir. Nama yazılı senette hak sahibi olmayan bir kimseden iyiniyetle devir alındığı gerekçesiyle iktisap mümkün değildir. Senet hamili TTK 599. maddesi gereği kendisinin iyi niyetli hamil olduğu savunmasında bulunamaz. Somut olayda K2'a ciro edilen senetlerin nama yazılı olarak düzenlemesi yasal zorunluluk olmasına rağmen, emre müharrer olarak düzenlenmesi nedeniyle geçersizdir. Geçersiz olan bu senetlere ciro yoluyla hamil olan K2 iyiniyetli olup borçlunun zararına hareket etme kastı bulunmadığı savunmasında da bulunamaz. Davaya konu senetlerin lehdar F1 Ltd. Şti yönünden karşılıksız kaldığı sabit olduğuna göre bu davalı yönünden de iptali gerekirken yazılı gerekçe ile reddine kara verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir." <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/13-hukuk-dairesi-e-2008-11443-k-2009-3017-t-06-03-2009> (Erişim tarihi 31 Temmuz 2019)

Aynı yönde: Y13HD E. 2017/5234, K.2018/6521 T.04.06.2018 "Davacı, 17.4.2012 tarihli sözleşme ile davalının beyanına istinaden gümüş ve değerli taşlardan oluşan toplam 10 parça takı malzemesini toplam 3.240,00 TL bedelle ilk taksiti peşin ödeyerek satın aldığını, eve gittiğinde komşulara takıları göstermesi üzerine takıların kalitesi ile ödenen bedel karşılaştırıldığında ürünlerin sahte olabileceğini söylediklerini, bunun üzerine tanıdığı bir kuyumcuya giderek takıları göstermesi üzerine cevaben ürünlerin tamamının imitasyon olduğu ve takıların gümüş ve değerli taşlardan oluşmadığı, toplam

Öte yandan nama yazılı senedin devri halinde de tüketici lehine bir durum ortaya çıkmaktadır, zira nama yazılı senetler alacağın temlik kurallarına tabi olarak devrolurlar. Alacağın temlik kuralları uyarınca da devir, temlik beyanı ve zilyetliğin devri ile gerçekleşir. Bu nedenle de senedi devralan kişiye karşı tüketicinin, itiraz ve defilerini ileri sürübilmesi mümkün olacaktır. Buna göre, satıcı ile tüketici arasındaki sözleşmeden doğan zamanaşımı def'i, ödemezlik def'i gibi defiler ve sözleşmenin geçersizliği gibi itirazlar kişisel defi olsa da senedi devralan herkese karşı ileri sürülebileceği için tüketici, özel bir koruma altına alınmış olmaktadır.¹³⁸

Emre yazılı senetlere nazaran nama yazılı senetler tüketiciyi daha fazla korumaktadır. Bu sayede senedin yeni hamili asıl borç ilişkisine bağımlı bir alacak devralmış olmaktadır.¹³⁹

Tüketicinin hamiline senet düzenlemesi halinde ya da tüm taksitlerin toplam tutarı kadar tek bir senet düzenlemesi durumunda, söz konusu senet, tüketici bakımından geçersiz olacaktır.

değerinin 200-300 TL olabileceğinin söylenmesi üzerine davalının işyerine giderek ürünleri teslim etmek istediğini ancak kabul edilmediğini, sonrasında birkaç defa daha gittiğini ve bu sebeple tartışma çıkması üzerine bir daha gitmediğini ve taksitleri de ödemediğini, davalı şirket çalışanı tarafından telefonda tehdit edildiğini ve bu sebeple savcılığa şikayette bulunduğunu, satılan malın değeri ile ödenecek bedel arasında fahiş fiyat farkı olduğunu, ayrıca taksitle satış sözleşmesinin 4077 Sayılı Kanun'un 6/A maddesine uygun olarak düzenlenmediğini, sözleşme imzalanırken davalının 17.4.2012 düzenleme, 25.5.2012 vade tarihli 3.240 TL senet imzalatıldığını, her bir taksit hakkında ayrı senet düzenlenmediği gibi senedin nama yazılı olacakta düzenlenmediğinden senedin geçersiz olduğunu, davalı tarafından bu senede istinaden ... 26. İcra Müdürlüğünün 2013/5181 e.sayılı dosyası ile aleyhine icra takibi başlatıldığını ileri sürerek taksitle satış sözleşmesinin alınan ürün ile bedeli arasında fahiş fiyat farkı olduğundan ve 4077 Sayılı Kanun'un 6/A maddesinde belirtilen hususları taşımadığından iptaline, sözleşmenin teminatı olarak düzenlenen bononun ve bu bonoya dayalı olarak başlatılan icra takibinin iptali ile ürünlerin davalıya iadesine, kötü niyetli takip başlatan davalı aleyhine kötü niyet tazminatına hükmedilmesine karar verilmesini istemiştir.

Davalı, davacının satın aldığı ürün bedeli karşılığı 25.5.2012 vade tarihli 3.240 TL bedelli bono düzenlendiğini, ürün bedelinin sadece 120 TL'nin ödendiğini bakiye kalan 3.120 TL ödenmeyince icra takibi başlatıldığını, ürünlerin ayıplı olmadığını ve süresinde ayıp ihbarı yapılmadığını savunarak davanın reddini istemiştir.... Davacı taksitle satış sözleşmesi gereğince düzenlenen bononun geçersiz olduğunu da ileri sürmüş olup bu hususta herhangi bir değerlendirme yapılmadan karar verildiği anlaşılmaktadır. Taraflar arasındaki 17.4.2012 tarihli sözleşmenin taksitli satış şeklinde gerçekleştiği, 4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 6/A maddesi uyarınca taksitli satış halinde sözleşmeden ayrı olarak kıymetli evrak niteliğinde senet düzenlenecekse, bu senedin her bir taksit için ayrı ayrı olacak şekilde ve sadece nama yazılı olarak düzenleneceği, aksi takdirde kambyo senedinin geçersiz olacağı düzenlenmiş olup, davaya konu olayda her bir taksit için ayrı ayrı senet düzenlenmediği gibi senedinde emre yazılı olarak düzenlendiği anlaşılmaktadır. Bu halde, davaya konu senet geçersiz olup, mahkemece, bu senede istinaden kambyo senetlerine mahsus haciz yoluyla başlatılan icra takibinin iptaline karar verilmesi gerekirken değinilen bu hususta herhangi bir değerlendirme yapılmadan karar verilmiş olması usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirir.” (<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/13-hukuk-dairesi-e-2017-5234-k-2018-6521-t-4-6-2018>) (erişim tarihi: 9 Eylül 2019)

¹³⁸ ZEVKLİLER/AYDOĞDU (2004), a.g.k. s.179 , ÖKSÜZ (2016) a.g.k, s. 106

¹³⁹ ZEVKLİLER/AYDOĞDU (2004), a.g.k. s.179

TKHK madde 4'ün 5. fıkrası emredici nitelikte olduğundan bu hususun hakim önüne gelmesi durumunda hakim de senedin nama yazılı olarak düzenlenmediğini ya da taksitlerin toplamını içeren tek bir senet düzenlendiği hususlarını kendiliğinden gözetir. Zira taksitler için için ayrı ayrı senet düzenlenme kuralı olmasa idi, satıcı veya sağlayıcı, tüketicinin sadece bir taksiti ödenmediği durumlarda bile tüm senedi icraya koyabilirlerdi. Söz konusu düzenleme ile satıcı veya sağlayıcının taksitle satışı peşin satışa döndürme imkanı engellenmiş olmaktadır.

Tüketici mevzuatı çerçevesindeki taksitle satışlarda durum böyle iken TBK kapsamındaki taksitle satışlarda nasıl bir durum ortaya çıkacağına bakıldığında TBK'da bu hususta herhangi bir düzenleme olmadığı görülmektedir.

TBK kapsamındaki taksitle satışlarda kambiyo senedi nama düzenlenebileceği gibi emre ya da hamiline de düzenlenebilir. Ancak TBK'nın 258. Maddesi ile taksit borcunun kambiyo senedine bağlanmış olmaması kaydıyla, alıcıya satış bedelinin kalan kısmını bir defada ödeme imkanı verilmektedir. Başka bir ifade ile taksitler eğer kambiyo senedine bağlanmış ise bu durumda alıcının erken ödeme imkanı söz konusu olmayacaktır.

5. TAKSİTLE SATIŞ SÖZLEŞMELERİNİN UYGULAMA ALANI VE BENZER DİĞER SÖZLEŞME TÜRLERİ İLE İLİŞKİSİ

5.1. Taksitle Satış Sözleşmelerinin Uygulama Alanı

5.1.1. Genel olarak

Taksitle satış sözleşmelerinin uygulama alanı aşağıda zaman bakımından ve sözleşmenin tarafları bakımından ele alarak incelenmiştir.

5.1.2. Zaman Bakımından Uygulama Alanı

“Kanunun Geçmişe Yürümemesi İlkesi” uyarınca, kural olarak yeni yürürlüğe giren kanun, yeni kanunun yürürlüğe girme tarihinden önceki olaylara uygulanmaz. 6101 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun’un “Geçmişe Etkili Olmama Kuralı” başlıklı 1. maddesi bu hususu şu şekilde düzenlemiştir:

Madde 1: Türk Borçlar Kanununun yürürlüğe girdiği tarihten önceki fiil ve işlemlere, bunların hukuken bağlayıcı olup olmadıklarına ve sonuçlarına, bu fiil ve işlemler hangi kanun yürürlükte iken gerçekleşmişse, kural olarak o kanun hükümleri uygulanır. Ancak, Türk Borçlar Kanununun yürürlüğe girmesinden sonra bu fiil ve işlemlere ilişkin olarak gerçekleşecek temerrüt, sona erme ve tasfiye, Türk Borçlar Kanunu hükümlerine tabidir. (6101 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun, Madde 1)¹⁴⁰

Bu maddenin gerekçesinde, kanunların kural olarak geçmişe etkili olamayacağına ilişkin temel hukuk ilkesine yer verilmesi gereği belirtilmiş ve buna göre, her hukuki fiil ve işleme, gerçekleştiği dönemde yürürlükte olan kanun hükümlerinin uygulanacağı ifade edilmiştir.¹⁴¹

TKHK kapsamındaki taksitle satış sözleşmeleri açısından bakıldığında TKHK’nın geçiş hükümlerinin irdelenmesinde fayda bulunmaktadır.

TKHK’nın Geçici 1. Maddesinin 2. Fıkrası bu hususu şöyle düzenlemiştir:

¹⁴⁰ <https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/kanunlar/turk-borclar-kanununun-yururlugu-ve-uygulama-sekli-hakkinda-kanun-6101> (erişim tarihi 4 Ağustos 2019)

¹⁴¹ ÖKSÜZ (2016),a.g.k., s. 86

Geçici Madde 1: (2) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önceki tüketici işlemlerine, bunların hukuken bağlayıcı olup olmadıklarına ve sonuçlarına bu işlemler hangi kanun yürürlükte iken gerçekleşmiş ise kural olarak o kanun hükümleri uygulanır. Ancak:

a) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce kurulan ve hâlen geçerli sözleşmelerin bu Kanuna aykırı hükümleri yürürlük tarihinden itibaren uygulanmaz.

b) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce işlemeye başlamış hak düşürücü süreler ile zamanaşımı süreleri dolmamış ise bu Kanunda öngörülen sürenin geçmesiyle hak düşürücü süre veya zamanaşımı süresi dolmuş olur. (TKHK Geçici Madde 1/2)

Söz konusu madde hükmüne göre, TKHK'nın yürürlüğe girdiği tarihten önceki tüketici işlemlerine, bunların hukuken bağlayıcı olup olmadıklarına ve sonuçlarına, bu işlemler, hangi kanun yürürlükte iken gerçekleşmiş ise kural olarak o kanun hükümleri uygulanır. Ancak TKHK'nın yürürlüğe girdiği tarihten önce kurulan ve halen geçerli sözleşmelerin TKHK'ye aykırı hükümleri yürürlük tarihinden itibaren uygulanmaz.¹⁴²

TKHK'nın yürürlüğe girdiği tarihten önce kurulan ve geçerli olan sözleşmeler ibaresi ile TBK'nın yürürlüğe girdiği tarihten önce, ETKHK hükümlerine göre kurulmuş bulunan sözleşmeler ile TBK yürürlüğe girdikten sonra ise TBK hükümlerine uygun şekilde kurulmuş ve sona ermemiş bulunan sözleşmeler anlaşılmalıdır.¹⁴³

TKHK'nın bu maddesi ile kanunların geriye yürümemesi ilkesi yerine, taksitle satış sözleşmeleri bakımından, bu sözleşmenin zayıf tarafını oluşturan tüketicinin, satıcı karşısında korunması ilkesinden hareketle, TKHK hükümlerinin geriye etkili olarak uygulanmasının kabul edildiği görülmektedir.¹⁴⁴

5.1.3. Sözleşmenin Tarafları Bakımından Uygulama Alanı

Taksitle satış sözleşmelerine ilişkin düzenlemeler hem TBK'da hem de TKHK'da ayrı ayrı ele alındığından, her iki kanunun da uygulama alanını belirleyebilmek için taksitle satış sözleşmesinin taraflarını yani kişileri incelemek gerekir. Dolayısıyla öncelikle tüketici kavramının incelenmesi gerekir. Tüketici kavramı bu çalışma içerisinde "3.1.1 Taksitle Satış Sözleşmelerinin Tarafları" başlığı altında detaylıca incelendiğinden burada ayrıca tekrar edilmemiştir. Ancak tüketici tanımının kısaca yeniden hatırlatılmasında fayda bulunmaktadır.

¹⁴² ÖKSÜZ (2016), a.g.k, s.88

¹⁴³ ÜNLÜTEPE(2014),a.g.k. , s. 326

¹⁴⁴ ÜNLÜTEPE (2014),a.g.k. , s. 327,

Tüketici, “sözleşme konusu mal veya hizmeti kendi ihtiyaçlarını gidermek için kullanan veya tüketen; elde etmiş olduğu malı tekrar piyasaya sürmeyen ve tamamıyla kendi ihtiyaçları için kullanmak ve yararlanmak amacı takip eden nihai kişidir”¹⁴⁵. Taksitle satış sözleşmesinin tarafları bakımından uygulama alanını incelerken, tarafların sözleşme iradeleri, kişisel özellikleri, statüleri ve sözleşme ile ulaşmak istenilen amaç irdelenmelidir. Tüketici, tacir sıfatıyla hareket etmez.

Satıcı ve sağlayıcı da TKHK m. 3/1-(ı) ve (i) bentlerinde, kamu tüzel kişileri de dâhil olmak üzere ticari veya mesleki amaçlarla tüketiciye mal satan ya da hizmet sağlayan ya da onlar adına hareket eden gerçek veya tüzel kişiler şeklinde tanımlanmıştır. Dolayısıyla satıcı veya sağlayıcı söz konusu edimi meslek olarak yerine getirmektedir.

Sözleşmenin tarafının tüketici olması halinde ve diğer tarafın mal satımını ya da hizmet sunumunu meslek şeklinde yapması halinde TKHK hükümleri uygulama bulur. TKHK kapsamı dışında kalan türde taksitle satış sözleşmeleri için ise TBK hükümlerinin uygulama bulacağını söylemek gerekir.

TBK’nın uygulama bulacağı taksitle satışlar, alıcının ve satıcının tacir olduğu veya ticari ya da mesleki faaliyet kapsamında hareket etmekte olduğu satışlar; alıcının tüketici sıfatıyla hareket ettiği, satıcının ticari ya da mesleki faaliyeti dışında hareket ettiği satışlar; alıcının tacir olması veya ticari ya da mesleki faaliyeti kapsamında hareket etmesi yanında, satıcının, ticari ya da mesleki faaliyeti kapsamında hareket etmediği taksitle satışlardır.¹⁴⁶

5.2. Taksitle Satış Sözleşmelerinin Benzer Diğer Sözleşme Türleri ile İlişkisi

TBK madde 263’te aynı ekonomik amaçla yapılan bütün işlemlere, taksitle satış sözleşmesine ilişkin hükümlerin uygulanacağı belirtilmiştir. Bundan ötürü amaç mülkiyetin devri olmasa dahi taksit taksit yapılan ödemeler ile, alıcıya, malın zilyetliğe dayalı sınırsız ve çekişmesiz kullanımı sağlanıyor ise aynı ekonomik amacın var olduğu sonucuna ulaşılabilir¹⁴⁷.

Taksitle satım sözleşmesi her şeyden önce "mülkiyetin devrini" amaçlayan bir sözleşmedir. Bu itibarla, mülkiyetin devrini amaçlayan ve karşı edimin taksitli ödemeler

¹⁴⁵ ZEVLİLER/AYDOĞDU (2004), a.g.k., s.83,84

¹⁴⁶ ÜNLÜTEPE, (2014), a.g.k. , s. 318

¹⁴⁷ ÜNLÜTEPE, (2014),a.g.k. , s. 319

halinde yerine getirildiği her sözleşme hakkında; taksitle satım sözleşmesine ilişkin hükümlerin uygulanabilmesi imkanı mevcuttur¹⁴⁸. Dolayısıyla söz konusu işlemler için de taksitle satış sözleşmesine ilişkin hükümler uygulama bulabilir.

Kanun koyucunun taksitle satış sözleşmesine ilişkin hükümlerin söz konusu ilişkide aynı ekonomik amacı ihtiva etmesi halinde uygulama bulabileceği düzenlemesi, benzer nitelikteki sözleşmeler ile taksitle satış sözleşmelerinin karşılaştırılmasını ve benzerliklerinin tespitini gerektirir. Bu sayede, kısım kısım ödemeyi ihtiva etmeleri durumunda, taksitle satış hükümlerinin uygulama bulup bulmayacağı değerlendirilebilir. Bu nedenle aşağıda taksitle satış sözleşmesinin diğer benzer nitelikteki sözleşmeler ile olan ilişkisi üzerinde durulmuş ve söz konusu sözleşmeler için taksitle satış sözleşmesine ilişkin hükümlerin uygulama bulup bulmayacağı irdelenmiştir.

5.2.1. Taksitle satış sözleşmeleri ile ön ödemeli taksitle satış sözleşmeleri

Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesine ilişkin TKHK'nın 21. maddesinde¹⁴⁹ bir düzenleme bulunmaktadır. Bu maddeye göre tüketicinin taşınır bir malın satış bedelini önceden kısım kısım ödemeyi, satıcının da bedelin tamamen ödenmesinden sonra satılanı tüketiciye teslim etmeyi üstlendikleri ve ödeme süresi bir yıldan daha uzun veya belirsiz olan sözleşmeler hakkında TBK'nın ön ödemeli taksitle satış hükümleri uygulama bulur. Dolayısıyla tüketici mevzuatı çerçevesinde hangi durumlarda ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinden bahsedilebileceği TKHK madde 21 ile belirlenmiştir.

Ön ödemeli taksitle satışın gerçekleşmesi için sözleşmenin bir tarafının tüketici olması ve sözleşme konusunun bir taşınır mala ilişkin olması gerekir. Bunun dışında ön ödemeli taksitler için tüketicinin satış bedelini önceden kısım kısım ödemesi ve satıcının malın teslimini söz konusu ödemenin tamamlanmasından sonra gerçekleştirmesi gerekir.

Diğer bir şart da ödeme süresinin bir yıldan daha uzun olması ya da belirsiz olmasıdır. Bu şartlar gerçekleştiğinde tüketici mevzuatı çerçevesinde ön ödemeli taksitle satış gerçekleşmiş olur ve TKHK uyarınca bu tür sözleşmeler açısından TBK hükümleri uygulama bulacaktır. Belirtilen şartların gerçekleşmemesi ya da ödeme süresinin 1 yıldan

¹⁴⁸ OZANOĞLU (1999), a.g.k., s.85

¹⁴⁹ TKHK madde 21/1 “Tüketicinin taşınır bir malın satış bedelini önceden kısım kısım ödemeyi, satıcının da bedelin tamamen ödenmesinden sonra satılanı tüketiciye teslim etmeyi üstlendikleri ve ödeme süresi bir yıldan daha uzun veya belirsiz olan sözleşmeler hakkında Türk Borçlar Kanununun ön ödemeli taksitle satış hükümleri uygulanır.”

az olduğu hallerde eğer satıcı malı bedelin kısım kısım ödenmesinden sonra teslim ediyor ise ve sözleşmenin tarafı tüketici ise, TKHK'daki taksitle satış sözleşmesine ilişkin hükümler uygulanacaktır.

Taksitle satış sözleşmesine ilişkin hükümlerinin uygulama bulması için bedelin kısım kısım ödeniyor olması yeterlidir. Bu nedenle TKHK'nın taksitle satış sözleşmesini ve ön ödemeli taksitle satış sözleşmesini birlikte ele alır niteliktedir. Ancak sözleşme konusunu konut veya tatil amaçlı taşınmaz mallar ya da hizmet oluşturmaları durumunda Türk Borçlar Kanunu hükümleri uygulanmaz.¹⁵⁰

Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesi TBK'nın 264. maddesinin ilk fıkrasında düzenlenmiş ve “ön ödemeli taksitle satış”, alıcının taşınır bir malın satış bedelini önceden kısım kısım ödemeyi, satıcının da bedelin tamamen ödenmesinden sonra satılan alıcıya devretmeyi üstlendikleri satıştır.

Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesi, bir malın para ile mübadelesini amaçlayan, tam iki tarafa borç yükleyen ve bu sözleşme hakkındaki emredici hükümlere aykırılık içermeyen, satıcı bakımından, alıcıya taşınır bir malı bedelin tamamen ödenmesinden sonra devretmek, alıcı bakımından ise para edimini kısım kısım ödemek yükümlülüğü yükleyen bir sözleşme olarak tanımlanabilir.¹⁵¹

Ön ödemeli taksitle satış sözleşmelerine sıklıkla çeyiz hazırlıkları sırasında rastlanmaktadır. Düğün hazırlığındaki çiftler ileri bir tarihte yapacakları düğünden önce kısım kısım gerçekleştirecekleri ödemelerle eşya ihtiyaçlarını karşılamayı talep edebilmektedir. Sözleşmenin yapıldığı andan sonraki bir tarihte teslim alınması icap eden şeylerin satışına ilişkin bu tür alım-satım ilişkileri, ön ödemeli taksitle satış sözleşmeleri sayesinde mümkün olur.¹⁵²

Taksitle satışların hukuki niteliğini belirleyen tüketicinin kredilendirilmesi amacını ön ödemeli taksitle satışlar barındırmamaktadır; bu itibarla taksitle satış sözleşmelerinde “bugün al yarın öde” düşüncesi esas alınırken ön ödemeli satışlarda tam tersine “bugün öde yarın satın al” fikri esastır.¹⁵³ Hatta ön ödemeli taksitle satışlar daha çok satıcı veya sağlayıcının kredilendirilmesini bedelin kısım kısım ödenmesinden sonra malın teslim edilmesi dolayısıyla sağlamaktadır.

¹⁵⁰ ÜNLÜTEPE, (2014), a.g.k. , s. 313

¹⁵¹ M. AKÇAAL (2014), *Borçlar Kanununa Göre Ön Ödemeli Taksitle Satış Sözleşmesi*, s.62

¹⁵² AKÇAAL(2014), a.g.k., s.59

¹⁵³ OZANOĞLU (1999), a.g.k., s. 155

Zira, taksitle satışın ortaya çıkış mantığı ihtiyaç duyduğu malı peşin alamayan alıcıya bu imkanı sunması ve bir nevi tüketici kredisi vermesidir. Malın tesliminden önce yapılan ödemenin toplam satış bedeline oranı arttıkça taksitle satışın ortaya çıkış amacından uzaklaşılır.¹⁵⁴

Ön ödemeli taksitle satış sözleşmeleri ile taksitle satış sözleşmeleri arasındaki en önemli fark malın teslimin ne zaman yapılacağına ilişkindir. Ön ödemeli taksitle satışlarda malın teslimi bedelin kısım kısım ödenmesinden sonra gerçekleşirken taksitle satış sözleşmelerinde malın alıcıya teslimi bedelin kısım kısım ödenmesinden önce gerçekleşmektedir.

Ön ödemeli satış sözleşmesinde taraflardan biri belirli ya da daha sonra seçilecek bir malı elde etmek amacına yönelik olarak bedeli taksitler halinde ödeme yükümlülüğü altına girerken diğer taraf malı daha sonra bedelin ödenmesi veya belirli bir miktara ulaşmasından sonra teslim etmekle yükümlü bulunmaktadır.¹⁵⁵ Ancak her iki sözleşme de satış konusu taşınır malın mülkiyetini alıcıya devretmeyi hedeflemektedir.¹⁵⁶

TKHK açısından bakıldığında ise taksitle satış sözleşmeleri ile ön ödemeli satışlar arasında malın teslim zamanının bedelin ödenmesinden önce ya da sonra olmasına ilişkin herhangi bir fark yoktur. TKHK her ikisi için de uygulama bulur ancak bunun istisnası TKHK madde 21 de belirtilen hallerdir.

5.2.2 Taksitle Satış Sözleşmeleri ile Finansal Kiralama Sözleşmeleri

Finansal kiralama sözleşmesi 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu (FKFFŞK)¹⁵⁷ ile düzenlenmiştir.

FKFFŞK'nın 3. maddesinin birinci fıkrasının ç bendinde “finansal kiralama” şu şekilde tanımlanmıştır

Madde 3/1 ç Finansal kiralama: Bir finansal kiralama sözleşmesine dayalı olmak koşuluyla, bu Kanun veya ilgili mevzuatı uyarınca yetkilendirilen kiralayan tarafından finansman sağlamaya yönelik olarak bir malın mülkiyetinin kira süresi sonunda kiracıya devredilmesi; kiracıya kira süresi sonunda malın rayiç bedelinden düşük bir bedelle satın

¹⁵⁴ İ. SAĞLAM, (2018). *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu ve 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Çerçevesinde Taksitle Satış Sözleşmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Antalya, 2018 s.32

¹⁵⁵ OZANOĞLU (1999), a.g.k., s.154

¹⁵⁶ SAĞLAM (2018), a.g.k., s.32

¹⁵⁷ RG. T. 13.12.2012/28496

alma hakkı tanınması; kiralama süresinin malın ekonomik ömrünün yüzde sekseninden daha büyük bir bölümünü kapsamaması veya finansal kiralama sözleşmesine göre yapılacak kira ödemelerinin bugünkü değerlerinin toplamının malın rayiç bedelinin yüzde doksandan daha büyük bir değeri oluşturması hâllerinden herhangi birini sağlayan kiralama işlemini, (FKFFŞK Madde 3/1 ç)¹⁵⁸

Yapılan tanım çerçevesinde finansal kiralama işleminden bahsedebilmek için gerekli bazı şartlar bulunmalıdır. Bu şartlara göre finansal kiralama işleminin mutlaka bir sözleşmeye dayalı olması gerekir ve kiralayan tarafın mutlaka ilgili mevzuat çerçevesinde yetkilendirilmiş olması gerekir.

Söz konusu kiralama işleminin amacı finansman sağlamak olmalıdır. Finansal kiralama için şu hallerden herhangi birinin sağlanması gerekir: a) bir malın mülkiyetinin kira süresi sonunda kiracıya devredilmesi; b) kiracıya kira süresi sonunda malın rayiç bedelinden düşük bir bedelle satın alma hakkı tanınması; c) kiralama süresinin malın ekonomik ömrünün yüzde sekseninden daha büyük bir bölümünü kapsamaması veya d) finansal kiralama sözleşmesine göre yapılacak kira ödemelerinin bugünkü değerlerinin toplamının malın rayiç bedelinin yüzde doksandan daha büyük bir değeri oluşturması.

Finansal kiralama sistemi ile üretici, kullanıcı ve finansmanı sağlayan kurumlar bir araya gelerek her biri kendisi için ayrı ayrı fayda sağlamaktadır. Bu sistemle finansal kiralama konusu malın üreticisi, ürettiği malı pazarlama imkânı bulurken; malın kullanıcısı da öz varlığını kullanmadan işletmesi için ihtiyaç duyduğu yatırım aracını elde etme olanağı bulur, finansman sağlayan kredi kuruluşu da elinde bulunan nakdi, üretime sokarak bundan gelir sağlar, sonuçta da ülke ekonomisi gelişir ve büyür.¹⁵⁹

Finansal Kiralama Sözleşmesi FKFFŞK'nın 18. Maddesinde şu şekilde düzenlenmiştir

Madde 18 Finansal kiralama sözleşmesi; kiralayanın, kiracının talebi ve seçimi üzerine üçüncü bir kişiden veya bizzat kiracıdan satın aldığı veya başka suretle temin ettiği veya daha önce mülkiyetine geçirmiş bulunduğu bir malın zilyetliğini, her türlü faydayı sağlamak üzere kira bedeli karşılığında, kiracıya bırakmasını öngören sözleşmedir. (FKFFŞK Madde 18)¹⁶⁰

¹⁵⁸ <https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/kanunlar/finansal-kiralama-factoring-ve-finansman-sirketleri-kanunu-6361#> (erişim tarihi 1 Ağustos 2019)

¹⁵⁹ K. KOCAĞA, Köksal Türk Özel Hukukunda Finansal Kiralama (leasing) Sözleşmesi, Ankara, 1999 s.35

¹⁶⁰ <https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/kanunlar/finansal-kiralama-factoring-ve-finansman-sirketleri-kanunu-6361#> (erişim tarihi 1 Ağustos 2019)

Finansal kiralama sözleşmesinin esas amacı finansman teminidir. Finansal kiralama aslında bir yatırım finansmanı aracı olup, ekonomik değer taşıyan bir malın, getirdiği gelir ile kendi kendini finanse etmesi düşüncesine dayanmaktadır.¹⁶¹ Bir malın mülkiyetine sahip olmadan onun bütün ekonomik faydalarından yararlanma fırsatı sağlamaktadır.

Finansal kiralama sözleşmesiyle kiralanan malın ekonomik mülkiyeti (kullanma ve yararlanma yetkileri) ile hukuki mülkiyeti (tasarruf yetkisi) birbirinden ayrılmakta, sözleşme konusu malın hukuki sahibi ile ekonomik sahibi farklı kişiler olmaktadır.¹⁶²

İlerleyen teknolojik ve ekonomik gelişmeler karşısında yatırım yapmak isteyen veya teknolojik cihazlardan yararlanmak isteyen işletme, bir malın mülkiyetini edinmenin güçlüğüyle karşılaşmadan ihtiyaç duyduğu şeyi bu işle ilgili finans kurumundan önce satın alması, sonra da şeyin her türlü ekonomik faydayı elde etmek üzere kullanımını bırakması için başvurur¹⁶³

Finansal kiralama sözleşmesinde üç taraf bulunmaktadır. Bunlar finansal kiralama şirketi¹⁶⁴, kiracı ve yapımcı veya satıcıdır. Finansal kiralama sözleşmesi ile kiracı, bir finansal kiralama şirketine başvurarak sözleşme konusunu finansal kiralama şirketinin almasını sağlamak ve fakat kullanımının kendisine bırakılmasını istemektedir. Bu sözleşme sayesinde kiracı şeyin bedelini kendi kaynakları ile karşılamak durumunda kalmamaktadır.

Finansal kiralama sözleşmesi, ekonomik amaçları nazara alındığında, taksitle satış sözleşmesi ile benzer özelliklere sahip nitelikte olmakla birlikte ondan farklıdır. Alıcı satış bedelini taksitler halinde öderken satıcı mülkiyeti devir borcunu satış konusu malı alıcıya teslim ederek yerine getirir.¹⁶⁵

Taksitle satış sözleşmelerinde amaç mülkiyeti karşı tarafa geçirmek iken finansal kiralama sözleşmelerinin mülkiyeti diğer tarafa geçirme amacı bulunmayıp mülkiyetin devri eğer taraflarca sözleşme içerisinde kararlaştırılmış ise söz konusu olmaktadır. Burada sahip olunan hakkın bir sözleşmeyle tanınabilen bir alım hakkı olduğu ifade

¹⁶¹ B. SÖZER (1989) *Leasing Finansal Kiralama Sözleşmelerinde Mülkiyet Unsuru*, BATIDER, Yıl 1989 C.XV S. 1 S.51-111 s.59.

¹⁶² M.TOPUZ, (2013). *6361 Sayılı Finansal Kiralama, Faktoring Ve Finansman Şirketleri Kanunu Çerçevesinde Finansal Kiralama Sözleşmesi*, Adalet Yayınevi, Ankara 2013, s.14

¹⁶³ OLCAY (2016), a.g.k., s.170

¹⁶⁴ Finansal kiralama şirketlerinin FKFFŞK madde 7 uyarınca faaliyet izni almış olmaları şarttır.

¹⁶⁵ ÖKSÜZ (2016), a.g.k. s.89

edilmektedir¹⁶⁶. Dolayısıyla mülkiyetin devri finansal kiralama sözleşmelerinde zorunlu bir unsur değildir.

Öte yandan finansal kiralama sözleşmeleri ile malın teslimi ile malın mülkiyeti kiralayanda kalmaktadır. Halbuki taksitle satış sözleşmelerinde malın teslimi ile malın mülkiyeti alıcıya geçer.

Taksitle satış sözleşmesinde alıcı malın satış bedelini öderken finansal kiralama sözleşmesi gereği ödenen bedel satış bedeli değil malın finansmanı karşılığı ödenen edimdir.¹⁶⁷

TKHK madd 17/2'ye göre tüketicinin, kira süresi sonunda bir malın mülkiyetini edinme zorunluluğunun bulunduğu finansal kiralama sözleşmeleri hakkında da bu bölüm hükümleri uygulanır. Bu düzenleme sayesinde tüketici ile ilgili finansal kiralama sözleşmelerinde sözleşme süresinin sonunda kiralananın kiracıya devrini öngören finansal kiralama sözleşmeleri açısından da taksitle satış sözleşmeleri hükümlerinin uygulanacağı netleşmiştir. Fakat doktrinde sözleşmenin amacı bakımından tüketicilerin bu finansal kiralama sözleşmelerinin tarafı olamayacağı yönünde tartışmalar mevcuttur.

Kira süresinin sonunda kiralananın mülkiyetinin kiracıya geçireleceğine dair zorunluluk olan hallerde taksitle satış sözleşmesi hükümlerinin uygulama bulacağına ilişkin TKHK madde 17'nin gerekçesinde şu açıklamaya yer verilmiştir:

TKHK Madde 17: İkinci fıkrada finansal kiralama sözleşmelerine ilişkin düzenleme yapılmıştır. Tüketicinin, kira süresi sonunda bir malın mülkiyetini edinme zorunluluğunun bulunduğu finansal kiralama sözleşmeleri hakkında da taksitle satışa ilişkin hükümleri uygulanacaktır.

Taksitle satış sözleşmelerinde, malın teslimi veya hizmet sonucu ortaya çıkan eserin montajı malın veya hizmet sözleşmesinin düzenlendiği anda teslim veya ifa edilmediği durumlar da söz konusudur. Taksitle satış sözleşmelerine ilişkin tüketiciyi koruyucu hükümlere tabi olmamak için piyasada aynı ekonomik amaçlı başka sözleşmelerin de yapıldığı görülmektedir. Özellikle kira süresinin sonunda tüketicinin, bir malın mülkiyetini edinme zorunluluğunun bulunduğu finansal kiralama sözleşmeleri bunun bir örneğidir. Aslında bir kullandırma sözleşmesi olarak kurulan bu sözleşmelerde, kira süresinin sonunda tüketici malın mülkiyetini kazanıyorsa taksitle satımla tamamen örtüşen bir durum söz konusudur. Bu hallerde kira bedelleri aslında taksitlerden farklı bir şey değildir. Dolayısıyla ortaya çıkabilecek bu türden yeni sözleşmeleri de kapsayacak şekilde taksitle satım sözleşmelerine ilişkin hükümlerin uygulama alanı genişletilmiştir.

¹⁶⁶ OLCAY (2016), a.g.k., s.177

¹⁶⁷ ZEVLİLER/GÖKYAYLA (2004) , a.g.k., s. 451

Malın teslimi veya hizmet sonucu ortaya çıkan eserin montajı nedeniyle bedelin, malın teslimi veya hizmetin ifasından önce ödenmeye başlandığı sözleşmeler ile tüketicinin, kira süresi sonunda bir malın mülkiyetini edinme zorunluluğunun bulunduğu finansal kiralama sözleşmeleri de açıkça taksitli sözleşme kapsamına alınarak bu tür sözleşmelerde tüketicilerin taksitle satış sözleşmelerine ilişkin hükümler ile koruma altına alınması amaçlanmıştır. (TKHK Madde 17 Gerekçe)¹⁶⁸

Görüleceği üzere, sözkonusu madde gerekçesinde, ortaya çıkabilecek benzer nitelikteki sözleşmeleri de kapsayacak şekilde taksitle satış sözleşmesi ile ilgili hükümlerin uygulama alanının genişletildiği belirtilmiştir.

5.2.3. Taksitle Satış Sözleşmeleri ile Ard Arda Teslimli Satış Sözleşmeleri

Ard arda teslimli satış sözleşmesi, bir satış sözleşmesi çeşidi olup TBK’da düzenlenmemiştir. Ard arda teslimli satış sözleşmesinde satıcı, satım konusu malı tamamen teslim etmemekte, ardı ardına teslim etmeyi taahhüt etmektedir. Buna karşılık alıcı da malın bedelini, tek bir seferde teslimlerden önce veya sonra ödeyebileceği gibi satıcının her bir teslimini takip eden süreçte de ödeyebilmektedir.

Ard arda teslimli satış sözleşmesi, satıcının, sözleşme kapsamında satım konusu şeyi ard arda teslim etmeyi, alıcının ise satım konusu şeye karşılık gelen bedeli tek bir seferde teslimlerden önce veya bütün teslimlerden sonra peşin olarak ya da satıcının her bir teslimini takiben ilgili teslime ilişkin olarak ödemeyi üstlendiği sözleşmedir¹⁶⁹.

Ard arda teslimli satış sözleşmesine TTK madde 23’te rastlanmaktadır. Bu hükme göre,

Madde 23: (1) Bu maddedeki özel hükümler saklı kalmak şartıyla, tacirler arasındaki satış ve mal değişimlerinde de Türk Borçlar Kanununun satış sözleşmesi ile mal değişim sözleşmesine ilişkin hükümleri uygulanır.

a) Sözleşmenin niteliğine, tarafların amacına ve malın cinsine göre, satış sözleşmesinin kısım kısım yerine getirilmesi mümkün ise veya bu şartların bulunmamasına rağmen alıcı, çekince ileri sürmeksizin kısmi teslimi kabul etmişse; sözleşmenin bir kısmının yerine getirilmemesi durumunda alıcı haklarını sadece teslim edilmemiş olan kısım hakkında kullanabilir. Ancak, o kısmın teslim edilmemesi dolayısıyla sözleşmeden beklenen yararın elde edilmesi veya izlenen amaca ulaşılması imkânı ortadan kalkıyor veya

¹⁶⁸ <https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/gerekceler/tuketiginin-korunmasi-hakkinda-kanun-madde-gerekceleri/1#> (erişim tarihi 2 Ağustos 2019)

¹⁶⁹ H. DOĞU, (2018) *Ardı Ardına Teslimli Satış Sözleşmesinde Satıcının Ayrıptan Ve Zapttan Sorumluluğu*, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.26, S.2, 2018, sy.503-532.

zayıflıyorsa ya da durumdan ve şartlardan, sözleşmenin kalan kısmının tam veya gereği gibi yerine getirilemeyeceği anlaşıyorsa alıcı sözleşmeyi feshedebilir. (TTK madde 23,1-a¹⁷⁰)

TTK madde 23/1-a ile ard arda teslimli satış sözleşmenin ticari hususlarda yapılabileceği öngörülmüş ve bu tipteki sözleşmelerden elde edilen yararın alıcı nezdinde yarattığı sonucuna göre alıcıya fesih imkanı getirilmiştir. Öte yandan bu düzenlemede söz konusu sözleşmelerde TBK'nın ilgili hükmünün uygulama bulacağı düzenlenmiştir.

Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması (CISG)'nın 73. Maddesinde de ard arda teslimli satış sözleşmeleri ile ilgili bir düzenleme bulunmaktadır. Bu düzenleme yabancılık unsuru taşıyan sözleşmelerde işyerleri farklı devletlerde bulunan taraflar arasındaki mal satımı sözleşmelerine uygulanabilmektedir. Söz konusu madde şu şekilde düzenlenmiştir:

Madde 73: (1) Malların ard arda teslim edilmesinin öngörüldüğü bir sözleşmede, taraflardan birinin münferit teslimatlardan birine dair yükümlülüklerini ifa etmemesinin bu teslimata dair sözleşmenin esaslı şekilde ihlâlini teşkil etmesi halinde, karşı taraf, bu teslimata ilişkin olarak sözleşmenin ortadan kalktığını beyan edebilir.

(2) Taraflardan birinin münferit teslimatlardan herhangi birine dair yükümlülüklerinden birini ifa etmemesi, karşı taraf açısından, gelecek teslimatlara ilişkin olarak sözleşmenin esaslı şekilde ihlâl edileceğine dair ciddi bir gerekçe teşkil ettiği takdirde, karşı taraf, makul bir süre içerisinde sözleşmenin ileriye dönük olarak ortadan kalktığını beyan edebilir.

(3) Münferit bir teslimata ilişkin olarak sözleşmenin ortadan kalktığını beyan eden alıcı, aynı zamanda, gerçekleşmiş teslimatlara ve gelecekteki teslimatlara ilişkin olarak da sözleşmenin ortadan kalktığını beyan edebilir, yeter ki teslimatlar arasındaki bağlantı nedeniyle bunlar artık sözleşmenin kurulması sırasında taraflarca öngörülen amaç doğrultusunda kullanılamayacak olsun. (Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması (CISG) Madde 73¹⁷¹)

Ard arda teslimli satış sözleşmesini diğer satış sözleşmelerinden ayıran özellik, ard arda teslimli satış sözleşmesinde satıcının malı birbirini takip eden vadelerde teslim edebilmesidir. Bu bakımdan satış sözleşmesine ilişkin hükümlerin, kıyasen ardı ardına teslimli satış sözleşmesine uygulanmasında herhangi bir sakınca yoktur¹⁷².

¹⁷⁰ <https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/kanunlar/turk-ticaret-kanunu-6102#> (erişim tarihi:2 Ağustos 2019)

¹⁷¹ RG. 07.04.2010/27545 <https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/uluslararasi-antlasmalar/milletlerarasi-mal-satimina-iliskin-sozlesmeler-hakkinda-birlesmis-milletler-antlasmasi-cisg> (erişim tarihi 2 Ağustos 2019)

¹⁷² DOĞU, (2018), a.g.k., s. 507

Taksitle satış sözleşmelerinde ise odak noktası, alıcının satılanın bedelini kısım kısım ödemesidir. Taksitle satış sözleşmelerinde satıcının edimini kısım kısım yerine getirmesi durumu söz konusu değildir. Bu açıdan ard arda teslimli satış sözleşmesi ve taksitle satış sözleşmesi arasındaki en büyük fark, kısım kısım yapılan ifanın taraflarındaki farklılıktır.

Taksitle satışlarda olduğu gibi ard arda teslimli satım sözleşmelerinin de konusunu taşınır mallar oluşturmaktadır. Fakat TKHK çerçevesindeki taksitli satış sözleşmelerindeki bir takım taşınmazlar ile ilgili taksitle satış sözleşmesi yapılabilmesi durumunu burada ayırmak gerekir. Ancak genel olarak taşınmazların satıcı tarafından kısım kısım ifası da çok mümkün gözükmemektedir.

Bir diğer değinilmesi gereken bir husus ise, satıcının malın teslimini ard arda gerçekleştirdiği sırada alıcının da ödemesi gereken bedeli taksitler halinde teslimine uygun olarak gerçekleştirdiği durumların taksitle satış niteliğini haiz olmayacağıdır¹⁷³.

Satıcının malı ard arda teslim ettikten sonra alıcının malın bedelini kısım kısım ödeyeceğine ilişkin anlaşılmış olması durumunda ard arda teslimli satışların taksitli satış sözleşmesi şeklinde yapılmış olma durumu söz konusu olabilir. Bu takdirde alıcıya bir kredi imkânı sağlanmış olacak ve taksitle satışa ilişkin hükümler de uygulanma imkânı bulacaktır.¹⁷⁴

5.2.4. Taksitle Satış Sözleşmesi ile Taksitli İşlemler

Taksitli işlemler kavramı altında, belirli bir akit tipi değı, bilakis tüketicilerin kredi ihtiyaçlarını karşılamak için, kısmi ödemeler yoluyla malın para karşılığında değişimini amaçlaya, ilişkilerden gelişmiş çeşitli sözleşmelerden her biri anlaşılmaktadır¹⁷⁵. Taksitli işlemler, taksitle satışa göre, taksitle yapılabilecek diğer hukuki işlemleri de kapsamı bakımından daha geniştir.

Taksitli işlemler de taksitli satış sözleşmeleri gibi iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerdendir. Taksitle satış sözleşmesi taksitli işlemlerin en çok uygulanan türünü oluşturmaktadır.

¹⁷³ OLCAY (2016), a.g.k., s. 167

¹⁷⁴ ÜNLÜTEPE (2013) a.g.k., s.100

¹⁷⁵ DEMİR (2017), a.g.k. s. 50

Taksitli işlemlerde de taksitli satış sözleşmelerinde olduğu gibi, taraflardan birinin yükümlülüğü taksitlerin ödenmesi olmakla beraber, diğer tarafın yükümlülüğü bir malın elden çıkarılmasına ya da herhangi bir hizmetin görülmesine yönelik herhangi bir sözleşme olabilir.¹⁷⁶

Malın kısmi ödemeler halinde para karşılığı mübadelesinin olduğu hukuki muameleler şeklinde de tanımlanabilecek olan taksitli işlemlerin taksitle satım sözleşmelerinden en önemli farkı, sadece satış değil başka sözleşmeleri de içine alabilecek kadar geniş kapsamlı olmasıdır¹⁷⁷

Taksitli işlemler daha çok ekonomik bir amacı ihtiva etmekte, mülkiyetin devrinden ziyade kredilendirme amacı taşımaktadır. Hukuksal anlamda ise herhangi bir sözleşme tipini ihtiva etmeyen ve fakat bir üst kavram olarak çeşitli sözleşme tiplerini bünyesinde alt başlık olarak bulundurabilen bir kavramdır¹⁷⁸. Bu nedenle eğer karşı edim, kısmi ödemeler şeklinde ifa ediliyor ise, bir iş görme edimine de niteliğine uygun düştüğü ölçüde taksitli işlemlere ait hükümler uygulanmalıdır.¹⁷⁹

Bir işin görülmesine ilişkin herhangi bir sözleşme de taksitli işlemlerin konusu olabilir; aksi takdirde taksitli işlemler kavramının kapsamını sadece ve sadece mülkiyetin devrini amaçlayan sözleşmelerle sınırlamış oluruz ki bu durumda mülkiyetin devrini amaçlamayan ve fakat para ediminin taksitli ödemeler şeklinde yerine getirildiği sözleşmelere taksitle satıma ilişkin hükümlerin mahiyetine uygun düştüğü ölçüde uygulanmasının gerekçesini izahta güçlüğü düşülebilir.¹⁸⁰

5.2.5. Taksitle Satış Sözleşmeleri ile Tüketici Kredisi Sözleşmeleri

Tüketici kredisi sözleşmesi, TKHK'nın 22. maddesi ile şu şekilde tanımlanmıştır: "Tüketici kredisi sözleşmesi, kredi verenin tüketiciye faiz veya benzeri bir menfaat karşılığında ödemenin ertelenmesi, ödünç veya benzeri finansman şekilleri aracılığıyla kredi verdiği veya kredi vermeyi taahhüt ettiği sözleşmeyi ifade eder"

Bu tanımdan ortaya çıkabilecek bazı unsurlar bulunmaktadır: 1) Tüketici kredisi sözleşmesinin tarafları kredi alan (tüketici) ve kredi verendir¹⁸¹ (banka veya başka bir

¹⁷⁶ OZANOĞLU (1999), a.g.k., s. 136

¹⁷⁷ OLCAY, (2016), a.g.k., s.157, ÜNLÜTEPE (2013), a.g.k., s.102

¹⁷⁸ OZANOĞLU (1999), a.g.k., s. 136 dipnot 167

¹⁷⁹ OZANOĞLU (1999), a.g.k., s. 137

¹⁸⁰ OZANOĞLU (1999), a.g.k., s. 136 dipnot 167

¹⁸¹ TKHK Madde 3/1-ğ 'de "Mevzuatı gereği tüketicilere kredi vermeye yetkili olan gerçek veya tüzel kişi"

kredi kurumu ya da tüketiciye kredi vermeyi iş edinmiş gerçek kişiler) 2) Tüketici bir mal veya hizmet edinmeyi amaçlayabileceği gibi var olan bir borcunu ödemek için veya her ne nedenle kullanmak istiyorsa onu amaçlamış olabilir. 3) Tüketici kredisinin konusunu nakit ödemenin ertelenmesi, ödünç ve benzeri yöntemlerle tüketicinin bir miktar parayı kullanması oluşturmaktadır. 4) En önemli özelliği tüketici kredisinin, krediyi, kredi verenin faiz ya da başka bir menfaat için vermiş olmasıdır.¹⁸²

Tüketici kredisi bir mal kredisi sistemi olan taksitle satış sözleşmeleri ile ortaya çıkmıştır¹⁸³. Taksitle satış sözleşmesi en klasik tüketici kredisidir ve taksitle satıştaki satıcı olan taraf satıcı sıfatının yanı sıra kredi veren sıfatını da taşımaktadır.¹⁸⁴ Sözleşmenin tarafı olan tüketici, ekonomik açıdan, ihtiyacı olan malı peşin olarak temin edecek güçte değilken, satıcı malı en başta verip satış parasını daha sonra vadeler halinde alarak tüketiciye kredi imkanı sunmuş olmaktadır¹⁸⁵.

YKHK'nın 22. Maddesinin 3. Fıkrasında tüketici kredisi sözleşmelerinin geçerlilik şartı olarak yazılı yapılması gerektiği, daha sonradan tüketici kredisi sözleşmesinin geçersiz olduğunu tüketicinin aleyhine olacak şekilde ileri sürülemeyeceği düzenleme bulmuştur. TKHK'nın 22. maddesinin 3. fıkrasının gerekçesinde şu açıklamalar yer bulmuştur:

Madde 22: (3) Üçüncü fıkarda tüketici kredisi sözleşmesinin şekil şartı düzenlenmiştir. Tüketici kredisi sözleşmesi yazılı olarak kurulmak zorundadır. Yazılı olarak kurulmazsa sözleşme geçerli olmayacaktır. Ancak bu düzenleme kredi veren tarafından tüketicinin aleyhine olabilecek şekilde kullanılabilir. Kredi veren sözleşmeyi yazılı olarak kurmayıp daha sonra tüketicinin aleyhine olabilecek şekilde sözleşmenin geçersizliği iddiasında bulunabilir. Bu nedenle üçüncü fıkranın devamında geçerli bir sözleşme yapmamış olan kredi verenin, sonradan sözleşmenin geçersizliğini tüketicinin aleyhine olacak şekilde ileri süremeyeceği hüküm altına alınmıştır. Sözleşmenin yazılı olarak düzenlenmesi kredi verenin yükümlülüğündedir. Bu nedenle, yükümlülüğünü yerine getirmeyen kredi verene sözleşmeyi geçersiz kılma hakkı verilmemiştir. (Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun - Madde Gerekçeleri , madde 22/3)¹⁸⁶

¹⁸² ASLAN (2016), a.g.k., s.162

¹⁸³ OZANOĞLU (1999), a.g.k., s.167-168.

¹⁸⁴ SAĞLAM (2018), a.g.k., s.39

¹⁸⁵ OZANOĞLU (1999), a.g.k., s. 83

¹⁸⁶ <https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/gerekceler/tuketiginin-korunmasi-hakkinda-kanun-madde-gerekceleri/1#> (erişim tarihi 2 Ağustos 2019)

Yukarıda açıklanan yazılı şekil zorunluluğu yanında kanun koyucu, bir de sözleşmenin sahip olması gereken içeriğini genel bir düzenleme olan TKHK madde 4/1 ile ayrıca düzenlemiştir.¹⁸⁷ Bu hükme göre;

Madde 4/1: Bu Kanunda yazılı olarak düzenlenmesi öngörülen sözleşmeler ile bilgilendirmeler en az on iki punto büyüklüğünde, anlaşılabilir bir dilde, açık, sade ve okunabilir bir şekilde düzenlenir ve bunların bir nüshası kâğıt üzerinde veya kalıcı veri saklayıcısı ile tüketiciye verilir. Sözleşmede bulunması gereken şartlardan bir veya birkaçının bulunmaması durumunda, eksiklik sözleşmenin geçerliliğini etkilemez. Bu eksiklik sözleşmeyi düzenleyen tarafından derhâl giderilir. (TKHK Madde 4/1)

Tüketici kredisi sözleşmelerinin esas ve usulleri Tüketici Kredisi Sözleşmesi Yönetmeliği¹⁸⁸ tarafından düzenlenmiştir.

Kredi kartlarına bazı hallerde taksitle satış sözleşmesi hükümleri uygulanabilmektedir; kredi veren banka ile satıcı arasında yapılan anlaşma uyarınca, alışveriş sırasında kredi veren bankanın kredi kartının kullanılması halinde, eğer özel indirim imkanı, taksit erteleme veya benzeri avantajlar sağlanıyorsa banka-tüketici-satıcının işlemleri arasında ekonomik işbirliği oluşur. Bu durumda, kredi kartı sahibi tüketici ile banka arasındaki ilişki için taksitle satış sözleşmesi hükümleri uygulanacaktır. Ancak söz konusu ilişkide ekonomik işbirliği söz konusu değil ise taksitle satış sözleşmesi hükümleri uygulanmamaktadır¹⁸⁹.

5.2.6. Taksitle Satış Sözleşmeleri ile Kampanyalı Satış Sözleşmeleri

Kampanyalı satışlar ülkemizde uzun yıllar boyunca yasal bir düzenlemesi olmadan kullanılagelmiş ve ilk defa ETKHK’da düzenleme bulmuştur.¹⁹⁰

ETKHK’nın 7. Maddesinin 1. Fıkrasında kampanyalı satışlar TKHK yürürlüğe girmeden önce, gazete, radyo, televizyon ilânı ve benzeri yollarla tüketiciye duyurulması suretiyle düzenlenen kampanyalara katılımcı kabul edilmesi ve malın veya hizmetin daha sonra teslim veya ifa edilmesi şeklinde yapılan satım olarak tanımlanmaya çalışılmıştır.

¹⁸⁷TKHK madde 4/1: “Bu Kanunda yazılı olarak düzenlenmesi öngörülen sözleşmeler ile bilgilendirmeler en az on iki punto büyüklüğünde, anlaşılabilir bir dilde, açık, sade ve okunabilir bir şekilde düzenlenir ve bunların bir nüshası kâğıt üzerinde veya kalıcı veri saklayıcısı ile tüketiciye verilir. Sözleşmede bulunması gereken şartlardan bir veya birkaçının bulunmaması durumunda, eksiklik sözleşmenin geçerliliğini etkilemez. Bu eksiklik sözleşmeyi düzenleyen tarafından derhâl giderilir.”

¹⁸⁸ RG T. 22.05.2015/29363

¹⁸⁹ ÜNLÜTEPE (2014), a.g.k., s. 325-326

¹⁹⁰ OZANOĞLU (1999), a.g.k., s.165

Söz konusu fıkra ve devamında kampanyalı satışlar ile ilgili düzenlemeler, sözleşmenin kuruluşu, uygulama alanı, taksitle yapılan kampanyalı satışlar, taraflar arasında üzerinde anlaşma sağlanan hususların ifa edilmemesi ile ilgili detaylar yer almıştır. Fakat kampanyalı satışlar TKHK’da düzenlenmemiştir.

Taksitle satış sözleşmeleri ile kampanyalı satışların uygulama alanı, kampanyalı satışların çoğunlukla taksitli şekilde yapılması nedeniyle kesişmektedir. Her iki tip sözleşmede de alıcı korunmaya çalışılmaktadır; zira söz konusu ilişkide alıcı satıcı veya sağlayıcıya göre zayıf durumdadır. Bu kapsamda her ikisi açısından da yazılılık kuralı ve bazı hususların sözleşme içerisinde belirtilme gerekliliği karşımıza çıkmaktadır.

ETKHK çerçevesinde malın veya hizmetin ayrıca teslim edilmesi ya da yerine getirilmesi şartıyla yapılan fakat kampanyalı satış olarak nitelendirilemeyecek tipteki satışların, yani ön ödemeli satışların da kampanyalı satış olarak kabul edileceği düzenlenmiştir. Öte yandan taksitle gerçekleştirilen kampanyalı satışlar için de taksitle satışlara ilişkin bazı hükümlerin uygulama bulacağı belirtilmiştir.

Kampanyalı satışlar ön ödemeli satış niteliği taşımaktadır; zira bu tipteki satışlarda önce satış bedeli ödenir, mal ya da hizmet de daha ileriki bir tarihte teslim edilir ya da sağlanır. Ayrıca tüketiciyi koruyan nitelikteki hükümlerin uygulama bulabilmesi için kampanyalı satışların ön ödemeli satış olması gerekir ve yazar söz konusu satış çeşitleri olarak peşin ve taksitle satışların söz konusu olabileceğini belirtmektedir.¹⁹¹ Kampanyalı satış sözleşmesini “ön ödemeli” ve “taksitle kampanyalı satış sözleşmeleri” olarak ikiye ayırmak mümkündür¹⁹².

Söz konusu kampanyalı satışlar ile ilgili hükümler yürürlükte olduğu dönem açısından bakıldığında kampanyalı satış sözleşmesi bir ön ödemeli satış sözleşmesi olarak değerlendirilebilir.

TKHK kapsamında kampanyalı satışlar için uygulama alanına ve şartlarına göre taksitle satış hükümleri ya da ön ödemeli satış hükümleri uygulama bulabilir. Ayrıca TKHK’da yer alan “konut finans sözleşmeleri” ile de kampanyalı satışlara benzer hususlarda düzenlemeye gidilmiştir.

¹⁹¹ OZANOĞLU (1999), a.g.k., s. 167 dipnot 247

¹⁹² ÇELİK (2002), a.g.k., s.70

5.2.7. Taksitle Satış Sözleşmeleri ile İşyeri Dışında Yapılan Sözleşmeler (Kapıdan Satış Sözleşmeleri)

Kapıdan satışlar, tüketicinin hiçbir şekilde malın kalitesinden emin olma şansı bulamadığı, sağlıklı düşünme ve fiyatını karşılaştırma fırsatının dahi olmadığı, özellikle profesyonel pazarlamacıların, hazırlıksız olarak yakaladıkları tüketiciye satış sözleşmesini emrivaki olarak kabul ettirdikleri zorlayıcı bir satış türüdür.¹⁹³

Kapıdan satışlarda tüketici, satıcı ya da sağlayıcıyı çağırmamasına rağmen satıcı ya da sağlayıcı tüketicinin konutuna davetsiz giderek mal satışı ya da hizmet verilmesi ile ilgili kısa sürede anlaşmaya çalışmaktadır.

Geçmişte çelik tencere, ansiklopedi vesaire gibi çeşitli eşyaları satmak üzere tüketicilerin kapısını çalan satıcılar, yapılan satım sözleşmesinden sonra ardında pek çok sorun bırakarak sözleşme mahallinden ayrılıyorlardı. O anda, kendilerine sunulan mal ve hizmetin fiyatı, kalitesi, özellikleri ve piyasa koşulları hakkında yeterli bilgiye sahip olmayan tüketicilere, gelen fırsatı kaçırma endişesine kapılıyorlar ve bu noktaları araştırma imkanını bulamıyorlardı.¹⁹⁴ Ancak günümüze baktığımızda teknolojinin gelişmesi ile çelik tencere ya da ansiklopedi gibi ürünler yerini başka ürünlere bırakmıştır. Hatta artık teknoloji sayesinde tüketiciler söz konusu ürünleri kolaylıkla internet yoluyla diğer ürünlerle kıyaslayabilmektedir. Bu açıdan kapıdan satışların eskiye nazaran daha azaldığı söylenebilir.

Tüketici bu şekilde satıcı ya da sağlayıcının mal satışı ya da hizmet sunumu ile ilgili baskısı ile karşılaşmaktadır ve satıcı ya da sağlayıcı karşısında zayıf durumda bulunduğu için korunması gerekmektedir. Bu nedenle de yasa koyucu kapıdan satışları kanun yolu ile düzenleyerek tüketiciyi ya da alıcıyı koruyucu düzenlemeler öngörmüştür.

Kapıdan satışlar ETKHK’da madde 8 ve 9’da “kapıdan satışlar” başlığı ile düzenleme bulmuş, TKHK’nın yürürlüğe girmesi ile de TKHK’nın 47. maddesinde “iş yeri dışında yapılan sözleşmeler” olarak detaylı bir şekilde düzenlenmiştir.

TKHK’nın 47. maddesinde “iş yeri dışında yapılan sözleşmeler” için hangi durumlarda söz konusu sözleşmelerin uygulanacağı düzenlenmeye çalışılmıştır:

Madde 47: (1) Satıcı veya sağlayıcı ile tüketici arasında;

¹⁹³ İ. Y. ASLAN, (1997), *Kapıdan Satış Sözleşmesinin Hukuki Mahiyeti ve Hükümleri*, Yargıtay Dergisi, Cilt 23, Sayı 3, 1997, s. 329

¹⁹⁴ OZANOĞLU (1999), a.g.k., s. 171 dipnot 171

- a) Teklifin tüketici ya da satıcı veya sağlayıcı tarafından yapılmasına bakılmaksızın iş yeri dışında, tarafların eş zamanlı fiziksel varlığında kurulan,
- b) Tarafların eş zamanlı fiziksel varlığında tüketiciyle iş yeri dışında görüşülmesinin hemen sonrasında, satıcı veya sağlayıcının iş yerinde ya da herhangi bir uzaktan iletişim aracıyla kurulan,
- c) Mal ve hizmetlerin tüketiciye tanıtımı ya da satışı amacıyla satıcı veya sağlayıcı tarafından düzenlenen bir gezi esnasında kurulan,

sözleşmeler iş yeri dışında kurulan sözleşmeler olarak kabul edilir. (TKHK madde 47/1)

Bu kapsamda, bir sözleşmenin iş yeri dışında yapılan sözleşme olarak adlandırılabilmesi için:

- a) tarafların eş zamanlı fiziksel varlığı ile iş yeri dışında kurulması
- b) tarafların fiziksel varlığında görüşülmesinden hemen sonra satıcı ya da sağlayıcının işyerinde veyahut herhangi bir uzaktan erişim aracıyla kurulması
- c) satıcı ya da sağlayıcı tarafından düzenlene bir gezi esnasında kurulması gerekir.

Kapıdan satış sözleşmelerinde esas olan husus, sözleşme kurulmasını sağlamak niyetiyle ilk görüşme girişiminin satıcı ya da sağlayıcının iş yeri dışında ve satıcı ya da sağlayıcı tarafından gerçekleşmiş olmasıdır.

İş yeri, satıcı ya da sağlayıcının dükkanı, mağazası, muayenehanesi, yazıhanesi, imalathanesi, şubesi, merkezi, deposu, bürosu, oteli, şantiyesi gibi satıcı ya da sağlayıcının faaliyetlerini icra ettiği yerdir. Dolayısıyla ilk girişimin satıcı ya da sağlayıcı tarafından örnek olarak belirtilen bu iş yerleri dışında gerçekleşmesi gerekir. Satıcı ya da sağlayıcının bu şekildeki davranışı icaba davet ya da icap olarak karşımıza çıkabilir. Tüketicinin sözleşmenin kurulmasına yönelik irade beyanı da icap veya kabul beyanı olabilir.¹⁹⁵

Kapıdan Satış Sözleşmeleri ile ilgili detaylar TKHK madde 47 ve sonrasında düzenleme bulmuştur. ETKHK’da yapılan “kapıdan satış” lara ilişkin düzenlemelere göre TKHK’daki yeni düzenlemeler daha detaylı ve daha tüketiciyi korur niteliktedir.

TKHK’da iş yeri dışında yapılan sözleşmeler ile ilgili olarak, cayma hakkının süresi, sözleşme süresi, cayma hakkının kullanılabilmesi ve kullanılamayacağı durumlar, bilgilendirme yükümlülüğü düzenlenmiştir.

¹⁹⁵ DEMİR (2017), a.g.k., s. 58

Satıcı ve sağlayıcıların iş yeri dışında sözleşme yapabilmeleri ve bu sözleşmelerin söz konusu iş yeri dışında yapılan sözleşmeler kapsamında yer alabilmesi için satıcı ya da sağlayıcıların Bakanlık¹⁹⁶ tarafından yetkilendirilmiş olması gerekmektedir.

Tüketici, satıcı veya sağlayıcı tarafından, sözleşmenin kurulmasından önce, sözleşmenin detayları ve İş yeri Dışında Kurulan Sözleşmeler Yönetmeliği'nde¹⁹⁷ (İYDKSY) belirtilen¹⁹⁸ tüm diğer hususlarla ilgili bilgilendirilmelidir. Söz konusu bilgilendirme yükümlülüğü ile ilgili ispat yükü satıcı veya sağlayıcıdır.

İş yeri dışında yapılan sözleşmelerin geçerlilik şartı yazılı olarak yapılmasıdır. Eğer satıcı ya da sağlayıcı yazılı bir şekilde sözleşme akdetmemiş ise o zaman sonradan tüketici aleyhine olacak şekilde söz konusu sözleşmenin geçersizliğini talep edemez. Bu tür sözleşmeler ile ilgili yazılılık şartı yerine getirilirken kanun koyucu tüketiciyi daha fazla korumak amacıyla bir adım öteye gitmiş ve tüketicinin sözkonusu sözleşmeyi kendi el yazısı ile sözleşme tarihini yazmasını ve imzalamasını şart koşmuştur.

Sözleşmenin bir nüshası mutlaka tüketiciye verilmeli ve satıcı veya sağlayıcının söz konusu sözleşmeyi tüketiciye verdiğini ispat edebilecek bir yöntem bulmalıdır, zira sözleşmenin tüketiciye verildiğini ispat yükü kanunen satıcı veya sağlayıcıdır.

ETKHK'da da yer bulan ve fakat TKHK'da daha fazla tüketiciyi korur nitelikte görülen cayma hakkı da iş yeri dışında kurulan sözleşmeler ile ilgili önemli bir husustur. Cayma hakkı süresi ETKHK'da yedi gün olarak düzenlenmiş idi, fakat TKHK ile bu süre on dört güne çıkarılmıştır. Bu ayede tüketici, sağlıklı karar alabilmek ve düşünebilmek için daha fazla zamanı olmaktadır. TKHK'nın 47. maddesinin 5. fıkrasında cayma hakkını şu şekilde düzenlemiştir:

Madde 45/5 : Tüketici, on dört gün içinde herhangi bir gerekçe göstermeksizin ve cezai şart ödemeksizin sözleşmeden cayma hakkına sahiptir. Cayma hakkının kullanıldığına dair bildirimin bu süre içinde satıcı veya sağlayıcıya yöneltilmiş olması yeterlidir. Cayma süresi içinde satıcı veya sağlayıcı sözleşmeye konu mal veya hizmet karşılığında tüketiciden herhangi bir isim altında ödeme yapmasını veya tüketiciyi borç altına sokan herhangi bir belge vermesini isteyemez. Satıcı veya sağlayıcı, cayma hakkı konusunda tüketicinin bilgilendirildiğini ispat etmekle yükümlüdür. Tüketici, cayma süresi içinde

¹⁹⁶ Gümrük ve Ticaret Bakanlığı

¹⁹⁷ RG. T. 14.01.2015/29236

¹⁹⁸ TKHK madde 47/7 "Sözleşmenin zorunlu içeriği, kapsam dışı sözleşmeler, doğrudan satışlar, tüketici ile satıcı ve sağlayıcının hak ve yükümlülükleri, cayma hakkı, bilgilendirme yükümlülüğü, teslimat, satış yapacaklarda aranacak nitelikler ile diğer uygulama usul ve esasları yönetmelikle belirlenir."

malın mutlak kullanımı sebebiyle meydana gelen değişiklik ve bozulmalardan sorumlu değildir. (TKHK madde 47/5)

Cayma hakkında ilişkin iş yeri dışında yapılan sözleşmeler ile taksitle yapılan sözleşmelerdeki cayma hakkına ilişkin düzenlemeler benzerlik göstermektedir. Fakat iş yeri dışında yapılan sözleşmeler ile ilgili cayma hakkında süre on dört gün iken taksitle satışlarda süre yedi gündür.

Cayma hakkının kullanılabilmesi sürenin işlemeye başlama anı sözleşmenin konusuna göre farklılık gösterir. İYDKSY'nin 8. Maddesinin ikinci ve üçüncü fıkrasında cayma hakkı ile ilgili şu düzenleme yer almıştır:

Madde 8/2-3 (2) Cayma hakkı süresi, hizmet ifasına ilişkin sözleşmelerde sözleşmenin kurulduğu gün; mal teslimine ilişkin sözleşmelerde ise tüketicinin veya tüketici tarafından belirlenen üçüncü kişinin malı teslim aldığı gün başlar. Ancak tüketici sözleşmenin kurulmasından malın teslimine kadar olan süre içerisinde de cayma hakkını kullanabilir.

(3) Cayma hakkı süresinin belirlenmesinde;

- a) Tek sipariş konusu olup ayrı ayrı teslim edilen mallarda, tüketicinin veya tüketici tarafından belirlenen üçüncü kişinin son malı teslim aldığı gün,
- b) Birden fazla parçadan oluşan mallarda tüketicinin veya tüketici tarafından belirlenen üçüncü kişinin son parçayı teslim aldığı gün,
- c) Belirli bir süre boyunca malın düzenli tesliminin yapıldığı sözleşmelerde, tüketicinin veya tüketici tarafından belirlenen üçüncü kişinin ilk malı teslim aldığı gün,

esas alınır. (İYDKSY Madde 8/2-3)¹⁹⁹

Dolayısıyla hizmetin ifasına ilişkin sözleşmelerde sözleşmenin kurulduğu gün, malın teslimine ilişkin sözleşmelerde ise tüketicinin veya tüketici tarafından belirlenen üçüncü kişinin malı teslim aldığı gün tüketicinin cayma hakkı süresi başlamaktadır. Ayrıca TKHK kapsamında eğer tüketici gerekli şekilde bilgilendirilmedi ise o zaman belirtilen on dört günlük süre ile tüketici bağlı olmayacaktır.

Her ne kadar taksitle satış sözleşmeleri inceleme konumuz olsa da, pratikte iş yeri dışında yapılan satışların çoğunluğunun taksitle satış şeklinde yapıyor olmasından ötürü iş yeri dışında yapılan satışlara ilişkin kanunda öngörülen esasların incelenmesinde fayda olacağı düşüncesi ile iş yeri dışında yapılan sözleşmeler hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Zira taksitle satış şeklinde yapılan kapıdan satışlar aynı zamanda kapıdan satışlara ilişkin hükümlere de tabi olacaktır.

¹⁹⁹ <https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/yonetmelikler/is-yeri-disinda-kurulan-sozlesmeler-yonetmeli> (erişim tarihi 3 Ağustos 2019)

Taksitli şekilde iş yeri dışında yapılan sözleşmeler, tüketicinin satış bedelini mal kendisine teslim edildikten veya hizmet yerine getirildikten sonra bir defada değil kısım kısım ödediği satış sözleşmesi olarak tanımlanabilir²⁰⁰. Taksitli şekilde iş yeri dışında yapılan sözleşmelere taksitle satış sözleşmelerine ilişkin hükümlerin uyduğu sürece uygulanabileceği söylenebilir.

5.2.8. Taksitle Satış Sözleşmeleri ile Ödünç Sözleşmeleri

Taksitle satış sözleşmeleri ile bağlantılı ödünç sözleşmelerine ilişkin TBK'nın 263. maddesinin 2. fıkrasında bir düzenleme bulunmaktadır. Bu düzenleme kanun koyucu tarafından şu şekilde kaleme alınmıştır:

Madde 263/2-3: 2) Bir taşınır edinme amacıyla yapılan ödünç sözleşmelerinde satıcının, mülkiyeti saklı tutma kaydı ile birlikte veya bundan bağımsız olarak satış bedeli alacağını ödünç verene devretmesi veya satıcı ile ödünç verenin başka surette anlaşarak, alıcının satış bedelini daha sonra taksitler hâlinde ödemek üzere malın teslimini sağlamaları durumunda, taksitle satışa ilişkin hükümler kıyas yoluyla uygulanır. Ödünç sözleşmesinde, taksitle satış sözleşmelerine konulması zorunlu olan hususların yer alması şarttır. Ancak, bunlardan peşin satış bedeli ile toplam satış bedeli yerine, ödünç alınan miktar ile ödünç verene ödenecek toplam ödünç miktarı gösterilir.

3) Peşin satışla bağlantılı taksitle ödünç sözleşmelerinde, ödünç verene, yasal asgari peşinatın ödenmiş ve peşin satış bedelinin ödünç sözleşmesinin yapılması sırasında herhangi bir ilave yapılmaksızın tamamen karşılanmış olması hâlinde, taksitle satışa ilişkin hükümler uygulanmaz. (TBK, madde 263/2-3)

Konusu taşınır olan bir ödünç sözleşmesinde, mülkiyeti saklı tutma kaydıyla birlikte veya ayrı olarak satış bedeli alacağının ödünç verene devredildiği haller bakımından taksitle satış hükümlerinin kanun koyucunun benzerlik köprüsü kurduğu ve kıyas faaliyeti yoluyla uygulama alanı bulacağı ifade edilmiştir.²⁰¹

Hem taksitle satış sözleşmelerinde hem de taksitli şekilde yapılan ödünç sözleşmelerinde amaç bedelini sonra taksitlerle ödenmek koşulu ile tüketicilerin mal satın almasını sağlamaktır.²⁰² Kanun hükmüne göre uygulanabilir olduğu sürece taksitle satışlara ilişkin hükümler bu tür sözleşmeler için de uygulama bulabilir.

²⁰⁰ ÇELİK (2002), a.g.k., s.72

²⁰¹ OLCAY (2016), a.g.k., s.118

²⁰² AKBULUT (1998), a.g.k., s.4-5

6. TAKSİTLE SATIŞ SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ

Borcu ve borç ilişkisini sona erdiren genel sona erme nedenleri tüm sözleşme türlerinde olduğu gibi taksitle satış sözleşmeleri bakımından da geçerlidir.

Borcu sona erdiren nedenler olarak borcun ifası, borcun ifasının imkansızlaşması, borcun yenilenmesi, zamanaşımı, alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi, takas ve ibra olarak sıralanabilir.²⁰³ Borç ilişkisini sona erdiren hallere ise sözleşmenin taraflarından birine sözleşmeyi sona erdirmeye hakkı veren fesih, dönme, cayma, geri alma ve iptal haklarını kullanmaları, tarafların anlaşması ve ölüm örnek olarak verilebilir.

Yukarıda belirtilen genel haller dışında bu çalışmada belirtilen bazı hallerde de taksitle satış sözleşmesi sona erer. Bu hallerden biri tüketicinin cayması ile taksitle satış sözleşmesinin sona ermesidir. Cayma hakkı tek taraflı bir irade beyanı ile kullanılan, bozucu yenilik doğuran hak niteliğine sahiptir.

Cayma hakkı, tüketicinin tek taraflı beyanı ile taraflar arasındaki hukuki ilişkiyi sona erdirir. Fakat yukarıda yapılan açıklamalarda da belirtildiği üzere cayma hakkının yedi gün içerisinde kullanılması gereklidir. Tüketici, gerekçe beyan etmeden ve cezai şart ödemeden cayma hakkını serbestçe kullanabilir.

Cayma hakkı karşı tarafın beyan veya işlemine gerek kalmaksızın neticelerini doğurur ve bir kez kullanılmakla geri dönülemediğinden, yeniden bir sözleşme yapılması gerekir.²⁰⁴

Taksitle satış sözleşmesinde cayma hakkının kullanılması ile sözleşme geriye etkili olarak sona erer. Dolayısıyla tarafların tümü ifa edilmiş olan edimleri iade ederek sözleşme ile bağlı olmaktan kurtulurlar.

Cayma hakkı dışında taksitle satış sözleşmelerini sona erdiren başka bir hal de sözleşmeden dönme yolu ile taksitle satış sözleşmesinin sona ermesidir. Kanunda belirtilen şartların gerçekleşmesiyle satıcı veya sağlayıcı sözleşmeden dönme hakkını tüketiciye karşı ileri sürebilmektedir. Satıcının söz konusu hakkı kullanması durumunda tarafların birbirlerinden aldıklarını iade etmeleri gerekir. Satıcının sözleşmeden dönme hakkını kullanması ile birlikte sözleşme geçmişe etkili olarak sona ermektedir.²⁰⁵

²⁰³ ÇELİK (2002), a.g.k., s.195

²⁰⁴ ÜNLÜTEPE (2014), a.g.k., s.334

²⁰⁵ OZANOĞLU (1999), a.g.k., sy.242

7. SONUÇ

Taksitle satış sözleşmeleri bir satış sözleşmesi olup kendine özgü uygulama alanı bulunmaktadır. Bu tip kendine özgü sözleşmeler hızla gelişen teknoloji, yenilikler ve ihtiyaçlar sonucu ortaya çıkmaktadır. Kredilendirme özelliği nedeniyle taksitle satış sözleşmesi diğer satış sözleşmesi tiplerinden farklılık göstermektedir.

Güçsüz olan sözleşme tarafı açısından bakıldığında bu kişilerin ödemeleri taksite bağlaması ve bu sayede ileride ödeme yapacak olmaları ve fakat mala ya da hizmete daha erken erişebilme imkanını elde etmeleri nedeniyle tercih edilir hale gelmekte ve tüketiciler tarafından sıklıkla bu tip sözleşmelere başvurulmaktadır.

Tüketicinin bu ihtiyacı özellikle bedeli yüksek olan mal ya da hizmetlerde kendini göstermektedir, zira yüksek tutarlı bir malı ya da hizmeti peşin ödeme yaparak satın almak tüketicinin bütçesini oldukça sarsacaktır; buna karşılık taksit taksit ödeme yaparak kendisinin ya da ailesinin diğer ihtiyaçlarını zamanında karşılayabilmek daha anlamlı olacaktır.

Öte yandan satıcı da malı daha kısa sürede elden çıkararak stok maliyetinden kurtulmaktadır; söz konusu malı satarak yerine yenisini ya da yeni modelini sağlayıcıdan temin ederek ticari faaliyetinin devamlılığını sağlamaktadır.

Taksitle satış sözleşmelerinde güçsüz konumdaki tüketicilerin karşısında söz konusu malı satan satıcının ya da hizmeti veren sağlayıcının bu işi mesleki ve ticari faaliyeti kapsamında yaptığı dikkate alındığında tüketicinin satıcı ya da sağlayıcı karşısında daha tecrübesiz ve bilgisiz kalacağı aşıkardır. Tüketici, serbestçe iradesini ortaya koyamayan taraftır. Bu nedenle de kanun koyucular tarafından güçsüz konumdaki tüketicileri korumak, mal veya hizmet satışının tek taraflı yapılmasının önüne geçilerek keyfiyeti ortadan kaldırmak ve bu sayede de kamu düzenini tesis edebilmek amacıyla tüketici lehine düzenlemeler yapılmaktadır.

Taksitle satış sözleşmeleri özel kanun olan TKHK ve genel kanun olan TBK'da düzenlenmiştir. Özel kanun olan TKHK'nın belirlediği hususlar kapsamında taksitle satışların usul ve esaslarını belirlemek amacıyla yürürlüğe konulan Taksitle Satış Sözleşmeleri Hakkında Yönetmelik de konuya ilişkin hususların detaylarını belirleyen bir diğer düzenlemedir. Taksitle satım sözleşmesi açısından özel kanun- genel kanun ilişkisi çerçevesinde öncelikle TKHK uygulanmakta, eğer bu kanunda herhangi bir hüküm bulunmuyorsa TBK hükümleri uygulanmaktadır.

Belirtilen söz konusu düzenlemeler içerisindeki hükümlerin çoğunluğu emredici nitelikte olup bu sayede sözleşmenin güçsüz tarafı olan tüketiciler lehine işlemlerin yapılması sağlanmaktadır. Söz konusu emredici hükümlere örnek olarak, mal alımına ilişkin taksitle satış sözleşmelerinde tüketicinin malı teslim aldığı günden itibaren ya da hizmete ilişkin taksitle satış sözleşmelerinde hizmet akdinin kurulduğu günden itibaren yedi gün içerisinde tüketicinin cayma hakkının bulunması, taksitle satış sözleşmesinin yazılı şekil kuralına tabi olması, taksitle satış sözleşmelerinde eğer bir kambyo senedi düzenlenecek ise bu senedin sadece nama yazılı olarak düzenlenebilecek olması ve dolayısıyla emre ya da hamiline senet düzenlenememesi, hakimin sözleşmeye müdahale etmesini talep etme imkanı, taksitlerin erken ödenmesi halinde satıcının ya da sağlayıcının indirim yapma mecburiyetinin bulunması gibi düzenlemeler verilebilir.

KAYNAKÇA

- Akıntürk, T./Karaman D. (2014). *Borçlar Hukuku (Genel-Özel Hükümler)*. 22. Bası. Beta Yayıncılık, İstanbul 2014
- Akbulut, K. (1988). *Türk Hukukunda Taksitle Satım Sözleşmesi*; İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1988
- Akçaal, M. (2014). *Borçlar Kanununa Göre Ön Ödemeli Taksitle Satış Sözleşmesi*. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı:2014/110
- Akünel, T. (2011). *Mukayeseli Hukukta Taksitle Satım Sözleşmelerinde Alıcıyı Korumaya Yönelen Tedbirler*, İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi 6
- Ankara Barosu Başkanlığı Tüketici Haklarını Koruma ve Rekabet Hukuku Komisyonu, *Tüketici Hukuku* Ankara, Ankara Barosu Yayınları, Eylül 2000
- Aslan, İ. Y. (2016). *Tüketici Hukuku Dersleri*. Ekin Yayınevi, Bursa 2016
- Aslan, İ. Y. (1997). *Kapıdan Satış Sözleşmesinin Hukuki Mahiyeti ve Hükümleri*. Yargıtay Dergisi, Cilt 23, s. 3, 1997
- Aslanova, K. (2012). *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun Taksitle Satım Sözleşmelerine İlişkin Getirdiği Değişiklik Ve Yenilikleri*. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2012 Cilt:5 Sayı:2
- Aydoğdu, M. (2011). *6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlenen genel işlem koşullarının konu bakımından uygulama alanı*. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. 13 (2), s. 38-39
- Aydoğdu, M. (2014). *Türk Borçlar Hukukunda Genel İşlem Koşulları ve Tüketici Hukukunda Haksız Şartların Denetimi*. 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, Ekim 2014
- Bahtiyar M./Biçer, L. (2016), *Adi İş / Ticari İş / Tüketici İşlemi Ayrımı Ve Bu Ayrımın Önemi*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi Yıl:2016 Cilt:22 Sayı:3
- Buz, V. (1998). *Borçlunun Temerrüdünde Sözleşmeden Dönme*, Yetkin Basımevi, Ankara 1998
- Çelik, A. (2002). *Türk Hukukunda Taksitle Satış Sözleşmesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002

- Deryal, Y. (2004). *Tüketici hukuku*. İstanbul: Seçkin Yayıncılık.
- Demir, Büşra. (2018). *Elektrik Piyasasında Tüketici Ve Tüketicilere Yansıtılan Maliyet Unsurları*, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2018
- Demir, R. (2017) *Türk Borçlar Kanunu Açısından Taksitle Satış Sözleşmesi*. Adalet Yayınevi, Ocak 2017
- Dinar, C. (2014) *Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Çerçevesinde Taksitle Satış Sözleşmesi*. Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Özel Sayı 20 Aralık 2014 tarihinde İstanbulda düzenlenen Tüketici Hukuku Sempozyumu Cilt XII S. 2
- Doğu, H. M. (2018). *Ardı Ardına Teslimli Satış Sözleşmesinde Satıcının Ayıptan Ve Zapttan Sorumluluğu*. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.26, S.2, 2018,
- Eren, F. (2015). *Borçlar Hukuku (Genel Hükümler)*. Yetkin Yayınları, 19. Baskı, Ankara 2015
- Erzurumluoğlu, E. (2011). *Sözleşmeler Hukuku, Özel Borç İlişkileri* Ankara 2011
- Göktepe, H. (2017). *Taksitle Satış, Konut Finansmanı, Ön Ödemeli Konut Satışı, Abonelik Sözleşmeleri*. Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2017
- Gülerci, A.F./ Kılınç A. (2011). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* Yetkin Yayınevi 2011
- İnceoğlu, M. (1998) *Taksitle Satımlarda Tüketicinin Korunması*. 1.Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, Haziran1998
- İnceoğlu, M. (2000). *Sözleşme Yapma Zorunluluğu ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 5. Maddesinin Bu Açıdan Değerlendirilmesi*. Prof. Dr. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan. Beta yayıncılık, İstanbul: 2000,
- Kadioğlu, K. (2004). *4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da 4822 Sayılı Kanun'la Yapılan Değişiklikler Hakkında İnceleme*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 55. 2004
- Kadioğlu, K. (2005). *Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Yargıtay Kararları ve İlgili Mevzuat*. 2.Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2005
- Kalender A. (2015) *6502 Sayılı Tkhk Hükümlerine Göre Konut Finansmanı Sözleşmelerinin Karşılaştırılması*, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 23, S. 2, 2015

- Karakocalı, A. (2008). 4822 Sayılı Kanunla Değişik 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Çerçevesinde Tüzelkişi Tacirlerin Tüketicilik Vastfı. Güncel Hukuk Dergisi. (6), 30-33
- Karakocalı, A./Kurşun, A. S. (2015). *Tüketici Hukuku (6502 sayılı Kanun ve ilgili yönetmeliklere göre)*. İstanbul : Aristo Hukuk Yayınevi
- Kılıçoğlu, A.M. (2015). *Borçlar hukuku genel hükümler.* . Ankara: Turhan Kitabevi
- Kibar A.F. (2018). *Cayma Hakkının Hukuki Niteliği ve Sözleşme Türlerine Göre Değerlendirilmesi.* . Legal Hukuk Dergisi 2018 S.186 sy. 2815-2846
- Kocağa, K. (1999). *Türk Özel Hukukunda Finansal Kiralama (leasing) Sözleşmesi*, Ankara,1999
- Kocayusufpaşaoğlu, N., Hatemi, H., Serozan, R., Arpacı, A. (2008). *Borçlar hukukuna giriş, hukuki işlem, sözleşme.* (4). Filiz Kitabevi, İstanbul,
- Kulaklı, E. (2009). *Ürün sorumluluğu ve ayıp kavramı*. On İki Levha Yayıncılık, İstanbul s. 14.
- Olca, S. (2016). *Borçlar Hukuku Açısından Sözleşmelerin Uygulanma Alanının Belirlenmesi Sorunu, Özellikle Taksitle Satış Sözleşmesi Örneği*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2016
- Ozanoğlu, H. (1999). *Tüketicinin Korunması Açısından Taksitle Satım Sözleşmesi*. Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 1999
- Ozanoğlu, H. (2001). *Tüketici Sözleşmeleri Kavramı (Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un Maddi Anlamda Uygulanma Alanı)*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Ankara, 2001 Cilt 50 S.1
- Öksüz, A. (2016). *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu ve 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a Göre Taksitle Satis Sozlesmesi*, Seckin Yayınevi, 2016
- Özen, N. B.(2016). *Taksitle Satış Sözleşmesinin Türk Borçlar Kanunu Ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Kapsamında İncelenmesi*, İstanbul Barosu Dergisi, Kasım-Aralık 2016 Cilt:90, S.2016/6
- Pekcanıtez H./Atalay O./Özekes M. (2011). *Hukuk Muhameleleri Kanunu Hükümlerine Göre Medeni Usul Hukuku*, 12. Bası, Ankara 2011,
- Reisoğlu S. (2012) *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Beta, İstanbul 2012

- Topuz M., (2013). *6361 Sayılı Finansal Kiralama, Faktoring Ve Finansman Şirketleri Kanunu Çerçevesinde Finansal Kiralama Sözleşmesi*, Adalet Yayınevi, Ankara 2013
- Ünlütepe, M. (2011). *Türk Borçlar Kanunu Hükümleri Çerçevesinde Taksitle Satım Sözleşmesi*. 1.Baskı, Legal Yayıncılık, İstanbul, Şubat 2011
- Ünlütepe, M. (2014). *6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanuna Göre Taksitle Satış Sözleşmesi*. Ankara Barosu Dergisi, 2014/2
- Sağlam, İ. (2018). *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu ve 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Çerçevesinde Taksitle Satış Sözleşmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Antalya, 2018
- Serozan R. (2007) *Sözleşmeden Dönme*, Gözden Geçirilmiş 2. Bası Vedat Kitapçılık, 2007 İstanbul
- Sözer B. (1989) *Leasing (Finansal Kiralama) Sözleşmelerinde Mülkiyet Unsuru*, BATIDER, Yıl 1989 C.XV S. 1 S.51-111
- Yavuz, C. (2013). *Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler)* 6098 Sayılı Kanuna Göre Güncellenmiş. 12.Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul 2013
- Yavuz, N. (2012). *Türk borçlar kanununun getirdiği değişiklikler ve yenilikler (genel hükümler-özel hükümler)*. (3). Ankara, Adalet Yayınevi
- Zevkliler, A./AYDOĞDU, M. (2004): *Tüketicinin Korunması Hukuku* (syf:169-178), 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004
- Zevkliler, A (2013). *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, Turhan Yayınevi, Ankara 2013,
- Zevkliler A. / GÖKYAYLA E. (2013). *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri* Ankara 2013
4. *Tüketici Hukuku Kongresi* (2015), *Sektörel Bazda Tüketici Hukuku ve Uygulamaları* 2014-2015: Bilge Yayınevi, Ankara 2015
- http-1:https://www.yeditepe.edu.tr/sites/default/files/hukuk_dergi/YUHFD-XII-2-TUKETICI-SEMPOZYUMU.pdf (erişim tarihi: 20.07.2019)
- http-2: <https://tuketici.ticaret.gov.tr/yayinlar/tuketici-konseyi> (erişim tarihi 31.08.2019)

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Banu Imadoglu AKSU
Yabancı Dil : İngilizce
Doğum Yeri ve Yılı : Ankara / 1982
E-Posta : bimadoglu@gmail.com

Eğitim ve Mesleki Geçmişi

- 2004, Ankara Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Hukuk
- 2006, Avukat